

Lasāmgrāmata „Ko pasaka pasaka?”

SKOLOTĀJA GRĀMATA

Lasāmgrāmata „Ko pasaka pasaka?”

Skolotāja grāmata

Vizuālā koncepcija un makets *Annija Grosa*

Redaktore *Kristīne Levāne-Petrova*

Korektore *Baiba Valkovska*

Projekta vadītāja *Indra Lapinska*

Latviešu valodas aģentūra

© Biedrība „Graph-Pheme”

© LVA

SATURS

Ievads	3
1. Lasāmgrāmata	
1.1. Lasāmgrāmatas nodaļu tematika	3
1.2. Lasāmgrāmatas struktūra	6
2. Skolotāja grāmata	
2.1. Skolotāja grāmatas struktūra	6
2.2. Vispārīgi ieteikumi	8
3. Metodiski ieteikumi darbam ar lasāmgrāmatu	
1. Leģendas. Indriķa Livonijas hronika	10
2. Gothards Frīdrihs Stenders. „Gailis”	33
3. Latviešu tautas pasaka „Sudraba, zelta un dimanta zirgs”	41
4. Rūdolfs Blaumanis. „Velniņi”	50
5. Kārlis Skalbe. „Pasaka par vērdiņu”	61
6. Anna Sakse. „Narcise”	71
7. Imants Ziedonis. „Dzeltenā pasaka”	80
8. Nora Ikstena. „Ciems, kurā vārdi sasala gaisā”	88

IEVADS

Cienījamie skolotāji!

Literatūra ir katras tautas kultūras sastāvdaļa, kuras pirmsākumi meklējami mutvārdu folkloras tradīcijās. Visvairāk un vistiešāk senu mutvārdu vēstījuma tradīcijas ir saglabājušas literārā pasaka, tādēļ Latviešu valodas aģentūrā tapusi lasāmgrāmata „Ko pasaka pasaka?“, kas aicina skolēnus, studentus un citus interesentus nelielā ceļojumā latviešu tautas kultūrā un literāro pasaku pasaulē. Grāmata sniedz iespēju ieraudzīt gan latviešu pašraksturojumu, gan cittautiešu skatījumu uz latviešiem, tā atklāj arī vērtības un uzskatus, kas ir svarīgi pasaku autoriem. Vienlaikus lasāmgrāmata palīdz latviešu valodas apguvējam adaptēties latviešu kultūrā, bagātināt savu kultūras pieredzi un pilnveidot prasmi lasīt literāru darbu. Literārie teksti ir viena no iespējām, kā reizē ar valodas apguvi nodrošināt izpratni par latviešu kultūru, veicinot apzinātu mācīšanās procesu.

Lasāmgrāmatas mērķis ir aicināt latviešu valodas apguvējus un citus interesentus gūt priekšstatus par latviešu literatūru un kultūru, latviešu valodas daudzveidību (piem., krāsu, dzīves izjūtas atspoguļo-

jums valodā) un sekmēt teksta uztveri latviešu valodā, to saistot plašākā kontekstā (literatūra un vizuālā māksla, literatūra un mūzika, literatūra un kultūrvēsture u.c.).

Lasāmgrāmatas mērķauditorija ir bērni un jaunieši (vecums – no 14 gadiem), kas latviešu valodu un kultūru apgūst gan ārpus Latvijas, gan Latvijā.

Skolotāja grāmatas mērķauditorija ir pedagogi, kas māca latviešu valodu, literatūru un kultūru.

Skolotāja grāmatas mērķis ir sniegt ierosinājumus, kā mācību procesā veiksmīgāk izmantot lasāmgrāmatas tekstus. Grāmata iepazīstina skolotājus ar dažādiem lasīšanas veidiem, tajā iekļautie uzdevumi paredzēti gan valodas, gan lasīšanas prasmju attīstīšanai.

Uzdevumi, kas iekļauti skolotāju grāmatā, veidoti latviešu valodas apguvējam, kam ir vismaz B2 valodas prasmes līmenis.

1. LASĀMGRĀMATA

1.1. Lasāmgrāmatas nodaļu tematika

Nr.p.k.	Nodaļa	Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
1.	Leģendas „Indriķa Livonijas hronika”	<ul style="list-style-type: none"> Dzintara ceļš Kristianizācija Indoeiropiešu saknes Ciltis un tauta 	<ul style="list-style-type: none"> Apstākļa vārds <i>sen</i> un īpašības vārds <i>sens</i> ar noteikto un nenoteikto galotni, lietojuma atšķirības, salīdzināmās pakāpes Gadskaitļi Vārdu etimoloģija Vārddarināšana Vietvārdu izcelsme Notikumu apraksts (darbības vārdu vienkāršās pagātnes formas) Hronikas valoda Atstāstījuma izteiksmes vienkāršās nākotnes formas 	<ul style="list-style-type: none"> LTV1 raidījums „Dzintara puse” http://ltv.lsm.lv/lv/kultura/dzintara-puse/ Grāmata „Mēs – balti” Kora „Kamēr” koncertprogramma „Dzintara dziesmas”, t.dz. „Es karā(i) aiziedams” G. Merķelis „Vanems Imanta” Auseklis „Beverīnas dziedonis” A. Pumpurs „Lāčplēsis” Rainis „Uguns un nakts” V. Belševica „Indriķa Latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas malām” M. Zariņš „Autīnes novada princis Hamlets” M. Putniņš „Mežonīgie pīrāgi un Lielais Indriķis” „Avārijas brigādes” animācijas filma „Latvieši” LVA mājaslapa Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA” http://epupa.valoda.lv/

2.	G.F. Stenders „Gailis”	<ul style="list-style-type: none"> • Apgaismības idejas • Gadskārtu svētki • Valodas un literatūras attīstība • Putni latviešu kultūrā 	<ul style="list-style-type: none"> • Darbības vārdi, kas atdarina dabas u.c. skaņas • Vārdu secība teikumā • Vecā drukā • Vajadzības izteiksme 	<ul style="list-style-type: none"> • Dziesma „Cekulaina zīle dzied” • Dziesma „Kur tu teci, gailīti?” • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/
3.	Latviešu tautas pasaka „Sudraba, zelta un dimanta zirgs”	<ul style="list-style-type: none"> • Latviešu folklorā • Attieksme pret dzīvi un nāvi • Izpratne par cilvēku • Atbrīvošanas, brīvības ideja 	<ul style="list-style-type: none"> • Īpašības vārdi cilvēka personības raksturošanai • Lietvārda nozīmē lietots īpašības vārds • Frazeoloģiski salīdzinājumi • Skaitļa vārdi • Darbības vārda vienkāršās pagātnes formas • Nosacījuma palīgteikums 	<ul style="list-style-type: none"> • LU LFMI Folkloras krātuve http://lfk.lv/lv/ • Dainu skapis http://www.dainuskapis.lv/ • UNESCO programma „Pasaulē atmiņa” • Animācijas filma „Zelta zirgs” • Dziesma „Gaismas pils” • Laimas Jansones albums „Sidrabs. Silver” • Folkgrupu „Ilģi” un „Skyforger” albumi • Folkloras tradīcijas http://www.folklorasbiedriba.lv/tradicijas/ http://www.draugiem.lv/dziesmusvetki • LVA video par senajiem mūzikas instrumentiem http://www.sazinastilts.lv/language-learning/traditions/ • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/
4.	R. Blaumanis „Velniņi”	<ul style="list-style-type: none"> • Latvijas ikdiena agrāk un šodien • Latviešu senais dzīvesveids • Senie latviešu ēdieni • Senās uzvārdu došanas tradīcijas • Pirts rituāli, mitoloģija, ticējumi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dažādas darbības vārda formas, izteiksmes, laiki • Darbības vārdi kustības raksturošanai (piem., <i>skriet, kāpt, doties, iet, atstāt, doties, uzkavēties</i>) • Darbības vārdu priedēkļi un to nozīmju atšķirības (piem., <i>no-, iz-, sa-, ie-</i>) • Saliktie izteicēji (piem., <i>sāka pilēt; sāka mesties salti</i>) • Vārddarināšana (piem., <i>darīt+blēnas=blēndaris; ne+labs=nelabs; Nelabais</i>) • Frazeoloģismi • Sakāmvārdi 	<ul style="list-style-type: none"> • Animācijas filma „Velniņi” • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • LVA video par latviešu pirts rituāliem un par maizes cepšanu http://www.sazinastilts.lv/language-learning/traditions/ • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

5.	K. Skalbe „Pasaka par vērdu”	<ul style="list-style-type: none"> • Latvija, latvieši un nauda • Laika skaitīšana • Attieksme pret naudu 	<ul style="list-style-type: none"> • Seno arodu nosaukumi (arī uzvārdos) • Darbības vārdi, kas raksturo seno arodu darītāju darbību • Parunas, teicieni, frazeoloģismi par naudu un laimi • Vēlējuma izteiksme 	<ul style="list-style-type: none"> • Animācijas filma „Pasaka par vērdu” • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • LVA video – intervijas ar skursteņslauķi, kalēju, biškopi • LVA video par zvejniekiem (senie arodi) un par latviešu pirts rituāliem http://www.sazinastilts.lv/language-learning/traditions/ • K. Vērduš „Pasaka par vērdu” • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/
6.	A. Sakse „Narcise”	<ul style="list-style-type: none"> • Ziedi • Eponīmi no antīkā līdz mūsdienām • Ziedu laiks • Vasaras saulgrieži 	<ul style="list-style-type: none"> • Vārdu atvasināšana • Personvārdi • Cittautu personvārdu atveide latviešu valodā (piem., Džons) • Eponīmi • Antonīmi un sinonīmi • Īpašības vārdi cilvēka raksturošanai • Īpašības vārda vispārākā pakāpe • Izsaukmes teikumi ar partikulām 'lai' un 'kaut' 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • Mācību grāmata „Latviešu valoda studentiem” 3. nodaļa par ziedu dāvināšanu dzimšanas dienā, vārda dienā un 15. nodaļa par gadskārtu svētkiem • Populārākie personvārdi (PMLP mājaslapa http://www.pmlp.gov.lv/lv/) • Ministru kabineta Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju (02.03.2004., Nr. 114) • Jaunā eponīmu vārdnīca • LVA filma „Latviešu rakstnieku muzeji”, Barona muzejs un Jāņu svinēšana • LVA mājaslapa www.valoda.lv, sadaļa „Valsts valoda” • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/
7.	I. Ziedonis „Dzeltenā pasaka”	<ul style="list-style-type: none"> • Krāsu izjūta un krāsu daudzveidība latviešu tautas tērpos • Krāsošana ar dabas krāsām • Saules kults • Ziedu nosaukumi 	<ul style="list-style-type: none"> • Īpašības vārdi • Darāmās kārtas pagātnes divdabji • Salīdzinājumi • Dialektismi 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • LVA video par suitu sievām un tautastērpiem http://www.sazinastilts.lv/language-learning/traditions/ • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

8.	N. Ikstena „Ciems, kurā vārdi sasala gaisā”	<ul style="list-style-type: none"> • Valodas nozīme savstarpējā saziņā • Valodas iespējas • Baltu valodas • Kaimiņu valodas • Lielas un mazas valodas • Sargājamas valodas • Valodas likums 	<ul style="list-style-type: none"> • Darbības vārda 'runāt' sinonīmi un antonīmi • Darbības vārda 'runāt' atvasināšana ar priedēkļiem un atvasināto vārdu nozīmju atšķirības • Frazeoloģismi par runāšanu, klusēšanu • Internacionālismi • Metaforas • Vārdu spēles • Piederības vietniekvārds 'savējais' 	<ul style="list-style-type: none"> • Grāmata „Lībieši 44 atbildēs” • Grāmata „Lībiešu rakstu valoda” • Grāmata „Mēs – balti” • LVA valodas viktorīna http://webwork.brokaweb.lv/quiz/lv • LVA mājaslapa www.valoda.lv, sadaļa „Valsts valoda” http://www.valoda.lv/Valsts_valoda/Dialekti/mid_558 • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/ • LVA video par lībiešu krastu http://www.sazinastilts.lv/language-learning/excursions/
----	---	--	--	--

1.2. Lasāmgrāmatas struktūra

Lasāmgrāmatā visu nodaļu pamattekstus veido pasakas – katrā nodaļā iekļauts vienas pasakas pilns teksts. Iznēmums ir grāmatas pirmā nodaļa, kura lasītāju iepazīstina ar senajām hronikām. Lasāmgrāmata veidota pēc hronoloģiskā principa, sākot ar senākiem tekstiem un beidzot ar mūsdienu pasakām, – grāmata sākas ar Livonijas Indriķa hronikas un Tacita darbu fragmentiem, bet pēdējā nodaļā iekļauta N. Ikstenas pasaka „Ciems, kurā vārdi sasala gaisā”. Parasti nodaļas sākumā dots īss ievads, kas sniedz ieskatu nodaļas tematikā. Literāros darbus papildina bagātīgs kulturoloģiskais materiāls, proti, papildus pasakām vai senajām hronikām iekļauts daudz kultūrvēsturiskās informācijas, piemēram, par tautas tradīcijām, bet kā orientieri kalpo vizuāli pieturas punkti jeb ikonas.

Ikonas	Nozīme
• Interesanti!	Lasītājs var iepazīties ar papildu informāciju.
• Atrodi vai izdomā!	Lasītājs tiek mudināts domāt, analītiski izvērtēt un izziņāt.
• Jauni vārdi!	Lasītāja uzmanība tiek pievērsta grūtākiem un vispārlietojamā valodā retākiem, bet attiecīgā žanra tekstos bieži sastopamiem vārdiem.
• Klausies!	Lasītājs tiek aicināts papildus iepazīties ar audiomateriāliem, kas saistīti ar nodaļas tematiku.

Svarīgi ievērot dažus pamatprincipus. Jaunajiem vārdiem uzmanība pievēršama lasīšanas laikā, turpretī informācijai, kas iekļauta pie norādēm *Interesanti! Atrodi vai izdomā! Klausies!*, ieteicams pievērsties pēc pasakas vai hronikas fragmenta izlasīšanas, jo to uzdevums ir rosināt lasītāju pamatīgāk izpētīt apgūto.

2. SKOLOTĀJA GRĀMATĀ

2.1. Skolotāja grāmatas struktūra

Skolotāja grāmata paredzēta kā palīgs darbam ar lasāmgrāmatu un sniedz metodiskus ieteikumus, kā strādāt ar lasāmgrāmatu. Metodiskie ieteikumi strukturēti atbilstīgi lasāmgrāmatas nodaļām. Katrai nodaļai piedāvāts mērķtiecīgs, secīgs uzdevumu klāsts, kas palīdz lasītājam sagatavoties tekstu lasīšanai, atbalsta to lasīšanas laikā un sniedz lasītājam iespēju līdztekus literārā teksta izpētei pilnveidot savas valodas zināšanas.

Katras nodaļas sākumā tabulā ir sniegts pārskats par nodaļas saturu un papildu resursiem, ko skolotājs var izmantot, strādājot ar lasāmgrāmatu. Šeit arī apkopota nodaļas svarīgākā leksika un pasakas atslēgas vārdi.

Lai arī lasāmgrāmatā nodaļas parasti sākas ar vispārīgu informāciju (ziņas par pasaku autoriem, vēstures fakti u.c.), skolotāja grāmatā akcentēts literārais darbs – nodaļā iekļautā pasaka – un tas, kā lasītā-

jam var palīdzēt lasīt un saprast šo tekstu. Izņēmums ir lasāmgrāmatas 1. un 2. nodaļa. Darbs ar šīm nodaļām organizēts atbilstoši lasāmgrāmatā iekļautajai tekstu secībai, jo šajās nodaļās iekļautā ievadin-formācija palīdz lasītājam labāk sagatavoties seno tekstu lasīšanai.

Katrā nodaļā ieteicamie uzdevumi sadalīti trīs daļās:

- 1) pirmslasīšanas uzdevumi, kas lasītāju pakāpeniski iepazīstina ar nodaļas un konkrētā teksta tematiku, aktivizē lasītāja zināšanas, tostarp arī lasītāja vārdu krājumu;
- 2) uzdevumi lasīšanas laikā, kas veicina lasītājam teksta sapratni un pilnveido valodas prasmes;
- 3) pēc lasīšanas uzdevumi, kas palīdz lasītājam nonākt pie secinājumiem par lasīto un radoši tos parādīt citiem, paplašinot zināšanas, kas saistītas ar literārā darba kontekstu (informācija par autoru, latviešu kultūras zināšanas u.tml.).

Nodaļās ar literāro pasaku pēc pasakas lasīšanas seko uzdevumi, kas mudina lasītāju vairāk iepazīt pasakas autoru. Uzdevumi sadalīti atbilstoši iepriekš minētajam principam. Nodaļu parasti noslēdz uzdevumu kopums, kas attiecas uz nodaļā iekļauto kulturoloģisko informāciju.

Mācību organizācijas formas

Mācību procesā skolotājs var izmantot dažādas mācību organizācijas formas. Izvēlēta mācību organizācijas forma parāda, kā norit pedagoga un studentu sadarbība. Individuāls darbs ir mācīšanās bez tiešas pedagoga vadības. Grupu darbs un pāru darbs izmantojams situācijās, kad nepieciešams kopīgi veikt kādu samērā sarežģītu mācību uzdevumu, nodrošinot aktīvu katra grupas vai pāra dalībnieka līdzdalību. Frontāla mācību darbība – skolotājs vada sarunas (stāsta, skaidro, iesaista skolēnus uzdevumu risināšanā, uzdod jautājumus) ar visu grupu kopumā.

Pie uzdevumiem ir atrodamas norādes par to, kā tos ieteicams veikt, lai katrs gūtu visveiksmīgāko mācīšanās pieredzi. Skolotāja grāmatā ir lietoti grafiskie apzīmējumi katrai darba organizācijas formai:

- 1) individuāls darbs;
- 2) pāru vai grupu darbs;
- 3) frontāls darbs.

Uzdevumu veidi

Katrā nodaļā iekļauti divu veidu uzdevumi: valodas uzdevumi un uzdevumi literārā darba sapratnei un interpretēšanai.

Skolotāju grāmatā katras nodaļas sākumā iekļautie atslēgas vārdi kalpo kā ierosme jaunu uzdevumu veidošanas idejām. Piemēram, vārdus var klasificēt pēc to nozīmes vai formas (piem., darbības vārdi, kas saistīti ar runāšanu). Strādājot ar lasāmgrāmatu, kopā ar grupu var veidot jaunās leksikas vārdnīcas – gan atsevišķi pa nodaļām, gan visai grāmatai.

Valodas uzdevumi veidoti, pamatojoties uz pasakās un citos nodaļas tekstos raksturīgākajiem valodas aspektiem (piemēram, īpašības vārdu lietojums I. Ziedoņa pasakās, frazeoloģismi ar darbības vārdu 'runāt' N. Ikstenas pasakās). Parasti valodas uzdevumi ir sakārtoti secīgi, t.i., vispirms doti uzdevumi, kas tieši saistīti ar tekstu, tā leksiku. Šos uzdevumus nepieciešamības gadījumā papildina uzdevumi, kuros jaunā

leksika vai valodas struktūra tiek nostiprināta jaunā kontekstā. Lai skolotājam atvieglotu darbu, grāmatā iekļautas uzdevumu atbildes.

Papildu uzdevumi ir vizuāli izcelti. Tos ieteicams uzdot kā mājasdarbu.

Ja uzdevuma izpildei nepieciešams papildu tehniskais nodrošinājums vai papildu materiāli, pie uzdevuma sniegta norāde.

Uzdevumi, kas palīdz saprast un interpretēt literāro darbu, veidoti atbilstīgi lasītāja darbību posmiem.

Pirmā posma uzdevumi ļauj lasītājam apzināties, kāda ir viņa emocionālā pieredze saistībā ar konkrēto literāro darbu, kā arī mēģina attīstīt spēju iejusties konkrētajā laikā un telpā. Raksturīgākie jautājumi: Kādas ir manas emocijas? Kādas ir manas gaidas? Kāda ir mana pieredze? Kādi lasīšanas paņēmieni man jāizmanto? Kāda ir mana attieksme pret šo tekstu? Ko ietver literārā darba nosaukums?

Šie uzdevumi pievērš lasītāja uzmanību informācijai tekstā un sagatavo teksta pirmajai lasīšanas reizei.

Otrais posms sākas ar teksta lasīšanu un tā satura uztveršanu jeb iejušanos literārajā darbā. Lasītājam gan jāatceras sava pieredze, gan jāveido jauni tēli, ko piedāvā teksts. Raksturīgākie jautājumi šajā posmā ir par to, kāda ir motivācija iedziļināties un saprast tekstu; kas pārsteidz lasītāju; ko ir grūtības saprast, kādas papildu zināšanas vajadzīgas.

Pēc tam seko uzdevumi, kas māca pētīt un analizēt tekstu. Atbilstīgi literārajam darbam ir veidoti uzdevumi par stāstītāju, vēstījumu (fabula, sižets, personas), laiku un telpu, valodu un kompozīciju, tādējādi lasītājs, apgūstot lasāmgrāmatā ievietotos tekstus, kopumā pilnveido prasmī pētīt literāro darbu.

Stāstītājs
Vēstījums
Fabula, sižets Personas
Laiks, telpa
Valoda (stāstītājs, personas)
Kompozīcija (ārēja, iekšēja)

Trešā posma jeb noslēguma uzdevumi veidoti tā, lai lasītājam ir iespēja radoši atklāt savu literārā darba izpratnes līmeni. Šajā posmā lasītājs veido secinājumus un parāda, kā viņš ir sapratis literāro darbu un kas tajā ir pats svarīgākais. Lasītājs veido kopsavilkumu, apkopo informāciju pēc būtības un vērtē izlasīto. Skolotājam jāatceras, ka nav vienas pareizās izpratnes. Šajā posmā ir svarīgi iesaistīt lasītāju dialogā ar

ciem (pedagogu, studentiem), tādēļ galvenie uzdevumi saistīti ar mērķtiecīgām sarunām un diskusijām, kas palīdz izprast literāro darbu un tā nozīmi.

Tas pats attiecināms arī uz uzdevumiem, kas saistīti ar rakstīšanas formām un darbu prezentācijām. Pēdējā uzdevumu kopa ietver mācīšanos analizēt un saprast iegūtās zināšanas un pilnveides vajadzības. Raksturīgie jautājumi sadaļās „Mana literārā kompetence”: Kā es lasīju? Kas man palīdzēja saprast tekstu? Kā piepildījās manas gaidas? Kas man vēl palicis nesaprotams? Kā man vajadzētu uzlabot savas prasmes? Pēc katra izlasītā literārā darba ir nozīmīgi panākt, ka pats lasītājs patstāvīgi analizē savas lasīšanas darbības un apzinās savu lasīšanas pieredzi. Tas veicina motivēta lasītāja veidošanos.

2.2. Vispārīgi ieteikumi

Izziniet latviešu valodas prasmes līmeni

Lai arī lasāmgrāmata ir veidota kā vienots veselums, tā nav apgūstama „no A līdz Z”, tādēļ skolotājam kritiski jāizvērtē savas mērķauditorijas vajadzības un jāizvēlas, kurus no materiāliem vai uzdevumiem izmantot. Ārvalstu augstskolās lasāmgrāmatu un skolotāja grāmatu var izmantot latviešu literatūras un kultūras apguves kursā. Lasāmgrāmatā iekļauto kulturoloģisko materiālu var izmantot uzdevumos, kas mudina salīdzināt Latvijas kultūras vērtības un tradīcijas ar citu zemju (diasporas gadījumā – mītnes zemju) kultūru un tradīcijām.

Lasāmgrāmatu ieteicams izmantot klātienē nodarbībās, jo bez pedagoga atbalsta ar grāmatas tekstiem var tikt galā tikai tas, kuram latviešu valodas prasme ir C1 valodas prasmes līmenī.

Ja lasītāju latviešu valodas prasmes līmenis nav pietiekams, izziņu rosinošos jautājumus var pārrunāt lasītāju dzimtajā vai ikdienas saziņā lietotajā valodā.

Izpētiet lasītāja vajadzības un motivāciju

Pirms darba ar lasāmgrāmatu uzsākšanas grupā skolotājs var veikt aptauju par lasīšanu.

Uzdevumu ieteicams izpildīt šādā secībā:

- 1) grupas dalībnieki aizpilda anketas;
- 2) viens vai divi grupas dalībnieki apkopo un izanalizē iegūtos datus;
- 3) aptaujas rezultāti tiek prezentēti grupā.

Šis uzdevums ļaus iegūt informāciju par grupas lasīšanas pieredzi un paradumiem, kā arī pilnveidos lasītprasmi, runātprasmi un nedaudz arī rakstītprasmi.

Aptaujas anketa*

Aptauja par lasīšanu		
1.	Ko jūs visbiežāk lasāt?	<ul style="list-style-type: none"> • ziņas internetā • presi • speciālo literatūru • mācību literatūru • daiļliteratūru • dokumentālo literatūru
2.	Kāda žanra literatūru jūs lasāt visbiežāk?	<ul style="list-style-type: none"> • lugas • esejas • romānus • stāstus • noveles • pasakas (tautas vai literārās pasakas?) • teikas, leģendas, sāgas • dzeju
3.	Cik bieži jūs pārkat grāmatas?	1) 1–2 reizes mēnesī 2) 1–2 reizes sešos mēnešos 3) 1–2 reizes gadā 4) cits variants: _____
4.	Jūsu lasīšanas paradumi: kur jūs parasti lasāt?	1) pie galda 2) vilcienā u.tml. 3) gultā 4) cits variants: _____
5.	Ko esat lasījis / lasījusi pēdējā laikā?	
6.	Kādu grāmatu jūs esat pārlasījis / pārlasījusi vairākas reizes?	
7.	Kas ir jūsu mīļākais autors?	

8.	Kurai grāmatai jābūt katrā mājā?	
9.	Vai jums ir izveidota sava mājas bibliotēka?	
10.	Vai jūs ejat uz bibliotēku? Ja ejat, cik bieži?	1) jā, _____ reizes 2) nē
11.	Kura grāmata jums bērībā 1) patika? 2) nepatika?	1) _____ 2) _____
12.	Vai jūs bērībā lasījāt pasakas?	1) jā 2) nē
13.	Kura pasaka jums bērībā patika vislabāk?	

Aptaujas rezultātu prezentēšanai nepieciešamās frāzes:

Grupā tika veikta aptauja „Lasīšanas paradumi”

Aptaujā piedalījās ... cilvēki.

50% respondentu teica, ka ...

25% dalībnieku domā, ka ...

Pārējie 25% aptaujāto uzskata, ka ...

Var secināt, ka ...

*Pēc latviešu valodas skolotāju E. Rozītes un L. Zilbertes veidotā materiāla.

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> • Dzintara ceļš • Kristianizācija • Indoeiropiešu saknes • Ciltis un tauta 	<ul style="list-style-type: none"> • Apstākļa vārds <i>sen</i> un īpašības vārds <i>sens</i> ar noteikto, nenoteikto galotni, lietojuma atšķirības; to salīdzināmās pakāpes • Gadskaitļi • Vārdu etimoloģija • Vārdu darināšana • Vietvārdu izcelsme • Notikumu apraksts (darbības vārdu vienkāršās pagātnes formas) • Hronikas valoda • Atstāstījuma izteiksmes vienkāršās nākotnes formas 	<ul style="list-style-type: none"> • LTV1 raidījums „Dzintara puse” http://lsm.lv/lv/kultura/dzintara-puse/ • Grāmata „Mēs – balti” • Kora „Kamēr” koncertprogramma „Dzintara dziesmas”, t. dz. „Es karā(i) aiziedams” • Garlībs Merķelis „Vanems Imanta” • Auseklis „Beverīnas dziedonis” • Andrejs Pumpurs „Lāčplēsis” • Rainis „Uguns un nakts” • Vizma Belševica „Indriķa Latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas malām” • Marģers Zariņš „Autīnes novada princis Hamlets” • Māris Putniņš „Mežonīgie pīrāgi un Lielais Indriķis” • „Avārijas brigādes” animācijas filma „Latvieši” • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

Dzintara ceļš

Krievija, Latvija, Lietuva, Polija, Čehija, Slovākija, Ungārija, Austrija, Slovēnija, Itālija Baltijas jūra; dzintars, piekraste, saules gaisma, priedes, priežu mežs, sveķi, ūdens, vētra; ceļotāji (ieceļotāji), Latvijas iedzīvotāji, zemes un tautas; auskari, gredzeni, krelles; rakstīt, raksti; zīmēt, zīmes; ornamentī

Ģeogrāfiskas vietas

Baltija, Baltijas jūra (Dzintarjūra), Daugava, Latvija (Dzintarzeme), Ikšķile, Krievija, Kuršu kāpas, Lietuva, Lubāna ezers, Prūsija, Sārnate, Senā Grieķija, Senā Roma, Siliņupe, Svēbu jūra, Švābija, Sventāja, Turaida, Vidusjūra, Vācija, Zviedrija

Tautas, ciltis

aistieši, aisti, balti, barbari, briti, ģermāņi, kurši, livi, lībieši, prūši, senie grieķi, senie romieši, svioni, svēbi, vāci, vācieši, zviedri

Vēsture

nogrimusi pils, pirmie iedzīvotāji, priekšteči, paliekas, restaurēt, senās apmetnes, senči, senlietas, svešādas parašas, vēstures avoti, vēstures liecības, vēsturnieki, viduslaiki

Kristietības ienākšana

baznīca, bīskaps Meinhards, bīskaps Alberts, kristietība, kristieši, kristīt, kristīties, kristības (krustības), krusts, mācītājs, pagāni, pāvests, priesteris, pieņemt kristību/ticību (ticības pieņemšana), sludinātāji, svēts, svētīt; apgūt valodu, pārvācot

Karošana

lekarošana – karot, cīnīties, iekarot, atkāpties, padoties, pakļaut, sagūsīt (saņemt gūstā); apbruņojums, bruņas, bruņinieki, karavīrs, karš, krustneši, pils, pils mūri, valdnieks, vecākais, vairogs, zirgs, zobens

Pirmajā nodaļā leģendas un senās hronikas sniedz ieskatu Latvijas vēsturē. Nodaļas pamatu veido trīs teksti:

- Ievadinācija par dzintara nozīmi Baltijā un seno Dzintara ceļu;
- Senās Romas vēsturnieka Tacita darba „Ģermānija” fragments;
- Livonijas Indriķa hronikas fragments.

Nodaļā ir iekļauta arī daudzveidīga papildu informācija par Latvijas vēsturi. Tā kā teksti ir sarežģīti, ieteicams ar nodaļu strādāt pakāpeniski.

Dzintara ceļš

Teksts lasāmgrāmatas 6. lpp.

Uzdevumi teksta apzinātai lasīšanai

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar senajām hronikām

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

- ◆ 1. uzdevums. Jēdzieni 'hronika' un 'leģenda'.
- ◆ 1.1. uzdevums. Noskaidrojiet vārda 'hronika' nozīmi! Kas ir hronika?

(Atbilde: vēsturisku notikumu pieraksts hronoloģiskā secībā; viduslaikos – vēstures apcerējumu veids, kur vēsturiskie notikumi aprakstīti hronoloģiskā secībā. // Notikumu, faktu u.tml. reģistrējums hronoloģiskā secībā; pasākuma, darbības u.tml. secīgs apraksts.

Avots: tezaurs.lv)

- ◆ 1.2. uzdevums. Iztēlojieties, ka esat hronists (autors)! Kādus ikdienas notikumus jūs varētu dokumentēt?

- ◆ 1.3. uzdevums. Noskaidrojiet vārda 'leģenda' nozīmi! Kas ir leģenda?

(Atbilde: teika vai teiksmains nostāsts par kādu vēsturisku notikumu, personu, vietu. Avots: tezaurs.lv)

- ◆ 1.4. uzdevums. Mēģiniet atcerēties vienu leģendu!

- ◆ 2. uzdevums. Vēstures fakti – Dzintara ceļš.

- ◆ 2.1. uzdevums. Uzziniet, kas ir dzintars! Atbildiet uz jautājumiem!

◆ Jautājumi par attēlu

- Kas tas ir?
- Kāda ir tā forma?
- Kāda ir tā krāsa?
- Kur to var atrast?

◆ Papildu jautājumi pēc pēdējās atbildes

- Kā rodas dzintars?
- Ko gatavo no dzintara?

- ◆ 2.2. uzdevums. Izpētiet karti! Atbildiet uz jautājumiem!

Nepieciešamie papildmateriāli

Karte ar iezīmētu dzintara ceļu

NB! Kartes nosaukums nedrīkst būt redzams.

Avots: Amber Road, Wikipedia

◆ Jautājumi auditorijai

- Kur atrodas Latvija?
- Nosauciet iezīmētās valstis!
- Kur sākas kartē iezīmētais ceļš?
- Kur tas beidzas?
- Kā sauc šo ceļu?

Nepieciešamie papildmateriāli

Attēli ar dzintaru (dzintara gabaliņi, dzintara krelles u.c.).

◆ Papildu jautājumi pēc pēdējās atbildes

- Kāpēc šo ceļu sauc par Dzintara ceļu?
- Kurā laikā Dzintara ceļš bija aktīvs?
- Kuras tautas apdzīvoja Baltijas jūras austrumu piekrasti?

Atbildes. 2.2. uzdevums.

- Krievija, Latvija, Lietuva, Polija, Čehija, Slovākija, Ungārija, Austrija, Slovēnija, Itālija
- m.ē. 1.–5. gs.
- Maiņas sakaru ceļš starp Baltijas jūras piekrasti un Romas impēriju. Pa šo ceļu senajā Romā tika ievests tur plaši izmantotais dzintars. Dzintara ceļš sākās Baltijas jūras austrumu piekrastē **seno prūšu un kuršu apdzīvotajos rajonos** un turpinājās lejup pa Višlu līdz Karnuntas pilsētai tagadējās Ungārijas teritorijā. Tālāk dzintars tika nogādāts līdz Adrijas jūras piekrastei un Apenīnu pussalai. Līdz ar dzintara ceļa apgūšanu, sākot ar m.ē. 1. gs., baltu zemes, to skaitā arī Latvijas teritorija, tika iekļautas romiešu ģeogrāfiskajos priekšstatos un maiņas sakaros. Par to liecina gan rakstītie vēstures avoti par romiešu ceļojumiem pēc dzintara (Plīnijs Vecākais) un ziņas par aistiem (P.K. Tacits), gan arī provinciālromiskās senlietas un romiešu monētas Latvijas arheoloģiskajos atradumos (Mazkatužu kapulauks; senākās monētas Latvijas teritorijā). (Avots: Letonika)

◆ 3. uzdevums. Vārdu krājuma apguve.

- ◆ 3.1. uzdevums. Kuri ir personvārdi, ģeogrāfiskie, tautību, tautu vai cilšu nosaukumi? Sagrupējiet vārdus tematiski! 🗨️ | 🗨️

Nepieciešamie papildmateriāli

Vārdu kartītes

Atbildes. 3.1. uzdevums.

Personības	Ģeogrāfiskas vietas	Tautas
Gajs Sekunds Plīnijs Vecākais	Baltija	aistieši, aisti
Sicīlijas Diodors	Baltijas jūra, Dzintarjūra	balti
Tacits	Baltijas jūras krasts	barbari
Jānis Endzelīns	Dzintarzeme	briti
Kārlis Mīlenbahs	Dzintara ceļš	ģermāņi
	Krievija	kurši
	Kuršu kāpas	lībieši
	Lietuva	prūši

	Lubāna ezers	senie grieķi
	Prūsija	senie romieši
	Sārnate	svioni
	Senā Grieķija	svēbi
	Senā Roma	vāci, vācieši
	Siliņupe	zvidri
	Svēbu jūra	
	Švābija	
	Sventāja	
	Vidusjūra	
	Vācija	
	Zviedrija	

- ◆ 3.2. uzdevums. Atrodiet skaidrojumu dotajiem vārdiem vai vārdu savienojumiem! 🗨️

Nepieciešamie papildmateriāli

1. variants

Vārdu kartītes, kuru vienā pusē ir skaidrojamais vārds vai vārdu savienojums latviešu valodā, bet otrā pusē – skaidrojums.

2. variants

Vārdu kartītes, kuru vienā pusē ir skaidrojamais vārds vai vārdu savienojums latviešu valodā, bet otrā pusē – tulkojums.

NB! Pie darbības vārdiem dota norāde par konjugāciju; nekārtnajiem darbības vārdiem dota norāde 0; visiem darbības vārdiem dotas arī trīs pamatformas (nenoteiksme, vienkāršās tagadnes un vienkāršās pagātnes 3. personas forma), no kurām var veidot pārējās darbības vārdu formas.

Katrs grupas dalībnieks izvēlas noteiktu kartīšu skaitu un saņem sarakstu ar visiem vārdiem / vārdu savienojumiem. Uzdevums noskaidrot pie kolēģiem to vārdu nozīmi, kuru skaidrojuma vai tulkojuma nav dalībnieka rīcībā.

- ◆ 3.3. uzdevums. Prognozējiet, par ko būs teksts! Ņemiet vērā visus uzdevumus, ko veicāt! 🗨️

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 4. uzdevums. Teksta lasīšana.

◆ 4.1. uzdevums. Uzziniet, kas ir Dzintara ceļš un dzintars, lasot tekstu lasāmgrāmatas 6. lpp! Atbildiet uz jautājumiem!

- 1) Kā vēl latviešu valodā sauc Baltijas jūru?
- 2) Kā vēl latviešu valodā sauc dzintaru?
- 3) Kurā laika periodā Dzintara ceļš bija aktīvs?
- 4) Kur dzintaru apstrādāja?
- 5) Kādas rotaslietas gatavoja no dzintara?
- 6) Kāds var būt dzintars?

Atbildes. 4.1. uzdevums.

1)	Dzintara jūra
2)	dzītars, zītars
3)	1.–5. gs. m.ē.
4)	Sventājas un Sārmates lagūnas piekrastē, Siliņupes apmetnē, pie Lubāna ezera, Kuršu kāpās
5)	kniepķenus, krelles, piekariņus
6)	dzeltens caurspīdīgs, dzeltens necaurspīdīgs, balts necaurspīdīgs (kaula dzintars)

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 5. uzdevums. Vēstures avoti. Vēsturnieki. Literāti.

◆ 5.1. uzdevums. Izpētiet lasāmgrāmatas 6.–7. lpp. iekļauto informāciju un noskaidrojiet, kādos vēstures avotos atrodama informācija par baltu ciltīm un baltu cilšu apdzīvoto teritoriju!

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

Atbildes. 5.1. uzdevums.

1)	Sicīlijas Diodora darbā „Bibliotheca historica”
2)	Romiešu dabas pētnieka Gaja Sekunda Plīnija Vecākā darbā „Naturalis historiae libri”
3)	Senās Romas vēsturnieka Tacīta darbā „Ģermānija”

◆ 5.2. uzdevums. Izpētiet lasāmgrāmatas 7. lpp. iekļauto informāciju un noskaidrojiet, kas bija Tacīts! Aizpildiet personas vizītkarti!

Ievērojamas personības	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

Patstāvīgais darbs mājās

◆ 5.3. uzdevums. Aizpildiet personas vizītkarti par Jāni Endzelīnu, Kārli Mīlenbahu, Ati Kronvaldu, Juri Alunānu, Garlību Merķeli, Andreju Pumpuru, Raini, Vizmu Beļševicu, Marģeru Zariņu, Māri Putniņu! Atrodiet atbildes lasāmgrāmatā un citos avotos!

NB! Ja grupas dalībnieku skaits pieļauj, tad katrs izlozē vienu personību, par kuru viņam mājās jāatrod informācija un nākamajā nodarbībā īsi jāpastāsta pārējiem.

◆ 6. uzdevums. Valodas izpēte.

◆ 6.1. uzdevums. Lasiet skaļi gadskaitļus!

Periods	Eiropā	Latvijā
Aizvēsture	līdz 2500. gadam p.m.ē.	līdz m.ē. 1186. gadam
Senie laiki	2500. gads p.m.ē. – m.ē. 476. gads	
Viduslaiki	476–1492	1186–1561
Jaunie laiki	1492–1789	1561–1795
Jaunākie laiki	kopš 1914. gada	

- Sicīlijas Diodors, ap m.ē. 90. –30. g.
- Gajs Sekunds Plīnijs Vecākais, ap m.ē. 23.–79. g.
- m.ē. 1.–5. gadsimtā
- ap m.ē. 55.– ap 117. g.
- m.ē. 98. g.
- p.m.ē.
- m.ē.
- 19./20. gadsimta mija

◆ 6.2. uzdevums. Noskaidrojiet, kā sauc dzintaru un Baltijas jūru citās valodās?

Papildu uzdevumi

◆ 6.3. uzdevums. Ievietojiet atbilstošo vārdu!

senais, senie, senās, senā / Senā

Senā	Roma
	laiki (2500. gads p.m.ē. – m.ē. 476. gads)
	Ēģipte
	Austrumi
	latvju raksti
	mērvienības
	latviešu zīmes
	mūzika
	Līvu krasts

Atbildes. 6.3. uzdevums.

Senā	Roma
senie	laiki (2500. gads p.m.ē. – m.ē. 476. gads)
Senā	Ēģipte
Senie	Austrumi
senie	latvju raksti
senās	mērvienības
senās	latviešu zīmes
senā	mūzika
senais	Līvu krasts

◆ 6.4. uzdevums. Ievietojiet vārdu 'senais' atbilstošajā formā!

NB! Uzdevuma izpildei nepieciešams atkārtot īpašības vārdu ar noteikto galotni locīšanu.

Piemērs. Senās latviešu mērvienības bija kauliņš, pirksts, sprīdis, pēda, klēpis, olekts, solis, ass. (1 olekts = 3 sprīži)

- 1) _____ laiki ir laika posms cilvēces vēsturē, kas ir starp aizvēsturi un viduslaiku sākumu Eiropā.
- 2) _____ mūzikas festivāls Latvijā šogad notiks no 9. līdz 11. jūlijam.
- 3) Sagatavojiet referātu par tematu „No _____ laikiem līdz viduslaikiem”!
- 4) Etnogrāfi apkopos pētījumos savāktos _____ rakstus.
- 5) _____ Austrumos bija izplatīta leģenda, ka saules varoni Gilgamešu kopa un auklēja kaza.
- 6) _____ Romas imperatori bija _____ Romas valdnieki.
- 7) Ko nozīmē _____ rakstu zīmes uz Latvijas klintīm?
- 8) Nosauciet _____ latviešu mērvienības!
- 9) Žurnālā ir apkopoti interesanti fakti par _____ Ēģipti.
- 10) _____ Līvu krastu apdzīvoja somugru tauta lībieši jeb līvi. _____ Līvu krastā bija citādi zvejniekiemi.

Atbildes. 6.4. uzdevums.

1)	Senie
2)	Senās
3)	senajiem
4)	senos
5)	Senajos
6)	Senās; Senās
7)	senās
8)	senās
9)	Seno
10)	Seno; Senajā

◆ 6.5. uzdevums. Sagatavojiet viktorīnu, izmantojot vārdus 'sens, sen' visās salīdzināmajās pakāpēs!

- sens–senāks–vissenākais
- sena–senāka–vissenākā
- sen–senāk–vissenāk

Piemērs. Kurš amats ir senāks – kalēja amats vai melderā amats? Kurš ir vissenākais* amats?

*Bieži tiek lietots bez priedēkļa *vis-*.

Patstāvīgais darbs mājās

◆ 6.5.1. Noskaidrojiet! Kādos vēstures avotos atrodama informācija par ... (mītnes zemi)? Kādi ir senākie avoti? Kādas ir senākās liecības?

◆ 6.6. uzdevums. Vārdu atvasināšana (atvasināšana ar priedēkļiem, piedēkļiem, salikteņu veidošana). Ievietojiet atbilstošo vārdu!

sens, senāk, Sens, senči, senatnē, senatnīga, sendienām, nesen

- 1) Ko cilvēki prata _____?
- 2) _____maīzi cepa katrā lauku sētā.
- 3) No kurienes ir tavi _____?
- 4) Istabas vidū atradās _____stila gulta.
- 5) _____tik _____ ir tas laiks.
- 6) Klausieties stāstu „No Ikšķiles _____ līdz mūsdienām”!
- 7) Pavisam _____ es satiku savu latviešu valodas skolotāju.

Atbildes. 6.6. uzdevums.

1)	senatnē
2)	Senāk
3)	senči
4)	senatnīga
5)	Sens; sens
6)	sendienām
7)	nesen

Tacits „Ģermānija”. Fragments.

Teksts lasāmgrāmatas 7.–8. lpp.

Uzdevumi teksta apzinātai lasīšanai

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar senajām hronikām

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 7. uzdevums. Senās baltu ciltis. Balti (īndoeiropiešu tautu grupa).

◆ 7.1. uzdevums. Lasāmgrāmatas 7. lpp. izlasiet, ko Senās Romas vēsturnieks ir rakstījis par baltiem un to apdzīvoto teritoriju! Atbildiet uz jautājumiem!

- 1) Kāds saskaņā ar Tacitu bija senais Baltijas jūras nosaukums?
- 2) Kurš varētu būt seno baltu cilšu kopīgais apzīmējums: svioni, briti, ģermāņi, aistieši, svēbi?
- 3) Kas ir svēbi un svioni?

Atbildes. 6.6. uzdevums.

1)	Svēbu jūra
2)	aistieši
3)	svēbi – ģermāņu cilts, svioni – ,iespējams, zviedru priekšteči

Vārdu „balti” kā zinātnisku terminu 1845. gadā pirmais ierosināja vācu valodnieks F. Neselmanis. Vienlaikus ar to literatūrā lietots arī apzīmējums „aisti”, kas balstīts uz P.K. Tacita apcerējumā „Ģermānija” minētajām aistu ciltīm (*Aestorum gentes*). Papildu informācija par baltu ciltīm un tautām, kas dzīvoja Latvijas teritorijā: <http://www.letonika.lv>

◆ 7.1.1. Izpētiet valodu koku un seciniet, kuras tautas runā baltu valodās!

◆ 7.2. uzdevums. Noskaidrojiet!

- Kādi, jūsuprāt, bija seno baltu cilšu galvenie nodarbošanās veidi?
- Ko aistieši ieguva un apstrādāja?
- Ko jūs zināt par dzintaru – kā tas rodas?

NB! Studenti atbildes var sniegt arī savā dzimtajā valodā vai mītnes zemes valodā.

Uzdevumi lasīšanas laikā

NB! Šajā posmā, ja grupas valodas zināšanas atļauj, tad grupas dalībnieki 2. uzdevuma vietā var paši pārveidot Tacita tekstu mūsdienu valodā!

◆ 8. uzdevums. Teksta klausīšanās un rekonstruēšana.

◆ 8.1. uzdevums. Klausieties un atlasiet pareizo informāciju! 🗣️

Nepieciešamie papildmateriāli

Kartītes ar sadalītu tekstu.

Sagatavošanās darbs: Lasīšanai paredzētais teksts ir sadalīts daļās. Jāsagatavo kartītes ar vairāku teikumu daļām, katrai daļai ir sagatavoti divi varianti, no kuriem viens satur aplamu informāciju. Grupas dalībniekus sadala pa pāriem, katram izdala sagatavotās kartītes. Kartītes sakārtotas teksta secībā, pie tam kartītes ar pareizo un nepareizo informāciju atrodas kopā. Skolotājs lasa tekstu, grupas dalībnieki kārtā kartītes dzirdētā secībā, izvēloties pareizo variantu. Kad uzdevums izpildīts, teksts tiek kopīgi nolasīts.

◆ 8.2. uzdevums. Lasiet tekstu un pārliecinieties, ka tekstu esat sapratuši! 🗣️ | 🗨️

NB! Tā kā tekstā lietotā valoda ir grūti uztverama, skolotāju grāmatā ir sniegts pārveidots teksts. Teksts atrodams nodaļas pielikumā.

	Apgalvojums	Pareizi	Nepareizi
1.	Aisti savās tradīcijās ir līdzīgi svioniem.		
2.	Aisti pielūdz dievu.		
3.	Aisti galvenokārt lieto koku, audzē labību, dārzeņus un augļus.		
4.	Aisti ir slinkāki par ģermāņiem.		
5.	Aisti lasa dzintaru un pārdod to tirgū.		
6.	Aisti paši nezina, kā dzintars rodas.		
7.	Rietumu zemēs dzintaram ir tikpat liela nozīmē kā vīrakam austrumu zemēs.		
8.	Dzintars rodas no bērzu sulas.		

Atbildes. 8.2. uzdevums.

	Pareizi	Nepareizi
1.		x
2.		x
3.	x	
4.		x
5.	x	
6.	x	
7.	x	
8.		x

◆ 8.3. uzdevums. Atbildiet! 🗣️

1.	Kā tekstā raksturoti aisti?	
2.	Kā tekstā raksturoti ģermāņi?	

Atbildes. 8.3. uzdevums.

1.	Kā tekstā raksturoti aisti?	pacietīgi, čaklāki par ģermāņiem
2.	Kā tekstā raksturoti ģermāņi?	slinkāki par aistiem

◆ 8.3. uzdevums. Salīdziniet adaptēto tekstu un teksta oriģinālu! Ievērojiet, kādā laikā rakstīts teksts (vienkāršajā tagadnē)! 🗣️

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 9. uzdevums. Valodas izpēte.

◆ 9.1. uzdevums. Izpētiet, kas savieno teksta daļas! Ievietojiet trūkstošos vārdus! 🗣️ | 🗨️

Otrā pusē zemei, _____ apdzīvo svioni, atrodas jūra. _____ ir Svēbu jūra, _____ dzīvo aistiešu ciltis, _____ izskatā un savās tradīcijās ir līdzīgas svēbiem, _____ valodā – tuvākas britiem. _____ pielūdz dievu māti. Kā ticības zīmi _____ nēsā mežakuīļa tēlus. _____ reti izmanto dzelzi, _____ vairāk lieto koku, audzē labību un citas dabas veltes, _____ pacietīgi darbā _____ čaklāki par ģermāņiem. _____ izmanto arī jūras bagātības, _____ lasa dzintaru _____ jūrā, _____ jūras piekrastē. Aistieši paši dzintaru nekur nelieto: viņi _____ salasa _____ nes uz tirgu pārdot. Dzintars rietumu zemēs _____ kaut kas līdzīgs kā vīraks un balzams Austrumos. Rietumu salās un zemēs īpaši ražīgi _____ prieku meži _____ jauktu koku meži, _____ koku sula, _____ saule karsē koku, izsvīst no koka _____ ietek jūrā. _____ stipras vētras _____ izskalo citā krastā. Pieliekot _____ uguni, _____ aizdegas _____ rada smirdīgu liesmu, _____ pēc izdegšanas _____ sacietē.

Atbildes. 9.1. uzdevums.

Otrā pusē zemei, **ko** apdzīvo svioni, atrodas jūra. **Pa labi** ir Svēbu jūra, **pie kuras** dzīvo aistiešu ciltis, **kas** izskatā un savās tradīcijās ir līdzīgas svēbiem, **bet** valodā – tuvākas britiem. **Tie** pielūdz dievu māti. Kā ticības zīmi **tie** nēsā mežakuīļa tēlus. **Tie** reti izmanto dzelzi, **bet** vairāk lieto koku, audzē labību un citas dabas veltes, **ir** pacietīgi darbā **un** čaklāki par ģermāņiem. **Tie** izmanto arī jūras bagātības, **tie** lasa dzintaru **gan** jūrā, **gan** jūras piekrastē. Aistieši paši dzintaru nekur nelieta: viņi **to** salasa **un** nes uz tirgu pārdot. Dzintars rietumu zemēs **ir** kaut kas līdzīgs kā vīraks un balzams Austrumos. Rietumu salās un zemēs īpaši ražīgi **ir** priežu meži **un** jauktu koku meži, **kur** koku sula, **kad** saule karsē koku, izsvīst no koka **un** ietek jūrā. **Vēlāk** stipras vētras **to** izskalo citā krastā. Pieliekot **tam** uguni, **tas** aizdegas **un** rada smirdīgu liesmu, **bet** pēc izdegšanas **tas** sacietē.

♦ 9.2. uzdevums. Savienojiet!

a)	Dārzeni, augļi, sēnes u.c. ir	1) pielūgt kādu personu vai dievību.
b)	Koraļļi, gliemežvāki, dzintars, zivis u.c. ir	2) ticības zīme.
c)	Vārds „dievināt” nozīmē	3) dabas veltes.
d)	Krusts ir kristiešu	4) jūras bagātības.
e)	Ķīmiskais elements, ko daudz izmanto tehnikā, ir	5) vīraku.
f)	Smaržīgu vielu, ko izmanto kvēpināšanai reliģiskās ceremonijās baznīcā, sauc par	6) mežakuīlis.
g)	Mežacūku tēviņš ir	7) dzelzs.

Atbildes. 9.2. uzdevums.

a)	Dārzeni, augļi, sēnes u.c. ir	3) dabas veltes.
b)	Koraļļi, gliemežvāki, dzintars, zivis u.c. ir	4) jūras bagātības.
c)	Vārds „dievināt” nozīmē	1) pielūgt kādu personu vai dievību.
d)	Krusts ir kristiešu	2) ticības zīme.
e)	Ķīmiskais elements, ko daudz izmanto tehnikā, ir	7) dzelzs.
f)	Smaržīgu vielu, ko izmanto kvēpināšanai reliģiskās ceremonijās baznīcā, sauc par	5) vīraku.
g)	Mežacūku tēviņš ir	6) mežakuīlis.

♦ 9.3. uzdevums. Pagātne. Izveidojiet no dotajiem vārdiem teikumus! Lietojiet pagātnes formu!

1. Ķelti / apdzīvot / liela / Eiropa / teritorija.
2. Viņi / izmantot / dzelzs / darbarīki.
3. Ķelti / pielūgt / saule.

Atbildes. 9.3. uzdevums.

1.	Ķelti apdzīvoja lielu Eiropas teritoriju.
2.	Viņi izmantoja dzelzs darbarīkus.
3.	Ķelti pielūdza sauli.

♦ 9.4. uzdevums. Tagadne. Izveidojiet no dotajiem vārdiem teikumus! Lietojiet tagadnes formu!

1. Dzintars / rasties / no / priedes / sveķi.
2. Sveķi / iztecēt / no / koks / un / gaiss / tie / sacietēt.
3. Dzintars / gabaliņi / varēt / atrast / jūrmala.
4. Jūra / dzintars / gabaliņi / izskalot / krasts.

Atbildes. 9.4. uzdevums.

1.	Dzintars rodas no priežu sveķiem.
2.	Sveķi iztek no koka, gaisā tie sacietē.
3.	Dzintara gabaliņus var atrast jūrmaalā.
4.	Jūra dzintara gabaliņus izskalo krastā.

◆ 9.5. uzdevums. Iepazīstieties ar grāmatā pieejamo papildu informāciju un atbildiet, kā tautā dažkārt sauca sveķus, kā tos sauca grieķu mītos?

Atbildes. 9.5. uzdevums.

saules asaras, dievu asaras

◆ 10. uzdevums. Hronikas saturs.

◆ 10.1. uzdevums. Pastāstiet! 🗣️

- Ko jūs uzzinājāt par senajām baltu ciltīm, to dzīvesveidu?
- Ko jūs uzzinājāt par dzintaru?
- Kur dzintars tika izmantots agrāk? Kur tagad?
- Kas liecina par dzintara nozīmi Latvijā? (Parādās uzņēmumu nosaukumos, personvārdos – Dzintars nosaukumos – kausētais siers, kosmētikas uzņēmums, Jūrmalas pilsētas daļa u.c.)

Papildu informāciju var iegūt Latvijas Televīzijas 1. programmas raidījumā par seno Dzintara ceļu
<http://ltv.lsm.lv/lv/kultura/dzintara-puse/>

◆ 10.2. uzdevums. Seciniet, cik objektīvs varētu būt Tacita vēstījums par baltiem!

◆ 11. uzdevums. Projekta darbs. Sagatavojiet īsu prezentāciju par raksturīgāko mītnes zemes (reģiona) produktu, tā vēsturi! 🗣️ | 🗣️ | 🗣️

Indriķa Livonijas hronika. Fragments.

Teksts lasāmgrāmatas 11. lpp.

○ Uzdevumi teksta apzinātai lasīšanai

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar senajām hronikām

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

Patstāvīgais darbs mājās

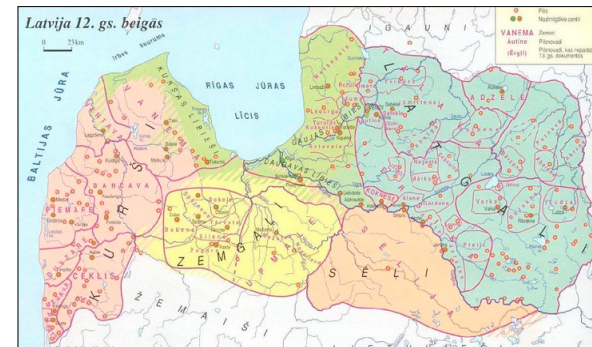
◆ 12. uzdevums. Vēstures fakti – Krusta kari 11.–13. gadsimtā. Noskaidrojiet! 🗣️

- Kāda bija Romas katoļu baznīcas politiskā vara Rietumeiropā 12. gadsimtā?
- Ko nozīmēja ģermāņu tautu kristianizācija?
- Kā 12. gs. beigās pēdējais kristianizācijas vilnis tika vērstis pret Baltijas reģiona tautām?

Papildu informācija skolotājam. Par pirmo krusta kara mēģinājumu pret senās Latvijas iedzīvotājiem tiek uzskatīts 1195. gads, kad Ikšķiles bīskapa Meinarda līdzgaitnieks Turaidas Teodoris ieguva pāvesta atļauju rīkot krusta karu pret lībiešiem! (1198. gadā ar bīskapa Bertolda organizēto krusta karu pret lībiešiem aizsākās Latvijas teritorijas iekarošana un Livonijas valstu veidošanās.)

◆ 13. uzdevums. Tautas un ciltis Latvijas teritorijā ap 13. gadsimtu.

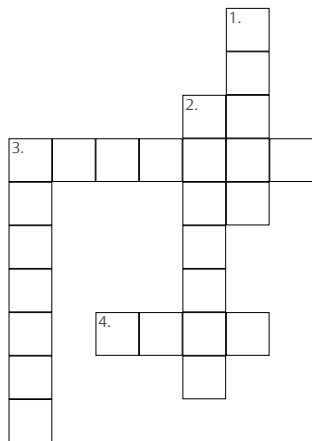
◆ 13.1. uzdevums. Izpētiet karti un atrisiniet krustvārdu mīklu! 🗣️

Nepieciešamie papildmateriāli

Karte, kas atspoguļo 12.–13. gadsimtā apdzīvoto Latvijas teritoriju.

Kartes avots: <https://www.pinterest.com/pin/366761963379449829/>

Vertikāli

1. Šī baltu cilts dzīvoja Latvijas rietumos.
2. Šī baltu cilts apdzīvoja Latvijas dienviddaļu.
3. Šī baltu tauta apdzīvoja Jersikas un Tālavas teritorijas.

Horizontāli

3. Šī somugru tauta apdzīvoja Rīgas līča piekrasti.
4. Šī baltu cilts apdzīvoja, teritoriju, kas atradās starp Zemgali un Latgali.

Atbildes. 13.1. uzdevums.

Vertikāli	Horizontāli
1. Kurši.	3. Lībieši.
2. Zemgaļi.	4. Sēļi.
3. Latgaļi.	

♦ 13.2. uzdevums. Vārdu virknē ir paslēptas vēsturiski nozīmīgas Latvijas vietas. Atrodiet tās un ierakstiet atbildi!

- līvzemerutinorīgamrtsidaugavačpilturaidamotilsikšķiledzbvltaltijasjūra

1. Šīs vietas nosaukums nozīmē Dieva Tora dārzš. Šīs vietas valdnieks bija lībiešu vecākais Kaupo. Šajā vietā atrodas arī sena pils. _____
2. Latvijas galvaspilsēta – _____
3. Pilsēta, kurā 1198. gadā bīskaps Meinards izveidoja bīskapiju. _____
4. Šī upe veidoja nozīmīgāko tirdzniecības ceļu Latvijā. _____
5. Vāciski *Ostsee*, bet latviski – _____
6. Livoniju latviski sauc arī _____

Atbildes. 13.2. uzdevums.

1.	Turaida
2.	Ikšķile
3.	Rīga
4.	Daugava
5.	Baltijas jūra
6.	Līvzeme

♦ 14. uzdevums. Latvija, Baltija, Skandināvija. Noskaidrojiet, kur atrodas Ikšķile un Gotlande!

Nepieciešamie papildmateriāli

Latvijas karte, kurā redzama Ikšķile, un Ziemeļeiropas karte, kurā redzama Gotlande.

- Kur atrodas Ikšķile?
- Kur atrodas Gotlande?
- Kādi svarīgi notikumi saistīti ar Ikšķili?

Avots: <http://karte.zl.lv/>

Avots: Gotland, Wikipedia

◆ 15. uzdevums. Krusta kari.

◆ 15.1. uzdevums. Izpētiet lasāmgrāmatā ievietoto laika skalu (10. lpp), kas atspoguļo Livonijas krusta karu laiku!

Skalas apraksts: Krusta kari sākās 12. gadsimta sākumā, kad vispirms tika iekarota Vidzeme un Igaunija (laika periodā no 1186. gada līdz 1227. gadam). Pirmais zināmais katoļu sludinātājs Līvzemē jeb Livonijā bija bīskaps Meinards, kas 1186. gadā izveidoja Ikšķiles bīskapiju. Otrais bija bīskaps Bertolds, bet 1199. gadā Alberts fon Bukshēvdens jeb bīskaps Alberts kļuva par trešo Livonijas bīskapu. Bīskaps Alberts 1200. gadā ieradās Ikšķilē, bet 1201. gadā pārcēlās uz Rīgu.

1.	No 1100. gada līdz 1300. gadam	A	notiek Livonijas krusta kari
2.	1186. gadā	B	tiek iekarota Vidzeme un Igaunija un Tālavas latgaļi pāriet kristietībā
3.	No 1186. gada līdz 1227. gadam	C	bīskaps Alberts pārceļ savu rezidenci uz Rīgu
4.	1200. gadā	D	bīskaps Meinards izveido Ikšķiles bīskapiju
5.	1201. gadā	E	bīskaps Alberts ierodas Ikšķilē
6.	No 1227. gada līdz 1300. gadam	F	tiek iekarota Zemgale

Atbildes. 15.2. uzdevums.

1.	A
2.	D
3.	B
4.	E
5.	C
6.	F

◆ 15.3. uzdevums. Izlasiet atbildes skaļi!

◆ 16. uzdevums. Sagatavošanās teksta lasīšanai. Jaunā leksika.

◆ 16.1. uzdevums. Atrodiet skaidrojumu dotajiem vārdiem vai vārdu savienojumiem!

Nepieciešamie papildmateriāli

1.variants

Vārdu kartītes, kuru vienā pusē ir skaidrojamais vārds vai vārdu savienojums latviešu valodā, bet otrā pusē – skaidrojums.

2.variants

Vārdu kartītes, kuru vienā pusē ir skaidrojamais vārds vai vārdu savienojums latviešu valodā, bet otrā pusē – tulkojums.

◆ 16.2. uzdevums. Sagrupējiet dotos vārdus tematiski!

kristietība, apbruņojums, apsargāt, sludinātāji, bruņas, svētais tēvs, uzcelt, krustabas, atkāpties, mūri, bīskaps, atkāpšanās, pagāni, dievmāte, pieņemt ticību / kristietību, sašaut, bruņinieki, kristības, ciest zaudējumu, priesteris, saņemt gūstā, krusts, cīnīties, karot, Dievs, iekarot, Jēzus Kristus, padoties, vairogs, mūks, zirgs, baznīckungs, kristīt, pāvests, kristīties, krustneši, svēts, izkarot, pakļaut, ticēt, karš, ticība mūrēt, nogrimusi, zobens, svētīt, kareivis, mūķene

Karš	Baznīca	Pils

Atbildes. 15.2. uzdevums.

Karš	Baznīca	Pils
apbruņojums, atkāpties, atkāpšanās, bruņas, bruņinieki, ciest zaudējumu, cīnīties, karot, karš, kareivis, krustneši, iekarot, izkarot, pakļaut, padoties, saņemt gūstā, sašaut, vairogs, zirgs, zobens	baznīckungs, bīskaps, dievmāte, Dievs, Jēzus Kristus, kristietība, kristīt, kristības, kristīties, krustabas, krusts, pāvests, pieņemt ticību/kristietību, mūks, mūķene, pagāni, priesteris, sludinātāji, svētīt, svēts, svētais tēvs, ticēt, ticība	apsargāt, mūri, mūrēt, nogrimusi, uzcelt

Uzdevumi lasīšanas laikā

Papildu informācija skolotājam. „Indriķa hronika” ir senākā Latvijas teritorijā tapusī hronika un galvenais vēsturiskais pirmavots par kristīgās ticības ienākšanu, personībām, tautu savstarpējām attiecībām, cīņām un sadzīvi tagadējās Latvijas un Igaunijas teritorijā no 1180. gada līdz 1227. gadam.

◆ 17. uzdevums. Indriķa Livonijas hronika, 1. teksta sapratne

◆ 17.1. uzdevums. Klausieties tekstu un tukšajos lauciņos ierakstiet atbilstošo vārdu!

Nākamajā ziemā lietuvieši _____ Livoniju un ļoti daudzus _____.
Sludinātājs Meinards kopā ar ikšķīliešiem _____ mežos. Pēc lietuviešu _____ Meinards _____ līviem, kāpēc tie nav uzcēlušī nevienu cietoksni. Viņš _____, ka _____ viņiem pils, ja tie _____ . Līvi piekrita un ar zvērestu _____, ka viņi _____.

Tad nu nākamajā vasarā no Gotlandes _____ akmeņkaļi, kam bija jāceļ pils. Līvi vēlreiz stingri _____, ka _____. Pirms Ikšķīles pils celšanas uzsākšanas daļa tautas tika _____, bet visi pārējie _____, ka _____ pēc pils uzcelšanas. Viņi gan _____. Tā nu virs pamatiem _____ mūri. Pils piektā daļa _____ par sludinātāja līdzekļiem, tādēļ tā kļuva par Meinarda īpašumu. Zemi baznīcas celšanai viņš jau bija nopircis agrāk. Kad pils beidzot bija gatava, kristītie _____, bet tie, kas vēl nebija kristīti, _____. Tomēr Meinards no sava nodoma _____. Tajā pašā laikā zemgaļi, kaimiņu pagāni, bija _____ par pili. Viņi _____ pa Daugavu ar laivām un _____ pili ar garām kuģu tauvām _____ Daugavā, bet viņi _____, ka pils ir _____ ar javu. Stopnieki, kas _____ pili, _____ zemgaļus, un tie, cietuši zaudējumu, _____.

◆ 17.2. uzdevums. Lasiet tekstu un pārbaudiet, vai esat pareizi izpildījuši 17.1. uzdevumu!

INDRIĶA LIVONIJAS HRONIKA

Nākamajā ziemā lietuvieši nopostīja Livoniju un ļoti daudzus aizveda gūstā. Sludinātājs Meinards kopā ar ikšķīliešiem paslēpās mežos. Pēc lietuviešu atkāpšanās Meinards pārmeta līviem, kāpēc tie nav uzcēlušī nevienu cietoksni. Viņš apsolīja, ka uzcelš viņiem pils, ja tie pieņems kristīgo ticību. Līvi piekrita un ar zvērestu apsolīja, ka pieņems kristīgo ticību.

Tad nu nākamajā vasarā no Gotlandes tika atvesti akmeņkaļi, kam bija jāceļ pils. Līvi vēlreiz stingri apsolīja, ka pieņems kristīgo ticību. Pirms Ikšķīles pils celšanas uzsākšanas daļa tautas tika kristīta, bet visi pārējie apsolīja,

ka kristīsies pēc pils uzcelšanas. Viņi gan meloja. Tā nu virs pamatiem uzcēla mūri. Pils piektā daļa tika celta par sludinātāja līdzekļiem, tādēļ tā kļuva par Meinarda īpašumu. Zemi baznīcas celšanai viņš jau bija nopircis agrāk. Kad pils beidzot bija gatava, kristītie atteicās no kristīgās ticības, bet tie, kas vēl nebija kristīti, atteicās pieņemt ticību. Tomēr Meinards no sava nodoma neatteicās. Tajā pašā laikā zemgaļi, kaimiņu pagāni, bija uzzinājuši par pili. Viņi atbrauca pa Daugavu ar laivām un mēģināja pili ar garām kuģu tauvām ievilkāt Daugavā, bet viņi nezināja, ka pils ir mūrēta ar javu. Stopnieki, kas apsargāja pili, sašāva zemgaļus, un tie, cietuši zaudējumu, atkāpās.

◆ 17.3. uzdevums. Atrodiet tekstā un izrakstiet personu vārdus, vietu nosaukumus, cilšu un tautu apzīmējumus! | |

Personas	Vietas	Ciltis un tautas

Atbildes. 17.3. uzdevums.

Personas	Vietas	Ciltis un tautas
Meinards	Līvzeme Gotlande Ikšķīle	lietuvieši līvi zemgaļi

◆ 17.3.1. Pārliecinieties, ka varat paskaidrot, kas ir šī persona, kas ir šīs vietas, ciltis un tautas!

◆ 18. uzdevums. Teksta saturs.

◆ 18.1. uzdevums. Pabeidzot iesākto teikumu, uzrakstiet, kur notika hronikā atspoguļotie notikumi!

Hronikā atspogu..._____

◆ 18.2. uzdevums. Lasiet vēlreiz tekstu un atzīmējiet, vai apgalvojums ir patiess vai aplams!

	Apgalvojums	Pareizi	Nepareizi
1.	Lietuvieši bija nopostījuši Livoniju.		
2.	Sludinātājs Meinards kopā ar Ikšķiles iedzīvotājiem slēpās mežos.		
3.	Sludinātājs Meinards apsoltāja uzcelt lībiešiem pili, ja tie kļūs par kristiešiem.		
4.	Līvi nepiekrita pieņemt kristīgo ticību.		
5.	Visi tika nokristīti pirms pils uzcelšanas.		
6.	Pils piektā daļa tika celta par bīskapa naudu.		
7.	Kad pils bija gatava, visi pieņēma kristīgo ticību.		
8.	Zemgaļi bija jau kristīti.		
9.	Zemgaļi uzbruka pilij.		
10.	Zemgaļi cieta zaudējumu un atkāpās.		

Atbildes. 18.2. uzdevums.

	Pareizi	Nepareizi
1.	x	
2.	x	
3.	x	
4.		x
5.		x
6.	x	
7.		x
8.		x
9.	x	
10.	x	

Pēclasišanas uzdevumi

- ◆ 19. uzdevums. Satura izpēte.
- ◆ 19.1. uzdevums. Kāds vēsturisks notikums aprakstīts hronikā?
- ◆ 19.2. uzdevums. Kāda izvēle bija jāizdara senajām ciltīm – līviem un zemgaļiem?
- ◆ 19.3. uzdevums. Hronikas stāstītājs. Mēģiniet noteikt, kas ir stāstītājs*, kāda ir viņa attieksme pret Baltijas tautām, atspoguļojot cīņu gaitas!

Papildu informācija skolotājam

Stāstītājs	Starpnieks starp autoru un stāstu, kā arī starp stāstu un lasītāju. Tas var būt tēls tekstā 1. personā (Es – stāstītājs) vai 3. personā, taču var arī stāstā neparādīties kā tēls. Stāstītājs – teksta „balss” vai teksta „runātājs”. Pretstatā ikdienas komunikācijai stāstītāju nevar pielīdzināt reālam autoram. Literārie teksti no ikdienas komunikācijas atšķiras ar to, ka stāstījuma „balss” nav identiska ar autoru.
------------	---

◆ 20. uzdevums. Latviešu tautasdziesmas par karu.

◆ 20.1. uzdevums. Izpēti latviešu tautasdziesmas lasāmgrāmatas 12. lpp.!

◆ 20.2. uzdevums. Noklausieties latviešu tautasdziesmu „Es karā(i) aiziedams”, „Karavīri bēdājās(i)”!

Nepieciešamie papildmateriāli

Dziesmu audioieraksts.

◆ 20.3. uzdevums. Kāda attieksme tautasdziesmās tiek pausta pret karavīru?

◆ 21. uzdevums. Valodas izpēte.

◆ 21.1. uzdevums. Lasiet lasāmgrāmatā ievietoto Indriķa hronikas 1. fragmenta oriģināltekstu un izpēti, kas raksturīgs oriģināltekstam! Salīdziniet 17.2. uzdevumā iekļauto tekstu ar oriģināltekstu! |

◆ 21.2. uzdevums. Marķējiet ar krāsu ievietotos vārdus! Kurai vārdšķirai pieder marķētie vārdi? |

Atbildes. 21.2. uzdevums.

Darbības vārdi un no darbības vārdiem atvasinātie

nopostīja, aizveda gūstā, paslēpās, atkāpšanās, pārmeta, apsoltāja, uzcels, pieņems kristīgo ticību, ar zvērestu apsoltāja, pieņems kristīgo ticību, tika atvesti, apsoltāja, pieņems kristīgo ticību, kristīti, apsoltāja, kristīsies, meloja, uzcēla, tika celta, atteicās no kristīgās ticības, atteicās pieņemt ticību, neatteicās, uzzinājuši, atbrauca, mēģināja, ievilk, nezināja, mūrēta, apsargāja, sašāva, atkāpās

◆ 21.3. uzdevums. Noskaidrojiet 19.4. uzdevumā marķēto vārdu un vārdu savienojumu nozīmi! 🗨️ | 🗨️

Darbības vārdi	Nozīme
(1) aizvest gūstā, aizved gūstā, aizveda gūstā	
(3) apsolīt, apsola, apsolīja	
(2) apsargāt, apsargā, apsargāja	
(1) atbraukt, atbrauc, atbrauca	
(1) atkāpties, atkāpjas, atkāpās	
(1) atteikties no ticības, –, atteicās no ticības	
(1) atvest, atved, atveda	
(1) celt, ceļ, cēla	
(1) ievilkt, ievēl, ievēlka	
(3) kristīt, kristī, kristīja	
(3) kristīties, kristās, kristījās	
(2) mēģināt, mēģina, mēģināja	
(2) melot, melo, meloja	
(2) mūrēt, mūrē, mūrēja	
(3) nezināt, nezina, nezināja	
(3) nopostīt, noposta, nopostīja	
(1) pārmest, pārmet, pārmeta	
(1) paslēpties, paslēpjas, paslēpās	
(1) patverties, patveras, patvērās	
(1) pieņemt kristību, ticību; pieņem kristību, ticību; pieņēma kristību, ticību	
(1) sašaut, sašauj, sašāva	
(1) uzcelt, uzceļ, uzcēla	
(3) uzzināt, uzzina, uzzināja	

◆ 21.4. uzdevums. Atstāstījuma izteiksmes vienkāršās nākotnes forma. Izpētiet teikumus un nosakiet, kādā izteiksmē ir teikumi! 🗨️ | 🗨️

Meinards pārmeta līviem muļķību, tāpēc ka viņiem neesot nekādu nocietinājumu.
 Meinards apsolīja, ka līviem tikšot uzceltas pilis, ja viņi nolemšot kļūt par Dieva bērniem.
 Līvi apsolīja, ka pieņemšot kristīgo ticību.
 Visi apsolīja, ka kristīšoties.

Atstāstījuma izteiksme

Atstāstījuma izteiksme tiek izmantota, atstāstot citas personas teikto, un norāda, ka runātājs nav pārliecināts, vai minētā darbība atbilst īstenībai. Atstāstījuma izteiksmes vienkāršo laiku formas veido no attiecīgajām īstenības izteiksmes laiku formām, personas galotņu vietā liekot *-ot, -oties*. Vienkāršās nākotnes formā pirms galotnēm *-ot, -oties* ir piedēklis *-š-*. Piemērs. *viņš dzīvošot*

◆ 21.5. uzdevums. Atstāstījuma izteiksme. Pārveidojiet teikumus atstāstījuma izteiksmē! 🗨️

- 1) Kaupo brauks pie priesterā.
- 2) Lībieši uzticīgi kalpos Dievam.
- 3) Pāvests uzņems ciemiņus savā rezidencē.
- 4) Prezidents pasniegs pāvestam ordeni.
- 5) Pāvests tiksies ar Latvijas prezidentu.

Atbildes. 21.5. uzdevums.

1)	braukšot
2)	kalpošot
3)	uzņemšot
4)	pasniegšot
5)	tikšoties

◆ 21.6. uzdevums. Darbības vārdu nozīme.

◆ 21.6.1. Sastājieties kaujas procesa secībā! 🗨️

Nepieciešamie papildmateriāli

Vārdu kartītes ar darbības vārdiem, kas apraksta kauju.

Sagatavošanās darbs: Katrs saņem vienu darbības vārdu, kas apraksta kaujas procesu. Skolotājs sauc darbības vārdus kaujas procesa secībā. Katrs pieceļas loģiskā secībā. Piemēram, pirmais pieceļas tas, kuram ir vārds „uzbrukt”. Darbības vārdi doti pagātnē, jo vēsturiskajos aprakstos lietotais laiks galvenokārt ir pagātnē.

Secību varianti

1. uzbruka, cīnījās, cieta zaudējumu, atkāpās
2. uzbruka, cīnījās, uzvarēja, saņēma gūstā pretinieku
3. apsargāja, atvairīja uzbrukumu, cīnījās, cieta zaudējumu, padevās
4. iekaroja, sagūstīja, nokristīja, pārvācoja

◆ 21.6.2. Noskaidrojiet vārdu un vārdu savienojumu nozīmi! 🗨️ | 🗨️

Darbības vārdi	Nozīme
(1) ciest zaudējumu, cieš zaudējumu, cieta zaudējumu	
(3) cīnīties, cīnās, cīnījās	
(2) iekarot, iekaro, iekaroja	
(2) karot, karo, karoja	
(1) padoties, padodas, padevās	
(1) pakļaut, pakļauj, pakļāva	
(2) pārvācot, pārvāco, pārvācoja	
(3) sagūstīt, sagūsta, sagūstīja	
(1) saņemt gūstā, saņem gūstā, saņēma gūstā	
(3) svētīt, svēta, svētīja	
(1) uzbrukt, uzbrūk, uzbruka	

◆ 21.7. uzdevums. Vārdu darināšana. Noskaidrojiet, kas šiem vārdiem ir kopīgs! 🗨️

- iekarot, izkarot, karavīrs, karš
- kristīt, kristīties, kristības, kristietība

Atbildes. 21.7. uzdevums.

Vārda sakne

◆ 21.8. uzdevums. Citu valodu ietekme. Noskaidrojiet, kā angļu valodā, vācu valodā, krievu valodā un franču valodā tulko vārdu „krusts”? Kādas līdzības ir iespējams saskatīt? 🗨️

Atbildes. 21.8. uzdevums.

Kreuz, Cross, крест, croix

◆ 21.9. uzdevums. Personvārdu atveide. Noskaidrojiet, kā bīskapu Meinardu, bīskapu Albertu, Garlību Merķeli sauca vāciski!

NB! Tā kā personvārdu atveide latviešu valodā bieži valodas apguvējiem sagādā grūtības, strādājot ar lasāmgrāmatu, ir svarīgi pievērst uzmanību arī šim aspektam.

Indriķa Livonijas hronika. Fragments.

Teksts lasāmgrāmatas 12. lpp.

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 22. uzdevums. Indriķa Livonijas hronika, 2. teksta sapratne.

NB! Tā kā tekstā lietotā valoda ir grūti uztverama, skolotāju grāmatā ir sniegts pārveidots teksts.

◆ 22.1. uzdevums. Izlasiet 2. fragmentu no Indriķa Livonijas hronikas! 🗨️

NB! Viens no grupas dalībniekiem lasa skaļi, pārējie klausās un pilda 22.2. un 22.3. uzdevumu.

Par Kaupo braucienu ar brāli Teoderihu pie Romas pāvesta

Brālis Teoderihs kopā ar krustnešiem, kas bija kalpojuši Līvzemē, aizbrauca uz Vāciju un paņēma līdzī kādu līvu, vārdā Kaupo. Kaupo bija Turaidas līvu valdnieks un vecākais.

Kad viņi bija apceļojuši lielu daļu Vācijas, Teoderihs aizveda Kaupo uz Romu un viņu iepazīstināja ar Romas pāvestu. Pāvests viņu uzņēma ļoti laipni, noskūpstīja un iztaujāja par apstākļiem, kādos dzīvo tautas Līvzemē. Pāvests ļoti pateicās Dievam, ka līvu tauta ir pieņēmusi kristīgo ticību. Pēc dažām dienām augsti cienījamais pāvests Innocents pasniedza Kaupo savu dāvanu, proti, simts zelta gabalus, un, kad tas teica, ka plāno atgriezties Vācijā, viņš sirsnīgi atvadījās no tā, svētīja to un brālim Teoderiham iedeva līdzī dāvanu Līvzemes bīskapam, – Bībeli, ko ar roku bija rakstījis svētais pāvests Gregors.

◆ 22.2. uzdevums. Klausieties tekstu un savienojiet! 🗨️

1. Brālis Teoderihs	A. Līvzemes valdnieks
2. Kaupo	B. Bībeles sarakstītājs
3. Romas pāvests	C. abats
4. Svētais pāvests Gregors	D. Innocents

Atbildes. 22.2. uzdevums.

1.	C
2.	A
3.	D
4.	B

◆ 22.3. uzdevums. Lasiet tekstu un izrakstiet personu vārdus, vietu nosaukumus, cilšu un tautu apzīmējumus!

Personas	Vietas	Ciltis un tautas

Atbildes. 22.3. uzdevums.

Personas	Vietas	Ciltis un tautas
Līvzemes valdnieks Kaupo brālis Teoderihs pāvests Innocents pāvests Gregors	Līvzeme Vācija Turaida Roma	līvi

◆ 22.4. uzdevums. Lasiet tekstu vēlreiz un atzīmējiet, vai apgalvojums ir patiess vai aplams!

	Apgalvojums	Pareizi	Nepareizi
1.	Brālis Teoderihs un līvu valdnieks Kaupo divatā devās uz Vāciju.		
2.	Viņi apmeklēja ne tikai Vāciju, bet arī Romu.		
3.	Pāvests bija nepateicīgs Kaupo, ka lībieši pieņēmuši kristīgo ticību.		
4.	Kaupo kā dāvanu no pāvesta saņēma 100 zelta gabalus un Bībeli.		

Atbildes. 22.4. uzdevums.

	Pareizi	Nepareizi
1.	x	
2.	x	
3.		x
4.		x

Pēclasīšanas uzdevumi

◆ 23. uzdevums. Satura izpēte.

◆ 23.1. uzdevums. Seciniet, kāda ir stāstītāja attieksme pret Kaupo un līviem!

◆ 23.2. uzdevums. Seciniet, kāda ir līvu attieksme pret kristīgās ticības pieņemšanu!

◆ 24. uzdevums. Valodas izpēte.

◆ 24.1. uzdevums. Lasiet un kopīgi tulkojiet lasāmgrāmatā ievietoto Indriķa hronikas 2. fragmenta oriģināltekstu. Izpētiet, kas raksturīgs oriģināltekstam! Salīdziniet 22.1. uzdevumā iekļauto tekstu ar oriģināltekstu! |

◆ 24.2. uzdevums. Atrodiet lasāmgrāmatā skaidrojumu šiem vārdiem vai vārdu savienojumiem un ierakstiet tabulā! |

1.	bāleliņš	
2.	tautas atgriešana	
3.	aut kājas	
4.	visaugstais priesteris	
5.	stādīt priekšā	

Atbildes. 22.3. uzdevums.

1.	bāleliņš	brālis
2.	tautas atgriešana	tautas pievēršanās kristīgai ticībai
3.	aut kājas	apgērbt kājas, vilkt kājas
4.	visaugstais priesteris	Romas pāvests
5.	stādīt priekšā	iepazīstināt

◆ 24.3. uzdevums. Cilvēks, kam ir vara. Ierakstiet tukšajā lauciņā atbildi!

- Karalis, kungs, ķēniņš, vecākais, virsaitis ir _____.

Atbildes. 24.3. uzdevums.

valdnieks

◆ 24.4. uzdevums. Hronikas rakstīšana.

Papildu informācija skolotājam. Lasāmgrāmatas 1. nodaļā izmantoti seno hroniku teksti.

Hronika ir notikumu, faktu u.tml. reģistrējums hronoloģiskā secībā; pasākuma, darbības u.tml. secīgs apraksts. Arī lasāmgrāmatas lasītāji tiek aicināti izveidot nelielas hronikas par Latviju, izveidojot laika skalu, kas datē studenta pieredzē piedzīvotus ar Latviju saistītus notikumus (lasāmgrāmatas 7. lpp.).

Laiks	Fakti	Cilvēki	Vietas	Spilgtākie notikumi, emocijas, pārsteigumi

Papildu uzdevumi – senās hronikas, leģendas, teikas, senās zīmes

◆ 25. uzdevums. Livonijas Indriķis.

- ◆ 25.1. uzdevums. Atrodiet kādu vēstures avotu, kurā atrodama informācija par Indriķi (hronistu), un uzziniet, kas bija Indriķis Livonijā! |

Papildu informācija skolotājam.

Par hronikas (*Heinrici Chronicon*) autoru tiek uzskatīts tajā vairākkārt minētais priesteris Indriķis (*Henricus, Heinrichus*), kas saukts arī par Latviešu Indriķi (*Heinricus de Lettis*), lai gan jautājums par viņa tautību joprojām nav īsti skaidrs. Paša autora hronikai dotais nosaukums nav saglabājies. „Indriķa hronika” ir nosacīts apzīmē-

jums, kurā izmantota autora vārda latviskotā forma. Hronika sarakstīta latīņu valodā un iedalīta 4 grāmatās un 30 nodaļās. Pirmā un otrā grāmata stāsta par Līvzemi un bīskapa Meinarda un Bertolda darbību Baltijā (ap 1180–1198), trešā – par Vidzemes iekarošanu un Tālavas latgaļu pievēršanu kristietībai (1199–1208), bet ceturtajā grāmatā stāstīts par igauņu pakļaušanu un kristīšanu (1208–1226); pielikumā sniegtas ziņas par Sāmsalas iekarošanu. Hronikai vajadzēja attēlot bīskapa Alberta darbību Baltijā labvēlīgā gaismā. Latviski hronika izdota trīs reizes: M. Siliņa tulkojumā (1883), J. Krīpēna tulkojumā (1935) un Ā. Feldhūna tulkojumā ar plašiem Ē. Mugurēviča komentāriem (1993). Avots: „*Tildes Datorenciklopēdija Latvijas Vēsture*” © Tilde, 1998–2012

◆ 25.2. Uzziniet par Māras Zālītes libretu rokoprai „Indriķa hronika” (1999)

<http://www.marazalite.lv/2011/02/18/indrika-hronika/>!

◆ 25.3. Mēģiniet iztēloties, kāds bija hronists Indriķis un saceriet viņa dzīves stāstu! |

◆ 26. uzdevums. Līvu valdnieks Kaupo. |

◆ 26.1. uzdevums. Izpētiet, kādi ir vēstures fakti par Kaupo!

NB! Skolotājs stāsta.

Papildu informācija skolotājam.

Kaupo (Caupo; vēstures literatūrā arī Kaups)

Gaujas lībiešu vecākais, Turaidas novada valdnieks, pārvaldījis vairākas pilis. Indriķa hronikā saukts „it kā karalis” (*quasi rex*). Uzskata, ka jau 1191. gadā Kaupo brīvprātīgi kristījies, tad arī ieguvis Jēkaba Kaupo vārdu. 1203. g. cisterciešu mūka, vēlākā Igaunijas bīskapa Teodorihā pavadībā apmeklēja Romu un tikās ar pāvestu Innocentiju III, kas apdāvināja Kaupo ar 100 zelta gabaliem. Atgriezies dzimtenē, Kaupo cītīgi atbalstīja Baltijas tautu, arī lībiešu pakļaušanu, bet pēc 2 gadiem kopā ar vācu krustnešu un zemgaļu pulkiem piedalījās uzbrukumā savai Turaidas pilij, kuru aizstāvēja viņa radi un karadraudze. Autīnes sacelšanās laikā (1212) Kaupo, būdams starpnieks starp vācu iekarotajiem un lībiešu un latgaļu nemierniekiem, centās panākt izlīgumu, bet nesekmīgi. Miris 1217. gada 22. septembrī no smaga ievainojuma kaujā pret Sakalas igauņiem, pirms nāves novēlot savus valdījumus Livonijas baznīcai. Avots: „*Tildes Datorenciklopēdija Latvijas Vēsture*” © Tilde, 1998–2012

Indriķa Livonijas hronika

„Bet Kaupo, kam ar šķēpu bij caurdurti abi sāni, ticīgi atcerējās tā Kunga ciešanas un, kad bija pieņēmis tā Kunga miesas sakramentu, sirsnīgā kristīgās reliģijas atzīšanās izlaida garu, sadalījis pirms tam visus savus īpašumus Livonijā ierīkotām baznīcām. Un sēroja par viņu kā grāfs Alberts, tā abats un visi, kas bija kopā ar viņiem. Un viņa miesu sadedzināja, un kaulus aiznesa uz Livoniju un apglabāja Kubeselē.”

(Kristīgā ticība neatzina mirušo sadedzināšanu; šeit būs rīkojušies pēc kādas vecas paražas vai arī lai atdalītu kaulus no miesas priekš pārvešanas dzimtenē – hronikas komentārs.)

◆ 26.2. Seciniet, kas ir pretrunīgais Kaupo personībā un rīcībā!

◆ 27. uzdevums. Pētījumi.

NB! Lasāmgrāmatas autori aicina pievērst uzmanību Livonijas Indriķa hronikas būtiskajai ietekmei uz latviešu literatūru. Atkarībā no mācību situācijas var kopīgi lasīt arī Andreja Pumpura eposu „Lāčplēsis” angļu valodā, ko 2007. gadā izdevis Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds (Bearslayer: the Latvian legend/ Andrejs Pumpurs. [Lāčplēsis: latviešu leģenda] Arthur Cropley. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds (2007).

◆ 27.1. uzdevums. Izpētiet, kas ir šo darbu autori! Sameklējiet lasāmgrāmatā! |

Autors	Darba nosaukums
	Beverīnas dziedonis
	Indriķa Latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas malām (dzejoļu krājums „Gadu gredzeni”)
	Vanems Imanta
	Lāčplēsis
	Uguns un nakts
	Mežonīgie pīrāgi un Lielais Indriķis Autīnes novada princis Hamlets
	(stāstu krājums „Vienas vasaras stāsti”)

Atbildes. 27.1. uzdevums.

Autors	Darba nosaukums
Auseklis	Beverīnas dziedonis
Vizma Belševica	Indriķa Latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas malām (dzejoļu krājums „Gadu gredzeni”)

Garlībs Merķelis	Vanems Imanta
Andrejs Pumpurs	Lāčplēsis
Rainis	Uguns un nakts
Māris Putniņš	Mežonīgie pīrāgi un Lielais Indriķis Autīnes novada princis Hamlets
Margērs Zariņš	(stāstu krājums „Vienas vasaras stāsti”)

◆ 27.2. uzdevums. Izpētiet literāros darbus, kuru ierosmes avots ir Indriķa hronika! |

◆ 28. uzdevums. Leģendas un teikas.

◆ 28.1. Izpētiet, kāda ir saistība teikai un leģendai!

◆ 28.2. Uzziniet, kas ir Āraiši un kur tie atrodas!

◆ 28.3. Izlasiet lasāmgrāmatas 13. lpp. atrodamo informāciju par Āraišiem! Noskaidrojiet, kāpēc Āraišus sauc par Āraišiem? Ko stāsta teika?

NB! Svarīgi teikumus „Ārā, āži! Ārā, āži!” izlasīt balsī un ātri.

◆ 28.4. Seciniet, kas ir kopīgs/atšķirīgs teikai un leģendai!

◆ 28.5. Sagatavojiet grupā prezentāciju par nozīmīgākajiem mītnes zemes vēsturiskajiem notikumiem (kur atbilstīgi – kristietības ienākšanu) / par kultūrvēsturiskām vietām attiecīgajā zemē!

◆ 29. uzdevums. Latvju zīmes.

◆ 29.1. Uzziniet, kādi bija seno latviešu uzskati par pasaules uzbūvi! Izlasiet informāciju 13. lpp. par Saules koku (Pasaules koks, Austras koks)!

◆ 29.2. Mēģiniet veidot savu zīmējumu ar Saules koku, kas atspoguļotu jūsu uzskatus par pasauli!

NB! Kā palīgmateriālus skolotājs var izmantot Latvijas karti, informāciju par senajām latviešu rakstu zīmēm, cimdus, zeķes u.c. kā uzskates līdzekļus. Var uzdot sameklēt Saules zīmi rakstos, zīmēt ornamentus pašiem, noskaidrot, kā tiek attēlota rakstos Saule zīme attiecīgajā mītnes zemē, tās kultūrā.

Papildu uzdevumi

◆ 30. uzdevums. Vārdu etimoloģija.

◆ 30.1. Savienojiet attēlus un vārdus! 🗨️ | 💬

Nepieciešamie papildmateriāli	
<p>Nepieciešami attēli, kur redzams</p> <ul style="list-style-type: none"> • burts • burtnīca • burtnieks=dravnieks • buramzīmes • rakstu zīme • raksts • zīmējums • rakstīt (uzzīmēta darbība) • zīmēt (uzzīmēta darbība) 	Saraksts ar vārdiem

◆ 30.2. Izlasiet tekstu lasāmgrāmatas 9. lappusē un noskaidrojiet, ko senāk latviešu valodā nozīmēja vārds 'rakstīt'! 🗨️

◆ 30.3. Noskaidrojiet, vai arī citās valodās šis vārds sākotnēji nozīmēja 'zīmēt'! 🗨️

◆ 30.4. Atrodiet vārdu savienojumus, kuros viens no vārdiem ir atvasināts no vārda 'rakstīt' vai 'zīmēt'! 🗨️ | 💬

Piemērs.

aprakstīt ceļojumu, ceļojuma apraksts	atzīmēt reģistrā, atzīme grāmatā, atzīme skolā
ierakstīt disku, ieraksts grāmatā	uzzīmēt portretu, skaists zīmējums

1. nodaļa. Darba lapas.

◆ 3.1. uzdevums.

Vārdu kartītes		
aistieši, aisti	vāci, vācieši	prūši
Siliņupe	Senā Grieķija	Tacits
Švābija	Baltija	Sventāja (upe)
Kārlis Mīlenbahs	kurši	Senā Roma
lībieši	Krievija	Vidusjūra
svēbi	briti	ģermāņi
Svēbu jūra	Sicīlijas Diodors	Dzintarzeme
balti	Vācija	Zviedrija
Jānis Endzelīns	svioni	barbari
Dzintara ceļš	Baltijas jūra, Dzintarjūra	Gajs Sekunds Plīnijs Vecākais
Kuršu kāpas	senie grieķi	Sārnate (upe)
senie romieši	Lubāna ezers	zviedri
Prūsija	Lietuva	Baltijas jūras krasts

◆ 3.2. uzdevums.

Skaidrojamie vārdi	Skaidrojums
apdzīvot Baltijas jūras krastu <i>apdzīvot, apdzīvo, apdzīvoja</i> (2)	pastāvīgi vai ilgāku laiku dzīvot Baltijas jūras krasta teritorijā
senā apmetne	vieta, kur uz pagaidu laiku vai pastāvīgi dzīvoja senie cilvēki
atstāstīt ziņas; senākās ziņas atrodamas ... <i>atstāstīt, atstāsta, atstāstīja</i> (3)	pastāstīt jaunāko informāciju, kas ir dzirdēta; vecāko informāciju var atrast ...
barbari	1. Senajiem grieķiem – cilvēki, kas nav grieķi. 2. Nekulturāli cilvēki.
caurspīdīgs	tāds, kam var redzēt cauri
dot līdzī mirušajiem kapā <i>dot, dod, deva</i> (0)	kaut ko (kādu lietu, mantu) ielikt līdzī kapā
dzītars, zītars	dzintars
g. m.ē. / p.m.ē.	gads mūsu ērā / pirms mūsu ēras
greznoties ar gredzeniem <i>greznoties, greznojas, greznojās</i> (2)	rotāties ar gredzeniem <i>rotāties, rotājas, rotājās</i> (2)
piekraste	krastmala
hellēnisma laikmets	Antīkās vēstures periods no aptuveni 336. g. p.m.ē., Aleksandra Lielā valdīšanas sākuma, līdz aptuveni 30. g. p.m.ē., kad Romas impērija pilnībā pakļāva grieķus.
ieciņīt Parasti lietots divdabja formā. Piemēram, <i>ieciņījis, ieciņījusi</i>	patikt (par kādu lietu, piem., rotaslietu) un to lietot
izskalot (*jūra) <i>izskalot, izskalo, izskaloja</i> (2)	ar viļņiem izmest krastā

Skaidrojamie vārdi	Skaidrojums
kāpas	vēja sanestas smiltis
kniepkens krelles piekariņš	sakta kaklarota (apaļi akmeņi ap kaklu) piekārts rotājums
teiksmains teika, teiksma	fantastisks fantastisks stāsts (leģenda)
mūsdienas	antonīms : sendienas
svešādas parašas	svešas tradīcijas
sveķi	bezkrāsains, dzeltens vai brūns šķidrums no priedes
rotas	juvelierizstrādājumi (piemēram, gredzeni, auskari)
seno laiku liecība; seno laiku liecinieks (senākā informācija liecina, ka...)	fakts, priekšmets, kas sniedz informāciju par kādu notikumu vai dzīvi tālā pagātnē (vecākie fakti apstiprina, ka...)
spriedumi	viedokļi, domas, uzskati, secinājumi
svinīgi brīži	svētku laiks; kādu notikumu svinēšanas laiks
vēsturnieks	cilvēks, kurš pētī vēsturi; vēstures speciālists
Vidusjūras zemju iemītnieki	Vidusjūras zemju iedzīvotāji

◆ 8.1. uzdevums.

Kartītes		
Otrā pusē zemei, ko apdzīvo svioni, atrodas jūra.	Pa labi ir Svēbu jūra, pie kuras dzīvo aistiešu ciltis,	kas izskatā un savās tradīcijās ir līdzīgas svēbiem,
Otrā pusē zemei, ko apdzīvo briti, atrodas jūra.	Pa kreisi ir Svēbu jūra, pie kuras dzīvo aistiešu ciltis,	kas izskatā un savās tradīcijās ir līdzīgas prūšiem,
bet valodā – tuvākas britiem.	Tie pielūdz dievu māti.	Kā ticības zīmi tie nēsā mežakuīļa tēlus.
bet valodā – tuvākas svioniem.	Tie pielūdz dievu tēvu.	Kā ticības zīmi tie nēsā mežacūkas tēlus.
Tie reti izmanto dzelzi, bet vairāk lieto koku,	audzē labību un citas dabas veltes,	ir pacietīgi darbā un čaklāki par ģermāņiem.
Tie reti izmanto akmeni, bet vairāk lieto koku,	audzē labību un citus dabas brīnumus,	ir pacietīgi darbā un slinkāki par ģermāņiem.
Tie izmanto arī jūras bagātības,	tie lasa dzintaru gan jūrā, gan jūras piekrastē.	Aistieši paši dzintaru nekur nelieto:
Tie izmanto arī zemes bagātības,	tie lasa akmeņus gan jūrā, gan jūras piekrastē.	Aistieši paši dzelzi nekur nelieto:
viņi to salasa un nes uz tirgu pārdot.	Dzintars rietumu zemēs ir kaut kas līdzīgs kā vīraks un balzams Austrumos.	Rietumu salās un zemēs īpaši ražīgi ir priežu meži un jauktu koku meži,
viņi to salasa un nes uz baznīcu pārdot.	Dzintars rietumu zemēs ir kaut kas līdzīgs kā piens un balzams Austrumos.	Rietumu salās un zemēs īpaši ražīgi ir ozolu meži un lapu koku meži,
kur koku sula,	kad saule karsē koku	izsvīst no koka un ietek jūrā.
kur ziedu sula,	kad saule dzesē koku	izsvīst no koka un satek zemē.
Vēlāk stipras vētras to izskalo citā krastā.	Pieliekot tam uguni, tas aizdegas un rada smirdīgu liesmu,	bet pēc izdegšanas tas sacietē.
Vēlāk stipri negaisi to izskalo citā krastā.	Pieliekot tam uguni, tas aizdegas un rada smirdīgu smaku,	bet pēc izdegšanas tas sasalst.

◆ 8.2. uzdevums.

Otrā pusē zemei, ko apdzīvo svioni, atrodas cita jūra, – lēna un nekustīga. Tā ir tik liela, ka aptver visu zemeslodi, un vakarā, kad saule riet, saules pēdējie saules stari ir tik spoži, ka vēl līdz pat saullēktam gaisma saglabājas un zvaigznes ir grūti saskatīt. Tauta runā, ka esot arī dzirdams, kā skan saule, kad tā lec, un esot redzami saules zirgi. Līdz zemes malai – ja teiksma ir patiesa – ne tālāk, sniedzas pasaule. Pa labi ir Svēbu jūra, pie kuras dzīvo aistiešu ciltis, kas izskatā un savās tradīcijās ir līdzīgas svēbiem, bet valodā – tuvākas britiem. Tie pielūdz dievu māti. Kā ticības zīmi un aizsardzības līdzekli pret visu ko tie nēsā mežakuīļa tēlus. Tie nēsā šīs zīmes ieroču vietā. Tie reti izmanto dzelzi, bet vairāk lieto koku, audzē labību un citas dabas veltes, ir pacietīgi darbā un čaklāki par ģermāņiem. Tie izmanto arī jūras bagātības: vienīgi tie lasa glēsu jeb dzintaru, gan jūrā, gan jūras piekrastē. Un kā jau barbari – tie nav ne izpētījuši, ne noskaidrojuši, kā dzintars rodas vai kādas ir tā īpašības. Ilgi dzintars netika pamanīts, līdz mēs sapratām tā vērtību. Aistieši paši dzintaru nekur nelieto: viņi to salasa un nes uz tirgu pārdot, saņem maksu un brīnās, ka to pērk. To, ka dzintars radies no koku sulas, tomēr var saprast tādēļ, ka bieži dzintarā spīd cauri dažādi zemes kukaiņi, kas iestiguši šķidrumā, un, kad šķidrums sacietējis, tie ir palikuši dzintara sprostā. Dzintars rietumu zemēs pēc savas nozīmes ir kaut kas līdzīgs kā vīraks un balzams Austrumos. Rietumu salās un zemēs laikam īpaši ražīgi ir priežu meži un jauktu koku meži, kur koku sula, kad saule karsē koku, izsvīst no koka un ietek jūrā. Tur vēlāk stipras vētras to jau cietu izskalo citā krastā. Ja pārbauda dzintara dabu, tad var novērot, ka, pieliekot tam uguni, tas aizdegas kā lāpa un rada kūpošu un smirdīgu liesmu, bet pēc izdegšanas tas atkal sacietē un kļūst līdzīgs piķim vai sveķiem.

◆ 16.1. uzdevums.

Leksikas kartītes 16.1.	Skaidrojums
akmeņkalis	cilvēks, kas apstrādā akmeņus.
cietoksnis	militārs (parasti pilsētu) nocietinājums
īpašums	manta, kas kādam pieder
java	masa, ko lieto celtniecībā (sastāv, piem., no cementa, smiltīm un ūdens)
mūris	akmens siena
nodoms	nolūks
pagāns	cilvēks, kas nav kristietis
sludinātājs	garīdznieks, kulta kalpotājs
sludinātāja līdzekļi	sludinātāja nauda
tauva	resna vīrve
zvērests	svinīgi dots solījums

◆ 19.6. uzdevums. Darbības vārdu nozīme.

◆ 19.6.1. uzdevums.

uzbruka	cīnījās	cieta zaudējumu	atkāpās
uzvarēja	saņēma gūstā pretinieku	apsargāja	atvairīja uzbrukumu
padevās	iekaroja	sagūstīja	pārvācoja

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> • Apgaismības idejas • Gadskārtu svētki • Valodas un literatūras attīstība • Putni latviešu kultūrā 	<ul style="list-style-type: none"> • Darbības vārdi, kas atdarina dabas u.c. skaņas • Vārdu secība teikumā • Vecā druka • Vajadzības izteiksme 	<ul style="list-style-type: none"> • Dziesma „Cekulaina zīle dzied” • Dziesma „Kur tu teci gailīti?” • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

<p>Filozofiskie jēdzieni apgaismības laikmets pasaulē un Latvijā</p> <p>Izglītība dabas zinības, gaišs prāts, grāmata, globuss, gudrība, filozofija, izglītība un zinātne, lasīt (lasīšana), mācīt (mācība, mācīšana), populārzinātnisks, prast valodu, valodnieks</p> <p>Reliģija baznīca, draudze, mācītājs (mācītāja gaitas), teoloģija</p> <p>Laicīgā literatūra ābece, fabula, ilustrēta grāmata, ilustrācija, joku pasaka, rakstniecība, rakstnieks, sadzīviski stāstiņi</p> <p>Latviešu kultūra auglība, gadskārtas, Jurgī, Mārtiņdiena, maskas (čigāni, āzis, nāve, rūķis), masku gājiens, melnais gailis, Meteņi, ziedot, ziedošana</p>	<p>Putni gailis, līdz gaiļiem, pirmie gaiļi, tītars, vista, zīle, zosis</p> <p>Zemnieku dzīve muižnieks, zemnieks, zemnieku darbi (sēt, audzēt rudzus, kviešus, miežus, pļaut, grābt, novākt ražu, lasīt (ābolus), kaut gaili, cūku utt.)</p> <p>u.c. celties, tornis, vēja rādītājs, zīmes</p>
--	---

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar pasaku

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 1.uzdevums. Apgaismība Eiropā un Latvijā.
 ◆ 1.1. uzdevums. Izpētiet, ko nozīmē vārds ‘apgaismība’! Kā vārds ‘apgaismība’ tulkots angļu, franču, vācu valodā?

◆ 1.2. uzdevums. Mēģiniet atcerēties, ko zināt par apgaismības laiku un idejām!

◆ 2. uzdevums. Latviešu literatūras un valodas attīstība 18. gs.

◆ 2.1. uzdevums. Vai jūs zināt, kāda bija vēsturiskā situācija 18. gs. sākumā Latvijā?

(Atbilde: Ziemeļu karš un mēris)

◆ 2.2. uzdevums. Mēģiniet secināt, kā šādos apstākļos ir iespējama literatūras attīstība!

◆ 3. uzdevums. Vecā Stendera personība.

◆ 3.1. uzdevums. Izlasiet tekstu un aizpildiet Vecā Stendera vizītkarti!

1.	1714.	
2.	1796.	
3.	Stendera tautība	
4.	Stenders studējis	
5.	Stendera profesija	
6.	1765.	
7.	Darbi (grāmatas)	
	1766.	
	1774.	
	1782.	
	1787.	
8.	Kādā valodā Stenders rakstīja?	
9.	„Augstas gudrības grāmata no pasaules un dabas” ir pirmā...	
10.	„Jauna ABC un lasīšanas mācība” un „Bildu ābice” – kas ir šie izdevumi?	
11.	Stenders latviešu tautas dziesmas centās aizstāt ar...	
12.	Cita informācija – Kopenhāgenā glabājas divi Stendera veidoti ...	

Atbildes. 3.1. uzdevums.

1.	1714.	dzimis
2.	1796.	miris
3.	Stendera tautība	vācietis
4.	Stenders studējis	teoloģiju un filozofiju
5.	Stendera profesija	mācītājs
6.	1765.	atgriezies Latvijā
7.	Darbi (grāmatas)	„Jaukas pasakas un stāsti”
	1766.	„Augstas gudrības grāmata no pasaules un dabas”
	1774.	„Jauna ABC un lasīšanas mācība”
	1782.	„Bildu ābice”
	1787.	
8.	Kādā valodā Stenders rakstīja?	latviešu
9.	„Augstas gudrības grāmata no pasaules un dabas” ir pirmā...	populārzinātniskā grāmata latviešu valodā par dažādu zinātņu jautājumiem
10.	„Jauna ABC un lasīšanas mācība” un „Bildu ābice” – kas ir šie izdevumi?	ābece
11.	Stenders latviešu tautas dziesmas centās aizstāt ar...	ziņģēm
12.	Cita informācija – Kopenhāgenā glabājas divi Stendera veidoti ...	globusi

◆ 3.2. uzdevums. Pastāstiet, ko jūs uzzinājāt par Veco Stenderu!

◆ 4. uzdevums. Rakstības attīstība.

◆ 4.1. uzdevums. Pirms pasakas „Gailis” lasīšanas izpētiet Vecā Stendera izdevuma vāku un mēģiniet atšifrēt grāmatas nosaukumu, izmantojot doto alfabētu!

Nepieciešamie papildmateriāli

- Vecā Stendera izdevuma „Pasakas un stāsti” vāka kopija (jānokopē lasāmgrāmatas 22. lpp. atrodamais attēls palielinātā formātā.)
 - Attēls ar alfabētu
- Abu attēlu kopijas jāizdala studentiem.

◆ 4.1.1. Pārbaudiet lasāmgrāmatas 22. lpp., vai atšifrējāt pareizi!

◆ 5. uzdevums. Gaiļa simbolika.

◆ 5.1. uzdevums. Izpētiet informāciju par gaiļa simboliku!

NB! Lasāmgrāmatas 16.–22. lpp. ir iekļauta informācija par gaiļa simbolisko nozīmi. Skolotājs kopā ar studentiem var lasīt un pārrunāt izlasīto (*gailis kā luterāņu baznīcas zīme, gailis kā vēja rādītājs, gailis kā atskaites punkts laika skaitīšanai, gailis kā gaismas nesējs*).

Papildu informācija skolotājam. Kristietībā gailis nozīmē gaismu un atdzimšanu. Baznīcas vējraži gaiļa formā asociējas ar modrību un pasargā no jaunā. Kad dzied gailis, izgaist nakts rēgi un spoki.

Sagatavošanās darbs. Sarunas par jauno tematu ieteicams sākt ar attēliem, jo vizuālā informācija palīdz uztvert tekstu.

Nepieciešamie papildmateriāli

Attēli ar baznīcu torņiem. Viens attēls ar torni, kura galā ir gailis. Otrs attēls ar torni, kura galā ir krusts.

◆ 5.1.1. Kuru konfesiju baznīcām torņa galā ir krusts, kuru konfesiju baznīcām – gailis? Atrodiet atbildi lasāmgrāmatā!

◆ 5.1.2. Noklausieties latviešu tautasdziesmas „Cekulaina zīle dzied” un „Kur tu teci, gailīti mans?”!

Nepieciešamie papildmateriāli

Dziesmu audioieraksts

◆ 5.1.3. Ko neparastu pamanāt dziesmas „Cekulaina zīle dzied” vārdos?

(Atbilde: torņa galiņā ir zīle, nevis gailis.)

◆ 5.1.4. Par kādu diennakts laiku ir dziesma „Kur tu teci, gailīti mans?”? Kādi vārdi apliecina, ka dziesma ir par rītu?

(Atbilde: no rītiņa agrumā, celies, celt)

◆ 5.1.5. Dziediet latviešu tautasdziesmas!

◆ 5.2. uzdevums. Iztēlojieties, kāds būs gaiļa – galvenā varoņa – uzdevums Vecā Stendera pasakā! Kas varētu būt raksturīgs pasakai „Gailis”, ja Vecais Stenders uzskatīja, ka pasakas ir līdzības, no kurām lasītājam ir jāgūst „gudras mācības”?

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 6. uzdevums. 18. gadsimta teksta lasīšana.

◆ 6.1. uzdevums. Lasiet un kopīgi noskaidrojiet visu nesaprotamo tekstā!

Sagatavošanās darbs.

Ja grupas lielums pieļauj, tad var veikt šādu uzdevumu:

- 1) vispirms visiem tiek izdalīta viena teksta daļa (viena rindkopa);
- 2) grupas dalībnieki tiek sadalīti pa lomām – A, B, C un D;
- 3) visi lasa tekstu;
- 4) grupas dalībnieks, kam iedalīta A loma, nolasa tekstu skaļi un noskaidro, ko pārējie grupas dalībnieki sapratuši. B dalībnieks īsi pastāsta galveno informāciju. C dalībnieks uzdod jautājumus par vārdiem vai teikumiem, kas nav saprotami. Kopīgās diskusijās tiek noskaidrota vārdu un neskaidro teikumu nozīme. Ja nepieciešams, var izmantot vārdnīcas u.c. avotus, kā arī skolotāja palīdzību. D izsaka pieņēmumus par iespējamo teksta turpinājumu. Pārējie papildina;
- 5) pirms darba ar teksta otro daļu grupas dalībnieki pulksteņrādītāja virzienā mainās lomām un atkal veic 3.–4.soli.

◆ 6.2. uzdevums. Izlasiet tekstu un atbildiet, kā pasakā vērtēts gailis! Kas ir galvenā atšķirība starp gaili un citiem putniem?

NB! Tā kā tekstā lietotā valoda ir grūti uztverama, skolotāju grāmatā ir sniegts pārveidots teksts. Teksts atrodams nodaļas pielikumā.

◆ 7. uzdevums. Tekstā ietvertā informācija.

◆ 7.1. uzdevums. Atzīmējiet, vai apgalvojums ir patiess vai aplams!

	Apgalvojums	Pareizi	Nepareizi
1.	Vistas, zosis, tītari tikai ēda un nemaz nemācījās. Vienīgie, kas mācījās, bija cāļi.		
2.	Visi putni smējās par gaili, jo gailis gribēja sētā ieviest jaunu reliģiju.		
3.	No gaiļa grāmatām cāļi mācās visu kritizēt.		
4.	Cāļi ir daudz mācījušies, tomēr tie nevar atteikties no sliktiem paradumiem.		
5.	Latviešiem ir jāmacās, lai tie kļūtu gudrāki.		

Atbildes. 7.1. uzdevums.

	Apgalvojums	Pareizi	Nepareizi
1.	Vistas, zosis, tītari tikai ēda un nemaz nemācījās. Vienīgie, kas mācījās, bija cāļi.	X	
2.	Visi putni smējās par gaili, jo gailis gribēja sētā ieviest jaunu reliģiju.		X
3.	No gaiļa grāmatām cāļi mācās visu kritizēt.		X
4.	Cāļi ir daudz mācījušies, tomēr tie nevar atteikties no sliktiem paradumiem.	X	
5.	Latviešiem ir jāmacās, lai tie kļūtu gudrāki.	X	

♦ 7.2. uzdevums. Atrodiet tekstā, kādas gudrības gailis mācīja cāļiem, un izrakstiet tās!

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

Atbildes. 7.2. uzdevums.

1.	prāts ir jāvingrina
2.	godīgi un tikumīgi jādzīvo
3.	skaisti jādzied
4.	jāvēro daba
5.	jāiepazīst pasaule un jāpēta laiks
6.	jāciena vecāki
7.	jāskūpst kungam un kundzei roka
8.	sava maize jāpelna godīgi

Pēclasišanas uzdevumi

♦ 8. uzdevums. Pasakas ideja un tēma.

♦ 8.1. uzdevums. Nosakiet, kāda ir pasakas tēma!

♦ 8.2. uzdevums. Seciniet, kā pasaka atspoguļo apgaismes laikmeta idejas!

♦ 8.3. uzdevums. Pārdomājiet, kādu iespaidu pasaka atstāj uz jums!

♦ 9. uzdevums. Valodas izpēte.

♦ 9.1. uzdevums. Atrodiet tekstā, kā Vecais Stenders apraksta putnu darbības! Ierakstiet atbilstīgo darbības vārdu / vārdu savienojumu!

dziedāja, saulē vērtījās, meklēja sliekas un vaboles, kukaiņus grābstīja, kladzēja, ar sapelētiem drabiņiem barojās, gaili apērmoja, čieba, pērās, plāpāja, brēca, parkšķināja

1.	vistas	
2.	zosis un pīles	
3.	tītari	
4.	visi muižas putni	
5.	gailis	

Atbildes. 9.1. uzdevums.

1.	vistas	pērās, meklēja sliekas un vaboles
2.	zosis un pīles	kukaiņus grābstīja
3.	tītari	saulē vērtījās, ar sapelētiem drabiņiem barojās
4.	visi muižas putni	gaili apērmoja, čieba, kladzēja, plāpāja, brēca, parkšķināja
5.	gailis	sāka dziedāt

NB! Mūsdienās vairāku tekstā minēto darbības vārdu vietā lieto citu vārdu:

- apērnot – izsmiet, atdarināt
- čiebt – čiepstēt
- kladzēt – kladzināt

♦ 9.2. uzdevums. Putnu valoda.

♦ 9.2.1. Iepazīstieties lasāmgrāmatas 24. lpp., kā gailis „runā” latviešu valodā un citās valodās!

◆ 9.2.2. Izziniet, kā dažādi putni „runā”! Savienojiet ar atbilstīgo darbības vārdu!

1.	vistas	klabina
2.	dzeguze	pogo
3.	gailis	dzied
4.	cālis	čakstina
5.	čakste	kliedz
6.	stārķis	kūko
7.	balodis	kladzina, kluks
8.	pūce	ūjina, kliedz
9.	bezdelīga	čiepst
10.	lakstīgala	vidžina
11.	kaija	dūdo
12.	pīle	rubina
13.	rubenis	pēkšķ
14.	strazds	čivina
15.	tītars	gāgina
16.	vārna	buldurē
17.	zoss	čivina
18.	zvirbulis	ķērc
19.	Pavasārī kokos putni	svilpo

Interesanti!

Onomatopoeze (no grieķu: ὀνοματοποιία; ὄνομα – 'vārds', ποιέω – 'daru') ir dabas skaņu atveidošana ar izsaukmes vārdiem, piem., plunkšķ! ņau! vau! (Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. (2007) Rīga: Latviešu valodas institūts.)

Atbildes. 9.2.2. uzdevums.

1.	vistas	kladzina, kluks
2.	dzeguze	kūko
3.	gailis	dzied
4.	cālis	čiepst
5.	čakste	čakstina
6.	stārķis	klabina
7.	balodis	dūdo
8.	pūce	ūjina, kliedz
9.	bezdelīga	vidžina
10.	lakstīgala	pogo
11.	kaija	kliedz
12.	pīle	pēkšķ
13.	rubenis	rubina
14.	strazds	svilpo
15.	tītars	buldurē
16.	vārna	ķērc
17.	zoss	gāgina
18.	zvirbulis	čivina
19.	Pavasārī kokos putni	čivina

◆ 9.2.3. Noklausieties dažādu putnu balsis un aprakstiet, kā tās skan! http://www.putni.lv/index_balsis.htm

Papildu uzdevumi

◆ 9.3. uzdevums. Darbības vārdu pārnestās nozīmes.

◆ 9.3.1. Seciniet, kādas ir šo darbības vārdu nozīmes, runājot par cilvēkiem! Kādu emociju varā cilvēks var, piem., „ķērt”?

ķērt, buldurēt, dūdot, čiepstēt, kladzināt, pačivināt

◆ 9.3.2. Ievietojiet atbilstošo darbības vārdu!

ķērcā, buldurē, dūdo, Nečiepsti, kladzināt, pačivināja

- a) Abi jaunlaulātie _____ kā maigi balodiši.
 b) Man viens putniņš _____, ka biļetes jau ir nopirktas un nākamnedēļ braucam uz Latviju.
 c) Vecene niknumā _____ kā vārna un nespēja nomierināties.
 d) _____ tik daudz! Tu jau esi gana daudz naudas nopelnījis.
 e) Ko tu tur _____, Pauli? Es nesaprotu, ko tu saki.
 f) Ko var _____ pa visu pasauli! Tam taču bija jābūt noslēpumam!

Atbildes. 9.3.2. uzdevums.

a)	dūdo
b)	pačivināja
c)	ķērcā
d)	Nečiepsti
e)	buldurē
f)	kladzināt

◆ 9.4. uzdevums. Vārdu secība teikumā.

◆ 9.4.1. Nosakiet, kāda ir atšķirība starp šiem diviem teikumiem!

1) *Muižas putni ilgu laiku pēc vecas ticības dzīvoja.*

2) *Muižas putni ilgu laiku dzīvoja pēc vecas ticības.*

NB! Latviešu valodā vārdu secība nav stingri noteikta. Mūsdienu latviešu valodā visbiežāk sastopamā vārdu secība ir teikuma priekšmets, izteicējs un papildinātājs (piem., *Zosis meklēja kukaiņus*).

◆ 9.4.2. Izpētiet, kāda ir teikumu vārdu secība Vecā Stendera pasakā (sk. lasāmgrāmatas 22. lpp. atrodamo oriģināltekstu)!

◆ 9.5. uzdevums. Vajadzības izteiksme.

◆ 9.5.1. Kāda ir atšķirība starp šiem teikumiem? Pievērsiet uzmanību darbības vārdu izteiksmei!

- *Tie mācās daudz gudrības: ka būs prātu cilāt, pa godam dzīties, tikuši dzīvot.*
- *Tie mācās daudz gudrības: ka prāts ir jāvingrina, ka godīgi un tikumīgi jādzīvo.*

NB! Palīgdarbības vārds nākotnes formā un darbības vārds nenoteismē – šāda konstrukcija ir biežāk sastopama senos tekstos. Piemēram, Bībeles tekstos:

- *tev būs savu tēvu un māti godāt;*
 - *tev būs mīlēt savu tuvāko kā sevi pašu.*
- Mūsdienu valodā šāda konstrukcija tiek lietota reti.

◆ 9.5.2. Uzrakstiet baušļus vajadzības izteiksmē!

1) Tev būs savu tēvu un māti godāt. _____

2) Tev būs mīlēt savu tuvāko kā sevi pašu. _____

Papildu uzdevumi pēc informācijas par pasakas autoru un pasakas lasīšanas – latviešu tradīcijas

◆ 10. uzdevums. Latviešu gadskārtu svētki – Mārtiņi.

- Uzziniet, kad tiek svinēti Mārtiņi!
- Noskatieties kādu video ierakstu, kurā atspoguļota Mārtiņdienas svinēšana!
- Uzziniet, kas ir Mārtiņdiena (kāds skaļi nolasa lasāmgrāmatā tekstu 18. lpp.)!
- Uzziniet, kādi seni rituāli raksturīgi Mārtiņdienai un ko tie simbolizē!
- Izpētiet, kāpēc Mārtiņu vakarā tika kauts gailis un kam tas tika ziedots!
- Salīdziniet, kā Mārtiņus svin Latvijā un citur Eiropā!
- Izpētiet lasāmgrāmatas 18. lpp. latviešu tautasdziesmas par Mārtiņu!
- Izlasiet tautasdziesmas un pasvītrojiet teikumus, vai teikuma daļas, kas atkārtojās!

(Atbildes: gaili kāvu - deviņiem cekuliem)

- Izziniet skaitļa „deviņi” mitoloģisko nozīmi (kāds skaļi nolasa tekstu lasāmgrāmatas 18. lpp.)!

NB! Ja grupas latviešu valodas prasmes līmenis nav pietiekams, diskusiju var veikt bilingvāli, t.i., to var veikt gan latviešu valodā, gan grupas dalībnieku dzimtajā vai ikdienas saziņā lietotajā valodā.

◆ 11. uzdevums. Pētījums.

◆ 11.1. Izpētiet, kādi nozīmīgi gadskārtu svētki tiek svinēti jūsu zemē / jūsu mītnes zemē!

Gadalaiks, datums	
Kas ir šo svētku galvenie atribūti?	
Ko dara (rituāli)?	
Kā ģērbjas?	
Ko ēd? Ko dzer?	
Kāda ir šo svētku simboliskā nozīme?	
Vai šos svētkus aktīvi svin vēl mūsdienās?	
Vai jums patīk šie svētki? Kāpēc patīk / nepatīk?	

◆ 11.2. Izpētiet, vai līdzīgi svētki tiek svinēti latviešu kultūrā!

◆ 11.3. Seciniet, kas kopīgs un atšķirīgs gadskārtu svētku svinēšanā abās kultūrās, un sagatavojiet prezentāciju!

2. nodaļa. Darba lapas.

6.2. uzdevums.

Gailis

Muižas putni ilgu laiku dzīvoja saskaņā ar ticību. Vistas pērās putekļos, meklēja mēšlos sliekas un vaboles. Zosis netīrās dūņās meklēja kukaiņus, bet tītari saulē slinki vārtījās un barojās ar augļu, ogu, labības atlikumiem. Visi domāja tikai par ēšanu, bet prātu nemaz nevingrināja. Vienīgi gailis, mazliet prātīgāks būdams, bija sācis mācīties, un katru dienu kļuva arvien gudrāks.

Un nu jau tas staigā paceltu galvu. Bet visi muižas putni, to redzot, sāk par gaili smieties. Tie, kaklus izstiepuši un galvas noliekuši, apstāj gaili, mēda to, čiepst, kladzina, plāpā, brēc. Bet tad kādā reizē gailis sāk dziedāt. Visi paceļ galvas... Pēc kāda laika gailis sāk cāļiem mācīt lasīt grāmatas. Visi putni par to smejas un saka: „Re, kur gailis grib jaunu ticību ienest! Patiešām nelabs gars viņu dīda. Kas tad maizi dos, ja visi sāks grāmatas lasīt un galvas pacelt?” Bet gailis uz to atbild: „Ja jums jūsu muļķība tik ļoti patīk un savu degunu jūs labprātāk bāžat mēšlos, nevis grāmatā, tad palieciet tur, kur esat!”

Ko labu cāļi mācās no gaiļa grāmatām? Tie mācās daudz gudrību: ka prāts ir jāvingrina, ka godīgi un tikumīgi jādzīvo, ka skaisti jādzied, ka jāvēro daba, jāiepazīst pasaule un jāpēta laiks, jācieta vecāki, jāskūpst kungam un kundzei roka, un ka sava maize jāpelna godīgi. Vai tad nu muižas putni gudrību cienīs? Nekā nebija, tie visu kritizē un padara netīru. Bet ko cāļi par to saka? Tie ir kļuvuši gudri un par to nebēdā, lai jau lamājas, ja patīk, – pa muti lamas ieiet, pa degunu tās iziet, vai, citiem vārdiem, – suņi rej, bet karavāna iet tālāk.

Kādu dienu muižā ienāk viesi. Visi putni bēg prom kā no vilka un izklīst, bet gailis ar saviem skolotājiem cāļiem paliek. Vēlāk gailis, lielais dziedātājs, tiek ielaists istabā, kur tas tiek pabarots no kungu galda. Cāļi arī tiek cienāti. Tomēr cāļi, lai arī gudrības mācījušies, nespēj atteikties no veciem paradumiem, tādēļ tos gaida nelaimīgs liktenis.

Mācība. Latvieši, kas negrib mācīties, ir līdzīgi šiem muižas putniem. Tādēļ – kaut vairāk būtu tik gudru kā gailis!

3. nodaļa. Latviešu tautas pasaka, „Sudraba, zelta un dimanta zirgs”

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> Latviešu folklorā Attieksme pret dzīvi un nāvi Izpratne par cilvēku Atbrīvošanas, brīvības ideja 	<ul style="list-style-type: none"> Īpašības vārdi cilvēka personības raksturošanai Lietvārda nozīmē lietots īpašības vārds Frazeoloģiski salīdzinājumi Skaitļa vārdi Darbības vārda vienkāršās pagātnes formas Nosacījuma palīgteikums 	<ul style="list-style-type: none"> LU LFMI Folkloras krātuves http://lfk.lv/lv/ Dainu skapis http://www.dainuskapis.lv/ UNESCO programma „Pasaules atmiņa” Animācijas filma „Zelta zirgs” Dziesma „Gaismas pils” Laimas Jansones albums „Sidrabs. Silver” Folkgrupu „Iļģi” un „Skyforger” albumi Folkloras tradīcijas http://www.folklorasbiedriba.lv/tradicijas/ www.draugiem.lv/dziesmusvetki LVA video par senajiem mūzikas instrumentiem http://maciunmacies.valoda.lv/video-macies/tradicijas LVA mājaslapa Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA” http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

Mūzikas instrumenti

dūdas, kokle (koklēt, koklēšana), stabule (stabulēt), svilpaunieks, taure (pūst taurīti, tauri), trejdeksnis; ganu, medību un zvejas, ceremoniju instrumenti; meditātīvi instrumenti

Mitoloģiskie jēdzieni

bārenis, Dievs, dvēsele (mirušo dvēseles), Gaismas pils, Nāve, Saulcerīte, Stikla kalns, trešais tēva dēls, velis (veļu laiks); dimants, sudrabs, zelts

Pasakas tēli un simboli

brāļi, jātnieks, kalns, karalis (ķēniņš), pils, princese, tēvs, zirgs

Literatūras jēdzieni

anekdotes, buramvārdi, dainas, dzeja (dzejnieks), lugas, mīklas (minēt mīklas), nostāsti, parunas, pasakas (brīnumu, dzīvnieku, sadzīves pasakas; literārās pasakas, tautas pasakas; stāstīt pasakas), sakāmvārdi, tautas ticējumi, tautasdziesmas, teikas, ziņģes

Bibliotēka

Dainu skapis, digitalizēt, digitāla apstrāde, glabāt, glabāties, interneta vietne, krājumi, krāt, krātuves, virtuāli

Salīdzinājumi

apnicīgs kā ods, bailīgs kā zaķis, čakls kā skudra, ieraujas sevī kā gliemezis, kladzina kā vista, lielīgs kā gailis, neveikls kā pīle, rāms kā jērs, spēcīgs kā lācis, stūrgalvīgs kā auns, veikls kā zebiekste

Dziesmu un deju svētki

dejojāji, dziedātāji, dziedātāju tauta, dziedāšanas tradīcija, dzirdēt, jaunākā mūzika, senā mūzika, klausītāji, klusums, kolektīvs, koris, komponists, koncerts, muzikologs, repertuārs, skaņdarbs, skatītāji, tautas folkloras motīvi

Laiks

aizgājušais laiks, mūsdienas, reiz sen senos laikos

u.c.

brīvība, dzīve, dzīvība, jaunība, vecums, pārdabisks spēks, rija

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar pasaku

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 1. uzdevums. Pasaku lasīšanas pieredze.

◆ 1.1. uzdevums. Saruna par pasaku lasīšanas pieredzi.

- Vai jums patīk lasīt par brīnumainām lietām un notikumiem?
- Kādam literārajam žanram raksturīgi brīnumaini notikumi?
- Vai jums patīk lasīt pasakas? Vai jums patīk lasīt tautas pasakas? Kāpēc?
- Vai esat lasījis cittautu pasakas?

◆ 2. uzdevums. Tautas pasaka.

◆ 2.1. uzdevums. Saruna par tautas pasakās ietvertajām vērtībām.

- Kā ir iekārtota pasaule un kādas ir tās likumsakarības?
- Kādas ir pasaules un cilvēku robežas – kad tās drīkst vai nedrīkst pārkāpt?
- Kas notiek ar cilvēku dažādos dzīves periodos?
- Kādi posmi pašrealizācijas ceļā ir jāiziet sievietei un vīrietim?
- Kādas grūtības un šķēršļi mūs sagaida dzīvē?
- Kādas ir cēloņu un sekų savstarpējās sakarības?
- Kuras vērtības ir svarīgākas?

◆ 2.2. uzdevums. Saruna par pasaku ievada un beigu formulu.

- Kāda nozīme varētu būt tautas pasaku ievada formulai „reiz senos laikos” un pasaku noslēguma formulai „dzīvo laimīgi”!

◆ 2.3. uzdevums. Saruna par pasaku dalījumu folklorā (brīnumu, sadzīves, dzīvnieku pasakas).

- Kādus pasaku veidus jūs zināt?
- Kas ir brīnumu pasaka?
- Kāds parasti ir brīnumu pasakas sižets?

◆ 2.4. uzdevums. Pēc attēliem prognozējiet, par ko varētu būt pasaka „Sudraba, zelta un dimanta zirgs”!

Nepieciešamie papildmateriāli

zirga, jātnieka, 3 vīriešu, princeses, ķēniņa, taurītes, stikla kalna, sudraba, zelta un dimanta attēli

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 3. uzdevums. Pasakas saturs.

◆ 3.1. uzdevums. Lasiet pasaku „Sudraba, zelta un dimanta zirgs” un aizpildiet tabulu!

Brīnumaini notikumi	Pasakas tēli	Brīnumaini palīgi vai palīgriki	Brīnumainas vārdu formulas

NB! Ja uzdevums tiek pildīts grupā, tad uzdevumu var sadalīt četrās daļās, katram grupas dalībniekam uzticot sameklēt prasīto informāciju par vienu no tabulas jautājumiem. Pēc uzdevuma izpildes visi apspriežas un prezentē rezultātu.

Papildu informācija skolotājam. „Brīnumu pasakās risinās dažādi neparasti notikumi, kuros iesaistās brīnumaini tēli. Šie tēli ir apveltīti ar valodas un domāšanas spējām un labestības jūtām. Šo pasaku varoņi ir sirdsskaidri, labestīgi, sirsnīgi. Brīnumu pasakas ir samērā garas. Brīnumu pasakās ir plaši izmantots pasaku raksturīgais elements – fantastika. Tās bagātas brīnišķīgiem notikumiem, pasaku varoņi apveltīti neparastām spējām un varenu spēku. Tie cīnās ar pārdabiskiem nezvēriem, veic milzīgus attālumus, padara varenius darbus. Pasaku varoņu darbos un cīņās tiem palīdz zvēri un putni, varoņi izmanto priekšmetus, kas spēj darīt brīnumus, tie zina burvju vārdus, kas piespiež atkāpties ļaunajiem spēkiem. Raksturīgākie un spilgtākie tēli latviešu brīnumu pasakās ir spēka dēls jeb stiprais puisis, trešais dēls un pameita jeb bārenīte. Šajās pasakās tauta izsaka savus uzskatus par labo un krietno, savu pārliecību par taisnības uzvaru.” (Purmale, Āboliņa, 2005, 28)

Purmale, R., Āboliņa, K. (2005) Pasaka – vecākā pirmsskolas vecuma bērnu labestības veidotāja ģimenē. Pirmsskolas izglītība. N.1.

Brīnumu pasakas tiek sauktas arī par īstajām pasakām, jo pasakām raksturīgā elementa – fantastikas – burvību un brīnumu pasakās ir vairāk nekā cita veida pasakās. Brīnumu pasakas ir ļoti senas, tajās ir bagāts materiāls, kas izsaka seno cilvēku tieksmi izzināt un izprast dabu, dabas parādības. Šajās pasakās pastāv liela cilvēku ticība vārdam, vārdu formulām, valodai un ritmizētiem vārdiem. (Niedre, 1948, 137–138). Niedre, J. (1948) Latviešu folklorā. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 231 lpp.

◆ 3.1.1. Nolasiet savas piezīmes un pārrunājiet!

◆ 3.2. uzdevums. Seciniet, vai pasaka „Sudraba, zelta un dimanta zirgs” ir/nav brīnumu pasaka!

◆ 3.3. uzdevums. Pasvītrojiet neskaidros vārdus! Noskaidrojiet to nozīmi!

◆ 3.4. uzdevums. Klausieties pasaku, kad to skaļi lasa priekšā skolotājs!

◆ 3.5. uzdevums. Atbildiet uz jautājumiem! Atbildes ierakstiet pilniem teikumiem, kur iespējams, izmantojot formulējumu, kas ietverts jautājumā!

1.	Cik dēlu bija tēvam?	
2.	Kas dēliem bija jāsargā pēc tēva nāves?	
3.	Kurš no dēliem izpildīja tēva vēlēšanos?	
4.	Cik naktis viņš gāja pie tēva kapa?	
5.	Ko viņš saņēma no tēva pirmajā naktī, otrajā naktī un trešajā naktī? Ko ar to varēja darīt?	
6.	Vai viņš pateica brāļiem, ko viņš no tēva saņēma?	
7.	Kādu ziņu izsludināja ķēniņš?	
8.	Kur atradās princese?	
9.	Kādu cilvēku viņa gribēja ņemt par vīru? Kas šim cilvēkam bija jāizdara?	
10.	Kādi zirgi bija gudrajiem brāļiem? Kādu zirgu brāļi iedeva muļķīgajam brālim?	
11.	Ar kuru zirgu muļķīgais brālis pirmajā dienā jāja pie princeses?	
12.	Ar kuru zirgu muļķīgais brālis otrajā dienā jāja pie princeses?	
13.	Ar kuru zirgu muļķīgais brālis trešajā dienā jāja pie princeses?	
14.	Ar kuru zirgu muļķīgais brālis uzjāja pie princeses?	
15.	Kur kāds karavīrs ievainoja jātnieku?	
16.	Kā princese sameklēja jātnieku?	

Atbildes. 3.5. uzdevums.

1.	Tēvam bija trīs dēli.
2.	Dēliem bija jāsargā tēva kaps.
3.	Tēva vēlēšanos izpildīja muļķīgais brālis.
4.	Viņš gāja trīs naktis.
5.	Pirmajā naktī viņš saņēma taurīti, ar kuru varēja sataurēt sudraba zirgu. Otrajā naktī viņš saņēma taurīti, ar kuru varēja sataurēt zelta zirgu. Trešajā naktī viņš saņēma taurīti, ar kuru varēja sataurēt dimanta zirgu.
6.	Nē, viņš nepateica.
7.	Ķēniņš izsludināja, ka viņa vienīgā meita nodomājusi ņemt par vīru to, kurš varēs ar savu zirgu uzjāt pie viņas dimanta kalnā.
8.	Viņa atradās dimanta kalnā.
9.	Viņa gribēja ņemt par vīru to, kurš varēs ar savu zirgu uzjāt pie viņas dimanta kalnā.
10.	Gudrajiem brāļiem bija labi nobaroti zirgi, bet muļķīgajam brālim brāļi iedeva klibu ķēvi.
11.	Pirmajā dienā muļķīgais brālis jāja pie princeses ar sudraba zirgu.
12.	Otrajā dienā muļķīgais brālis jāja pie princeses ar zelta zirgu.
13.	Trešajā dienā muļķīgais brālis jāja pie princeses ar dimanta zirgu.
14.	Muļķīgais brālis uzjāja pie princeses ar dimanta zirgu.
15.	Karavīrs jātnieku ievainoja kājā.
16.	Princese jātnieku sameklēja ar sava suņa palīdzību.

◆ 3.5.1. uzdevums. Lasiet atbildes! (Jālasa vienam, jo atbildes veido pasakas sižeta atstāstījumu.)

◆ 3.6. uzdevums. Lasiet pasaku lomās!

Pēclasišanas uzdevumi

- ◆ 4. uzdevums. Tautas pasakas satura un formas izpēte.
- ◆ 4.1. uzdevums. Izpētiet, kā pasakā lietotas sudraba, zelta un dimanta krāsas!

Papildu informācija skolotājam. Brīnumpasakās tās ir krāsas, kas attiecas uz dievību pasauli, uz dievišķo (zelts), pārdabisko (sudrabs). Šo krāsu mirdzums kā dievību radošais spēks, enerģijas izpausme ir galvenais iemesls, kāpēc tām piešķirta īpaša loma. Dimants, kas izsaka trešo, noslēdzošo, pakāpi, saistīts ar senā cilvēka priekšstatiem par dimantu kā gaismas tīrāko izpausmes veidu.

- ◆ 4.2. uzdevums. Seciniet, kāda nozīme varoņa attīstībā ir trīs krāsu zirgiem!
- ◆ 4.3. uzdevums. Izpētiet, cik reizes pasakā trešais dēls jāg stikla kalnā!
- ◆ 4.4. uzdevums. Uzziniet par skaitļa *trīs* sakrālo nozīmi lasāmgrāmatas 59. lappusē un pastāstiet, ko uzzinājāt! |

- ◆ 4.5. uzdevums. Diskusija par pasaku.
- ◆ 4.5.1. Mēģiniet atrast atbildes uz jautājumiem!

- Kāpēc tēvs brīnumu taurīti uzdāvināja jaunākajam dēlam?
- Kāpēc jaunāko dēlu sauc par muļķīti?
- Kāpēc jaunākais dēls kļūst par jauno ķēniņu?
- Kas ir stikla kalns? Ko tas simbolizē?
- Ko simbolizē princese?

- ◆ 5. uzdevums. Valodas izpēte.

- Kas raksturīgs pasakas vārdu krājumam?
- Kuras vārdšķiras vārdi tiek bieži izmantoti?

- ◆ 5.1. uzdevums. Pasvītrojiet tekstā darbības vārdus! Kādā laikā rakstīta pasaka (tagadnē, pagātnē vai nākotnē)?

(Atbilde: tagadnē)

- ◆ 5.1.1. Kāda ir šo darbības vārdu vienkāršās pagātnes forma?

Nenoteiksme	Vienkāršās tagadnes 3.pers.	Vienkāršās pagātnes 3.pers.
sargāt	viņš sargā	viņš ...
saņemt	viņš saņem	viņš ...
taurēt (sataurēt)	viņš taurē	viņš ...
pūst (papūst)	viņš pūš	viņš ...
izsludināt	ķēniņš izsludina	ķēniņš ...
iedot	brāļi iedod	brāļi ...
ķert (saķert)	karavīri ķer	karavīri ...
pavēlēt	ķēniņš pavēl	ķēniņš ...
ievainot	karavīri ievaino	karavīri ...
aicināt (saacināt)	princese aicina	princese ...
meklēt (sameklēt)	princese meklē	princese ...

- ◆ 5.2. uzdevums. Lietvārda nozīmē lietots īpašības vārds 'muļķīgais'.
- ◆ 5.2.1. Pasvītrojiet tekstā vārdu 'muļķīgais'! Kā loka šo vārdu?

(Atbilde: kā īpašības vārdu ar noteikto galotni)

- ◆ 5.3. uzdevums. Frazeoloģismi.
- ◆ 5.3.1. Atrodiet lasāmgrāmatā, ko nozīmē frazeoloģismi 'ņemt par vīru', 'izkust no priekiem', 'viss par velti', 'bēdāties bez gala', 'padoms pie rokas'! |

- ◆ 5.4. uzdevums. Nosacījuma palīgteikums.

- ◆ 5.4.1. Pasakā ir burvju formula „ja... , tad”, piem., „Ja papūtīsi taurīti, tad atskries sudraba zirgs ar visiem sedliem”. Uzrakstiet savas burvju formulas!

NB! Šo uzdevumu var veidot kā spēli, kurā

- 1) vispirms visi dalībnieki uz lapiņas uzraksta burvju formulas sākumu „Ja papūtīsi taurīti, tad...”, aizloka lapiņu un padod nākamajam spēles dalībniekam;
- 2) nākamais spēles dalībnieks raksta formulas 2. daļu, aizloka rakstīto un lapiņu padod nākamajam dalībniekam;
- 3) visi sāk atkal ar spēles 1. soli, bet šoreiz paši izdomājot burvju formulas 1. daļu.

- ◆ 5.5. uzdevums. Cilvēka raksturojums. Salīdzinājums.

- ◆ 5.5.1. Uzrakstiet, kādi ir šie dzīvnieki! Izvēlieties atbilstošu īpašības vai darbības vārdu!

Sagatavošanās darbs: lasāmgrāmatas 28. lpp. atrodami zīmējumi jānokopē bez īpašības vārda vai bez darbības vārda.

• *neveikls, lēns, spēcīgs, čakls, rāms, bailīgs, lielīgs, stūrgalvīgs, apnicīgs, veikls; ieraujas, kladzina*

◆ 5.5.2. Pārbaudiet lasāmgrāmatā, vai jūsu raksturojums sakrīt ar lasāmgrāmatā dotajiem salīdzinājumiem!

◆ 5.6. uzdevums. Raksturojiet situācijas, kurās var lietot šos salīdzinājumus!

◆ 5.7. uzdevums. Pastāstiet, kā tiek raksturoti dzīvnieki jūsu valodā vai jūsu mītnes zemes valodā!

◆ 5.8. uzdevums. Kādas īpašības piemīt pasakas „Sudraba, zelta un dimanta zirgs” brāļiem? Atbildiet uz jautājumiem, kas atrodami lasāmgrāmatā pēc teksta 30. lpp.! Ja iespējams, izmantojiet salīdzinājumus, ko apguvāt!

◆ 6. uzdevums. Pasakas stāstīšana.

◆ 6.1. uzdevums. Pasakas stāstīšanas tradīcijas.

◆ 6.1.1. Izpētiet stāstīšanas tradīcijas mūsdienās:

<http://www.timsheppard.co.uk/story/faq.html>
<http://falcon.jmu.edu/~ramseyil/storyhandbook.htm>
<http://www.storynet.org/>
<http://www.callofstory.org/>
<http://i.webring.com/go?ring=storytelling>
<http://www.timsheppard.co.uk/story/>
<http://www.eldrbarry.net/>

<http://www.scottishstorytellingcentre.co.uk/>
<http://www.erzaehlen.de/>
<http://www.fairytales.de>
<http://www.stories.uni-bremen.de/>

◆ 6.2. uzdevums. Pasaku stāstīšanas projekts.

◆ 6.2.1. Izveidojiet pasaku stāstīšanas projektu, veicot šādus soļus:

- 1) atrodiet pasaku, kas jums ir nozīmīga;
- 2) izlasiet pasaku kopīgi un pārspriediet visu, kas saistīts ar pasaku;
- 3) izveidojiet pasakai ilustrācijas;
- 4) atrodiet un izrakstiet no pasakas atslēgas vārdus, kuri noteikti jāizmanto aktieru improvizācijās;
- 5) izspēlējiet pasaku lomās.

◆ 7. uzdevums. Pasakas rakstīšana.

◆ 7.1. uzdevums. Kopīgi uzrakstiet pasaku! Rakstīt var tagadnē vai pagātnē.

NB! Lai uzdevumu atvieglotu, vispirms var sagatavot pa kategorijām sakārtotus vārdu sarakstus. Pēc tam tos var iesaistīt teikumos. Palīgtabula atrodama nodaļas pielikumā.

Galvenie tēli	princese, tēvs, pirmais tēva dēls, otrs tēva dēls
Raksturojums	čakls kā skudra, apnicīgs kā ods
Darbības vieta	senā zemnieku sēta, Stikla kalns, pils, kaps
Darbības laiks	reiz sen senos laikos, kādu dienu pirms...
Brīnumaini notikumi	ar zirgu uzjāt stikla kalnā
Palīgrīki	stabule, svilpe, kokle, taure
Palīgi	zirgs, suns, kaķis
Darbības	meklēt, atrast, uzjāt, uzvilkt gredzenu, pamodināt, svilpot, pasvilpt, taurēt, sargāt u.c.

◆ 8. uzdevums. Citas tautas pasakas klausīšanās.

◆ 8.1. uzdevums. Noklausieties interneta vietnē www.pasakasnet.lv Džūkstes pasaku „Koklētājs un vilks” http://www.pasakas.net/pasakas/latviesu-pasakas/dzukstes_pasakas/k/kokletajs-un-vilks/ un sagatavojiet stāstījumu!

Papildu uzdevumi pēc pasakas lasīšanas – latviešu folkloras krātuves, dziesmu un deju svētki, mūzikas instrumenti

◆ 9. uzdevums. Folkloras krātuves (Dainu skapis. Latviešu folkloras krātuves fondi)

Sagatavošanās darbs: izdalīt katram vienu tautasdziesmu. Ieteicams izvēlēties kādu no lasāmgrāmatas 2. nodaļā esošajām, jo ar tām lasītāji, ja ir strādājuši ar grāmatu, ir jau iepazīstināti iepriekš.

◆ 9.1. uzdevums. Nolasiet tautasdziesmu! Pēc nolasīšanas jāuzdod jautājums,

• kā vēl latviešu valodā sauc tautasdziesmas?

◆ 9.2. uzdevums. Uzziniet, kas ir Dainu skapis!

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles uzrakstīts „Dainu skapis”, bet zem tā jautājums „Kas glabājas šajā skapī?”. Vārdu ‘glabājas’ ieteicams izcelt, jo tas sastopams tekstā un būs vajadzīgs aktīvai valodas lietošanai (piem., bibliotēkas krājumu aprakstīšanai).

◆ 9.2.1. Pētiet Dainu skapja attēlus lasāmgrāmatas 26. lappusē! Meklējiet atbildi uz jautājumu, kas glabājas Dainu skapī!

◆ 9.3. uzdevums. Lasiet tekstu lasāmgrāmatas 26. lappusē un kopīgi aizpildiet tabulu! 🗨️ | 🗨️

1 200 000	
555 000	
310 000	
76 000	
58 000	
55 000	
36 000	
35 000	
19 500	
04.09.2001.	
Aktuālākais projekts	

Atbildes. 9.3. uzdevums.

1 200 000	tautasdziesmu
555 000	mīklu
310 000	sakāmvārdu un parunu
76 000	ziņģu
58 000	pasaku
55 000	buramvārdu
36 000	teiku
35 000	anekdošu
19 500	nostāstu
04.09.2001.	t.dz. krājums iekļauts UNESCO programmas „Pasaulē atmiņai” Starptautiskajā reģistrā
Aktuālākais projekts	„Latviešu pasaku un teiku” digitāla apstrāde latviešu un vācu valodā

◆ 10. uzdevums. Krišjānis Barons.

◆ 10.1. uzdevums. Atrodiet internetā informāciju par Krišjāni Baronu! Aizpildiet K. Barona vizītkarti un pastāstiet, ko par viņu uzzinājāt! 🗨️

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Krišjānis Barons	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

◆ 10.2. uzdevums. Skaitļa vārdu izruna.

◆ 10.2.1. uzdevums. Vingrinieties skaitļa vārdu izrunā! Atkārtojiet to locīšanu! 🗨️

NB! Skolotājs papildus var izmantot dažādu statistisko informāciju, piemēram, statistikas datus par latviešu valodas runātāju skaitu.

◆ 10.3. uzdevums. Darbības vārdi *'glabāt, glabāties'*.

◆ 10.3.1. Ievietojiet doto darbības vārdu pareizajā formā! 🗨️

- 1) Cik grāmatu _____ (glabāties) lielākajā pasaules bibliotēkā?
- 2) Latvijas Nacionālās bibliotēkas arhīvs _____ (glabāt) visus Latvijā izdotos izdevumus vienā eksemplārā.
- 3) Kur tu _____ (uzglabāt) zāles?
- 4) Mēs krājam, _____ (glabāt), pētām un popularizējam Vecpiebalgas vēsturiskās tradīcijas.
- 5) Kur jūs _____ (uzglabāt) visas muzeja materiālās vērtības?
- 6) Latvijas Nacionālās bibliotēkas audiovizuālajā krājumā _____ (glabāties) viena no lielākajām publicēto skaņu ierakstu kolekcijām Latvijā, aptverot laika periodu no 20. gs. sākuma līdz mūsdienām.

Atbildes. 10.3.1. uzdevums.

1)	glabājas
2)	glabā
3)	uzglabā
4)	glabājam
5)	uzglabājat
6)	glabājas

◆ 10.3.2. Mājas bibliotēka. Cik grāmatu glabājas jūsu mājas bibliotēkā?

◆ 11. uzdevums. Elektroniskie krājumi latviešu valodā.

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

◆ 11.1.uzdevums. Tautasdziesmas.

◆ 11.1.1. Atrodiet Latviešu folkloras krātuvē www.lfk.lv Dainu skapī pirmo tautasdziesmu, izmantojot šādus trīs meklēšanas ceļus:

- 1) meklējiet katalogā sadaļā „Par dziesmām un dziedāšanu”;
- 2) izmantojiet vienkāršo meklēšanu;
- 3) ievadiet meklēšanas lodziņā t.dz. 1. rindiņu „Viena meita Rīgā (Cēsīs) dzied”;
- 4) izmantojiet izvērsto meklēšanu;
- 5) ievadiet lodziņā „Kārtas numurs” ciparu „1”!

• Kā skan tautasdziesma?

Atbildes. 11.1.1. uzdevums.

Viena meita Rīgā (Cēsīs) dzied,
Otra dzied Valmierā (Pērnavā),
Abas dzied vienu dziesmu, –
Vaj* tās vienas mātes meitas?

Vaj* = vai

◆ 11.2. uzdevums. Teikas.

◆ 11.2.1 Atrodiet Latviešu folkloras krātuvē www.lfk.lv teiku „Dievs”!

Meklēšanas ceļš: e-resursi – pasakas un teikas latviešu un vācu valodā – datubāze – 13. sējums, sadaļa „Dievs” – tēma „Dievs rada pasauli” – teksts nr. 130101003

◆ 11.2.2 Salīdziniet tekstu, ko atradāt, ar tekstu lasāmgrāmatas 26. lpp!

◆ 12. uzdevums. Latviešu tautas teikas.

◆ 12.1. uzdevums. Mēģiniet secināt, kas ir teika! Ar ko teika atšķiras no pasakas?

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles uzrakstīti vārdi ‘teika’ un ‘pasaka’.

Atbildes. 12.1. uzdevums.

Teika

Teika ir pasakai, leģendai vai nostāstam līdzīgs folkloras žanrs, kas biežāk balstās uz vēsturiskiem notikumiem. Liela daļa teiku ir saistītas ar noteiktu vietu un laiku. Tās stāsta par sava laika tradīcijām, dzīves veidu, kādas zemes vēsturiskajām vietām un notikumiem, vēsturiskām personām.

◆ 12.2. uzdevums. Izlasiet latviešu tautas teikas lasāmgrāmatas 27. lpp! No kuras vietas Latvijā ir katra teika?

◆ 12.2.1. Lasiet vienu no teikām (trīs studenti pēc kārtas nolasa skaļi)!

◆ 12.3. uzdevums. Mēģiniet secināt, kāda attieksme pret dzīvi teikās ir atainota!

NB! Ja grupas latviešu valodas prasmes līmenis nav pietiekams, diskusiju var veikt bilingvāli, t.i., to var veikt gan latviešu valodā, gan grupas dalībnieku dzimtajā vai ikdienas saziņā lietotajā valodā.

◆ 12.3.1. Veļu laiks.

Iepazīstieties ar informāciju lasāmgrāmatas 34. lpp!

- Uzziniet par seno latviešu gada ritmu!
- Uzziniet par laiku, kad latvieši godināja mirušos!
- Seciniet, kāda bija seno latviešu attieksme pret mirušajiem!
- Seciniet, kā pasakā „Sudraba, zelta un dimanta zirgs” izmantots motīvs par mirušajiem!

Papildu informācija skolotājam. Par folkloras tradīcijām var uzzināt Latvijas Folkloras biedrības mājaslapā (<http://www.folklorasbiedriba.lv/tradicijas/>). Tur rodams arī skaidrojums, kādiem mērķiem tika izmantota rija (piem., ne tikai labības apstrādei, bet arī mirušo izvadīšanai).

◆ 12.4. uzdevums. Teikas par pasaules radīšanu.

• Uzziniet par seno latviešu gada ritmu!

◆ 12.5. uzdevums. Teiku stāstīšana un mīklu minēšana.

• Organizējiet teiku stāstīšanas un mīklu minēšanas pasākumu!

◆ 12.6. uzdevums. Teikas par Rīgu.

• Latviešu folkloras krātuvē www.lfk.lv atrodiet teiku par Rīgu (teksts nr. 150601001)!

◆ 13. uzdevums. Folkloras izmantošana literatūrā.

◆ 13.1. uzdevums. Noskatieties animācijas filmu „Zelta zirgs”!

Nepieciešamie papildmateriāli
Animācijas filma „Zelta zirgs”

◆ 13.2. uzdevums. Seciniet, kā Rainis izmanto folkloras tēlus un pasakas „Sudraba, zelta un dimanta zirgs” sižetu!

◆ 14.uzdevums. Latviešu kultūras fenomēns – Dziesmu un deju svētki.

◆ 14.1. Uzziniet par Dziesmu un deju svētkiem!

• Izlasiet informāciju par Dziesmu svētkiem lasāmgrāmatas 33. lpp.!

• Noskatieties video ierakstu „Gaismas pils”!

• Noskatieties kādu Deju svētku fragmentu!

◆ 15. uzdevums. Latviešu folkroka grupas.

◆ 15.1. uzdevums. Noklausieties grupu „Ilģi” un „Skyforger” ierakstus!

Nepieciešamie papildmateriāli
Deju svētku koncertieraksts, grupu „Ilģi” un „Skyforger” ieraksti

◆ 16. uzdevums. Latviešu mūzikas instrumenti.

◆ 16.1. uzdevums. Mēģiniet noteikt, kā sauc latviešu mūzikas instrumentus! Savienojiet vārdus ar attēliem! Pārbaudiet grāmatā, vai uzdevumu izpildījāt pareizi!

Sagatavošanās darbs: lasāmgrāmatas 32. lpp. dotie zīmējumi jānokopē bez nosaukuma, jāsagatavo kartītes ar mūzikas instrumentu nosaukumiem (svilpaunieks, stabule, kokle, dūdas, trejdeksnis).

◆ 16.2. uzdevums. Lasiet uzdevumu lasāmgrāmatas 32. lpp. augšdaļā! (Viens no grupas nolasa uzdevumu.)

◆ 16.3. uzdevums. Izlasiet lasāmgrāmatas 32. lpp. informāciju par mūzikas instrumentu klasifikāciju, kuru sniedz etnomuzikologs Valdis Muktupāvels! Ierakstiet šīs grupas tabulā!

Kā jūs domājat, kas no tabulā norādītajiem instrumentiem ir

a) ceremoniju instrumenti

b) ganu, medību instrumenti

c) militārmūzikas instrumenti

d) meditātīvie instrumenti

e) deju instrumenti

1.	stabule, svilpe, taure
2.	taures, bungas
3.	zvani
4.	vijole, akordeons
5.	kokle

Atbildes. 16.3. uzdevums.

NB! Ja skolotājs vēlas, tad par senajiem mūzikas instrumentiem var papildus izmantot Latviešu valodas aģentūras mājaslapā sadaļā „Tradīcijas” pieejamo videomateriālu par senajiem mūzikas instrumentiem <http://maciunmacies.valoda.lv/images/speles/Traditions/default.html>
Videosižetu papildina uzdevumi.

1.	b
2.	c
3.	a
4.	e
5.	d

◆ 16.4. uzdevums. Ansis Lerhis-Puškaitis. Atrodiet internetā informāciju par Ansi Lerhi-Puškaiti! Aizpildiet A. Lerha-Puškaitiša vizītkarti un pastāstiet, ko par viņu uzzinājāt!

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Ansis Lerhis-Puškaitis	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

3. nodaļa. Darba lapas.

◆ 7.1. uzdevums.

Galvenie tēli	
Raksturojums	
Darbības vieta	
Darbības laiks	
Brīnumaini notikumi	
Palīgriki	
Darbības	

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> • Latvijas ikdiena agrāk un šodien • Latviešu senais dzīvesveids • Senie latviešu ēdieni • Senās uzvārdu došanas tradīcijas • Pirts rituāli, mitoloģija, ticējumi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dažādas darbības vārda formas, izteiksmes, laiki • Darbības vārdi kustības raksturošanai (piem., skriet, kāpt, doties, iet, atstāt, doties, uzkavēties) • Darbības vārdu priedēkļi un to nozīmju atšķirības (piem., no-, iz-, sa-, ie-) • Saliktie izteicēji (piem., sāka pilēt; sāka mesties salti) • Vārdarināšana (piem., darīt + blēņas = blēņdaris; ne+labs = nelabs; nelabais) • Frazeoloģismi • Sakāmvārdi 	<ul style="list-style-type: none"> • Animācijas filma „Velniņi” • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • LVA video par latviešu pirts rituāliem un par maizes cepšanu http://maciunmacies.valoda.lv/video-macies/tradicijas • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

<p>Pasakas „Velniņi” tēli burlakas (laupītāji), burvis Brudul-Bubulniek-Akāstonis, lielskungs, lielmāte, nerātņi velniņi, princese, saimnieks, saimniece, ubags, vecene, Velns, zirgu puisis</p> <p>Pasakas „Velniņi” darbības vide Latviešu zemnieku sēta aka, klēts, krāsns, kūts, ķēķis, pirts, rija, saimniecības ēka, stallis; jumis jumta korē, jumta āži, skurstenis</p> <p>Lauku vide ganības (ganīt, ganīties), grāvis, krūmi, lauks, ogulāji, pļava, salmi, siens (salmu, siena kaudze), tīrums</p> <p>Kungu dzīvestelpa muiža, pils; kariete</p> <p>Senie sadzīves priekšmeti darvas muca, maizes abra, maizes lize, mulda, spainis, sviesta ķērne, šūpulis, vērpjamais ratiņš</p>	<p>Mājlopi un citi kustoņi aitas, jēri, vērsis, zirgs; jāņtārpiņi, sikspārņi</p> <p>Mitoloģiskas būtnes, mitoloģiski priekšmeti, mitoloģiskas darbības u.c. burvis, debesu tēvs (Dievs), gari, lietuvēns, velna māte, Velns (jods, nelabais); sarūsējusi nagla, sērmūkslis (pīlādzis), trijžuburnīca; burt, pārvērsties, skaitīt pātarus, debesis, dievbijīgs, dziesmu grāmata, dvēsele; elle, elles ugunis, elles vārti, grēki, liktenis, sodīt, sods; latvju zīmes; trejdeviņi krusti; jumis jumta korē; zālītes</p> <p>u.c. goda krēsls, kaites, ķeza, mantinieki, nedarbi (palaidnības), zelta naudas gabali</p> <p>Sociālais statuss barons, kalps, kalpotājs, kungs, kundze, kalpa meita, kalpa puisis, zemnieks</p> <p>Senie ēdieni miltu kultenis, putra, putraimu biežputra un piena ziediņi, sutnes, skāba putra</p>
---	--

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar pasaku

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 1. uzdevums. Latviešu zemnieku sēta.

NB! Svarīgi lasītājiem palīdzēt orientēties pasakas laikā un telpā un sagatavot lasītāju leksikai, kas raksturīga 19. gadsimta lauku dzīvesveidam Latvijā. Skolotājs var sniegt īsu ieskatu vēsturē.

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts „latviešu zemnieku sēta”.

◆ 1.1. uzdevums. Atbildiet!

- Ko jūs zināt par latviešu dzīvesveidu 19. gadsimtā?
- Kāda bija tipiska 19. gs. latviešu zemnieku sēta?

◆ 1.1.1. uzdevums. Uzziniet,

- kāds bija ēku komplekss zemnieku sētā!

(Atbilde: dzīvojamā māja, pirts, klēts, kūts, pūne, stallis, rija, ratnīca, pagrabs)

- kādas galvenās darbības tika veiktas šajās ēkās!
- kāds bija latviešu apģērbs!
- kādi īpaši sadzīves priekšmeti tika lietoti zemnieku sētā!

◆ 1.1.2. Salīdziniet dzīvi latviešu zemnieku sētā un mūsdienu pilsētā! Izmantojiet informāciju lasāmgrāmatas 37., 38., 39. lpp.!

◆ 1.2. uzdevums. Ievietojiet atbilstošo vārdu!

krāsns, sēta, pūne, stallis, aka, rija, siens, klēts, pirts, ratnīca, šūpulis, darva, sēta (piem., zemnieku sēta), ķēķis, saimnieks, kūts

1)	saimniecības ēka lauksaimniecības produktu uzglabāšanai
2)	saimniecības ēka labības žāvēšanai, labības kuļšanai
3)	celtne vai telpa, kur var mazgāties
4)	lauku iedzīvotāju personiskās saimniecības ēkas un zemes gabals, uz kura tās atrodas
5)	žogs apkārt mājai
6)	melns, eļļains šķidrums ar asu smaku, ko izmanto dedzināšanai, kurināšanai
7)	ēka lauksaimniecības dzīvnieku (piem., govju, cūku) turēšanai
8)	ēka zirgu turēšanai
9)	ūdens ņemšanas vieta
10)	virtuve
11)	vieta malkas kurināšanai un ēdiena gatavošanai
12)	noplauta, izkaltēta zāle
13)	pakārta vai kustināma (šūpojama) guļavietu zīdaiņiem
14)	zemnieku saimniecības īpašnieks vai nomnieks
15)	saimniecības ēka vai telpa saimniecības ēkā ratu, ragavu, aizjūga piederumu, darba rīku un mašīnu novietošanai
16)	piebūve (piemēram, pie kūts, rijas), arī īpaša neliela celtnē bez griestiem un grīdas (parasti siena, salmu glabāšanai)

Atbildes. 1.2. uzdevums.

1)	klēts
2)	rija
3)	pirts
4)	zemnieku sēta
5)	sēta
6)	darva
7)	kūts
8)	stallis
9)	aka
10)	ķēķis
11)	krāsns
12)	siens
13)	šūpulis
14)	saimnieks
15)	ratnīca
16)	pūne

- ◆ 1.3. uzdevums. Ievietojiet atbilstošo vārdu vai vārdus (dažos gadījumos atbilst vairāki vārdi)!

labību, cilvēku, graudus, sienu, aitas, krāsni, sviestu, darvu, govīs, mīklu, ūdeni

	Ko var ?	
1)	sēt	
2)	plaut	
3)	kult	
4)	žāvēt	
5)	malt	
6)	kurināt	
7)	tecināt	
8)	iejaukt	
9)	ganīt	
10)	smelt	
11)	pērt	

Atbildes. 1.3. uzdevums.

	Ko var ?	
1)	sēt	labību, zāli
2)	plaut	labību, zāli
3)	kult	labību, graudus
4)	žāvēt	sienu
5)	malt	graudus
6)	kurināt	krāsni
7)	tecināt	darvu
8)	iejaukt	mīklu
9)	ganīt	govīs, aitas
10)	smelt	ūdeni
11)	pērt	cilvēku

Papildu uzdevums

- ◆ 1.3.1. Maizes cepšana. Sakārtojiet darbus pareizajā secībā (sēt, plaut, žāvēt, kult, malt, iejaukt, cept, ēst)!

Sagatavošanās darbs: Sagatavošanās darbs: jāsagatavo darbības vārdu kartītes. Nodaļas beigās atrodama darba lapa. Katram grupas dalībniekam iedalīts viens darbības vārds. Grupas dalībniekiem jānostājas darbu izpildes secībā.

- ◆ 1.3.2. Noskatieties video par maizes cepšanu!

<https://www.youtube.com/watch?v=mKrsvuUTb48&feature=youtu.be>

- ◆ 2. uzdevums. Velns latviešu mitoloģijā.

Papildu informācija skolotājam. Velna mitoloģisko atveidi latviešu folklorā nosacīti var iedalīt trijos slāņos:

- 1) Velns rādīts kā Dieva līdzinieks pasaules radīšanas un iekārtošanas darbos, kā arī tuvs Dieva kaimiņš.
- 2) Velns ir aktīvs līdzstrādnieks latviešu zemniecības ikdienas gaitās.
- 3) Velns ir neierobežota ļaunuma iemiesojums.

Patstāvīgais darbs mājās

- ◆ 2.1. uzdevums.

- Atrodiet un izlasiet vismaz vienu latviešu tautas pasaku vai teiku par velnu!
- Izpētiet, kā latviešu tautas pasakās un teikās izskatās un uzvedas velns!
- Seciniet, kāds ir velna raksturojums!
- Iztēlojieties, kādu velna tēlu ir izvēlēties R. Blaumanis pasakā „Velniņi”!

- ◆ 3. uzdevums. Animācijas filmas skatīšanās.

- ◆ 3.1. uzdevums. Skatieties animācijas filmu „Velniņi”!

Nepieciešamie papildmateriāli

Animācijas filma „Velniņi” (filmas kopējais garums 26 minūtes).

Pēc animācijas filmas noskatīšanās

- ◆ 3.2. uzdevums. Pastāstiet pasakas galveno saturu, atbildot uz jautājumiem!

- Kur velniņi nokļuva pēc izbēgšanas no elles?
- Kādus nedarbus viņi izdarīja?
- Kas ar viņiem notika pasakas beigās?

Uzdevumi lasīšanas laikā

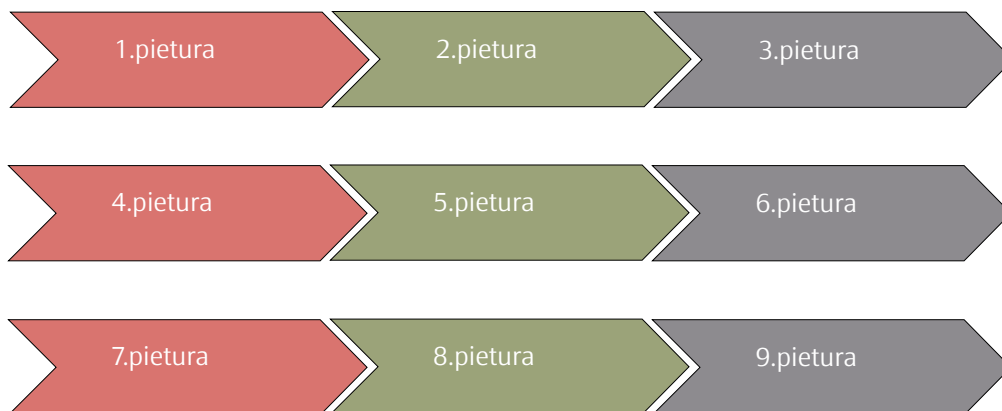
NB! Tā kā pasakas teksts valodas ziņā ir sarežģīts, tad ieteicams pasaku lasīt grupā. Ja grupas dalībnieku skaits pieļauj, grupu var sadalīt vairākās mazākās grupās, katrai grupai dodot vienu tematiski saistītu teksta daļu (piem., Velniņu bēgšana no elles).

◆ 4. uzdevums. Pasakas sižeta veidojums

◆ 4.1. uzdevums. Velniņu ceļš. Izpētiet velniņu darbības vietas un viņu darbus! Veidojiet piezīmes! Salieciet velniņu pieturvietas pasakas darbības secībā! 🗨️

Velniņu pieturvietas	
<ul style="list-style-type: none"> • Brīvībā pļavā un mežā • Pilī pie princeses • Starp saimnieka aitām • Saimnieka sētā un mājā (ogu krūmos, salmu kaudzē, ķēķī, kūtī, stallī) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pirtī un pie lielskunga muižā • Bēgšana no elles • Saimnieka pļavā, pļaujot zāli • Satikšanās ar burvi • Pie rijas un klēts

Velniņu pieturvietas

Atbildes. 4.1. uzdevums.

1. Bēgšana no elles
2. Brīvībā pļavā un mežā
3. Pie rijas un klēts
4. Saimnieka sētā un mājā (kūtī ogu krūmos, salmu kaudzē, ķēķī, stallī)
5. Saimnieka pļavā, pļaujot zāli
6. Starp saimnieka aitām
7. Pilī pie princeses
8. Satikšanās ar burvi
9. Pirtī un pie lielskunga muižā

◆ 4.2. uzdevums. Pētiet pasaku un nosakiet, uz kuru pasakas daļu var attiecināt dotos atslēgas vārdus vai frāzes? Sagrupējiet atslēgas vārdus pasakas darbības secībā un ierakstiet numuru! 🗨️

NB! Nodaļas beigās atrodama darba lapa.

Atbildes. 4.2. uzdevums.

1. daļa	pasaule aiz elles vārtiem; bēgšana no elles, garā tumšā ala, kura savieno elli ar pasauli; no tumsas uz gaismu; pasaules košums: zila debess, zaļa zāle; no elles karstuma vēsumā; gulvietas meklēšana
2. daļa	gulvietas meklēšana nekurinātā, aukstā rijas krāsni; saimnieka sviests rijas krāsni; pirmais nedarbs: nojaukts tiltiņš, sviests sanests grāvī, salieta darva spaiņos, sikspārņi ar jāņtārpiņiem ausīs salaisti klētī, saimnieks nolikts vērsā migā, bet vērsis – saimnieka gultā
3. daļa	dīvi burlakas saimnieka sētā; burlaku nodoms: nokaut un aplaupīt saimnieku, nozagt vērsi, krietni izēsties sviestu, nozagt zirgu; spaiņi ar darvu, iegrūst rokas līdz elkoņiem darvā; spainis uz galvas; tukšs stallis; sikspārņi kā velni
4. daļa	saimnieks pakaļ burlakām; burlakas sviestā līdz gurniem; nodarvoti svārki; saimnieka atradums: maks pilns ar zelta naudu; vērsis aizvests atpakaļ kūtī, spaiņi izmazgāti, saimnieks izglābts no nāves
5. daļa	otrais nedarbs: apburts saimnieka zirgs, apburta mājas aka; burlaku nodoms: nozagt saimnieka zirgu; burlaku gals: nolauzts kakls, noslīkšana; velniņi uz jumta
6. daļa	apburtā zirga atburšana; sērmūkšļa nūja ar trejdeviņiem krustiem; burlakas iemesti akā, aka aizbērta; dusmīgie velniņi un nedarba domāšana siena kaudzē

7. daļa	trešais nedarbs: nopļauta zāle, pārvēršanās par jēriem, aitu vilināšana purvā; brangs siens, priecīgs saimnieks; dusmīgi velniņi
8. daļa	divi skaisti, melni jēri; jēru pārdošana skaistai princesei; kariete; izlēkt no jēra ādas; samaksa par jēriem: divi simti zelta gabalu; jēru ķeršana, gūstīšana
9. daļa	princese; jēru vadāšana pie pavadas; slinki velniņi, slikti mācījušies: neprot tikt ārā no jēra ādiņām; tikšanās ar burvi; velnu valoda; solījums burvim Bubulniekam dabūt princesi; princeses goda krēsls; veca, sarūsējusi nagla precinieku vērtēšanai
10. daļa	pārvēršanās no jēriem par velniņiem; naglas pazušana no princeses goda krēsla; neglītā burvja izjokošana; burvja un viņa pavadoņu atpazīšana; burvja padzīšana un aizbraukšana uz elli; piktais velns
11. daļa	velniņi upē un pie lielmātes pirtī; velniņus ūdenī ar zālītēm nomazgāt baltākus; lielskungs; kārt šūpuli; velns netiek klāt velniņiem, jo daudz zīmju pret lietuvēniem; velniņu pārvēršanās par cilvēkiem; izaugšana par krietniem vīriem

◆ 4.3. uzdevums. Lasiet pasaku un izpētiet pasakas sižetu, darbību un notikumus! 🗨️🗨️

<p>Sagatavošanās darbs.</p> <p>Ja grupas lielums pieļauj, tad var veikt šādu uzdevumu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vispirms visiem tiek izdalīta viena teksta daļa (viena rindkopa); 2) grupas dalībnieki tiek sadalīti pa lomām – A, B, C un D; 3) visi lasa tekstu; 4) grupas dalībnieks, kam iedalīta A loma, nolasa tekstu skaļi un noskaidro, ko pārējie grupas dalībnieki sapratuši. B dalībnieks īsi pastāsta galveno informāciju. C dalībnieks uzdod jautājumus par vārdiem vai teikumiem, kas nav saprotami. Kopīgās diskusijās tiek noskaidrota vārdu un neskaidro teikumu nozīme. Ja nepieciešams, var izmantot vārdnīcas u.c. avotus, kā arī skolotāja palīdzību. D izsaka pieņēmumus par iespējamo teksta turpinājumu. Pārējie papildina; 5) pirms darba ar teksta otro daļu grupas dalībnieki pulksteņrādītāja virzienā mainās lomām un atkal veic 3.–4.soli.
--

1. Alternatīvs uzdevums 🗨️🗨️

Katram pārim tiek izdalīta viena teksta daļa, kas kopīgi jāiztulko. Pēc darba pabeigšanas visi kopīgi pārrunā rezultātu. Var pārrunāt grupas dalībnieku dzimtajā vai mītnes zemes valodā.

2. Alternatīvs uzdevums 🗨️🗨️

Katram pārim tiek izdalītas vairākas teksta daļas, kas kopīgi jāizlasa. Pāris viens otram nolasa savu tekstu un mēģina kopā noskaidrot galveno saturu. Kad tas noskaidrots, pāris dodas stāstīt citiem, ko uzzinājuši. Tā kopīgiem spēkiem tiek izlasīta visa pasaka. Pēc darba pabeigšanas visi kopīgi pārrunā rezultātu. Var pārrunāt grupas dalībnieku dzimtajā vai mītnes zemes valodā.

Papildu uzdevumi

- Pasvītrojiet tos teikumus, kas vislabāk raksturo velniņus, saimnieku, princesi, burvi!
- Pasvītrojiet velniņu darbības!
- Izdomājiet visām teksta daļām virsrakstus!

◆ 5. uzdevums. Pasakas klausīšanās.

◆ 5.1. uzdevums. Klausieties pasaku! 🗨️

Sagatavošanās darbs: jāatver pasaka vietnē www.pasakas.net (lasījuma ilgums ir 56 minūtes).

Nepieciešamie papildmateriāli

Pasaka „Velniņi” www.pasakas.net

◆ 6. uzdevums. Pasakas saturs.

◆ 6.1. uzdevums. Lasiet tekstu un atzīmējiet, vai apgalvojums ir patiess vai aplams! 🗨️

		Patiess	Nepatiess
1.	Elles vārtu sargs palīdzēja velniņiem tikt ārā no elles.		
2.	Velniņiem ārpus elles sala, jo viņi bija pieraduši pie elles karstuma. Tādēļ viņi gribēja gulēt rijas krāsnī, jo domāja, ka tur būs vissiltāk.		
3.	Rija bija auksta un pilna ar spaiņiem, kuros saimnieks bija salējis darvu.		
4.	Velniņi sviestu, kas bija spaiņos, sakrāva grāvī.		
5.	Velniņi klētī salaida sikspārņus, kam bija piesieti jāņtārpiņi.		
6.	Velniņi samainīja vērsi un saimnieku vietām: saimnieku noguldīja vērša migā, vērsi saimnieka gultā.		
7.	Burlakas ir laupītāji.		
8.	Burlaku nodoms bija nokaut saimnieka vērsi un nozagt darvu.		
9.	Burlakas pamodināja un sadusmoja vērsi un sviesta vietā paņēma spaiņus ar darvu.		
10.	Saimnieka puisis zirgu, ko burlakas gribēja nozagt, bija aizjājis ganīties.		
11.	Burlakas no sētas aizdzina saimniece.		
12.	Saimnieks burlaku pamestajā žaketē atrada zeltu.		
13.	Velniņi nobūra zirgu un aku.		
14.	Burlakas nozaga divus zirgus, bet zirgi satrakojās un iemeta abus burlakas akā, kur tie noslika.		

		Patiess	Nepatiess
15.	Saimnieks, teikdams buramvārdus, noņēma no zirga apbūrumu ar pīlādža nūju.		
16.	Velniņi saimnieka pļavā nopļāva visu zāli.		
17.	Velniņi pārvērtās par auniņiem.		
18.	Princese abus jēriņus no saimnieka dabūja par velti.		
19.	Velniņi vairs nevarēja pārvērsties par citiem dzīvniekiem, jo ellē bija slikti mācījušies.		
20.	Velniņi lūdza palīdzību ubagam, kas lūdza dāvanas pie princeses pils. Ubags jau vairākus gadus ubagoja pie pils vārtiem.		
21.	Burvis apsolīja velniņiem palīdzēt, ja tie palīdzēs viņam nozagt princesi.		
22.	Princeses krēslā bija veca nagla, pie kuras piespiežoties, varēja visu redzēt patiesā gaismā.		
23.	Velniņi izpildīja burvim doto solījumu, t.i., naglu nomainīja.		
24.	Burvis pazuda ellē.		
25.	Velniņus noķēra muižas kalpone, nomazgāja tos pirtī baltus. Velniņi pārvērtās par bērniem, un kalpone atdeva bērnus muižas kundzei.		

Atbildes. 6.1. uzdevums.

	Patiess	Nepatiess
1.		x
2.	x	
3.		x
4.	x	
5.	x	
6.	x	
7.	x	
8.		x
9.	x	
10.	x	
11.		x
12.		x
13.	x	

	Patiess	Nepatiess
14.		x
15.	x	
16.	x	
17.		x
18.		x
19.	x	
20.		x
21.	x	
22.	x	
23.		x
24.	x	
25.	x	

- ◆ 6.1.1. Lasiet 6.1. uzdevumā dotos apgalvojumus skaļi un atbildiet, vai apgalvojums ir patiess vai nepatiess. Pamatojiet savu atbildi ar pasakas tekstu, kas to apstiprina!

- ◆ 6.2. uzdevums. Kāpēc Velns netika klāt bērniem? Atbildiet!

Atbildes. 6.2. uzdevums.

Ap šūpuli bija saliktas daudzas zīmes pret lietuvēniem, gariem un velniem.

Pēclasišanas uzdevumi

- ◆ 7. uzdevums. Literārās pasakas satura un formas izpēte.

NB! Pie pasakas ir virkne jautājumu (ieskaitot noslēdzošo jautājumu lasāmgrāmatas 55. lpp.), kas mudina analizēt pasakas saturu. Šiem jautājumiem jāpievēršas, kad pasaka ir izlasīta un saprasta.

- ◆ 7.1. uzdevums. Tēlu un personu raksturojums.

- Kāds ir velniņu izskats?
- Kas raksturīgs velniņu fiziskajam spēkam?
- Kāpēc stāstītājs nosaucis velniņus par muļķīšiem?
- Kā atspoguļots folklorā pastāvošais uzskats, ka cilvēki ir pārāki par Velnu izdomā un atjautībā?
- Kuras iezīmes var saskatīt velniņu raksturojumā – Jaunā Velna vai villīgā, vientiesīgā Velna?
- Cik tēlu ir pasakā? Kāda ir katra tēla nozīme?
- Kuri ir galvenie tēli, kuri ir blakustēli?
- Kā tēli ir savstarpēji saistīti? Kādas ir to attiecības?

- ◆ 8. uzdevums. Valodas izpēte.

- ◆ 8.1. uzdevums. Izpētiet raksturīgo pasakas valodā!

- Kas raksturīgs pasakas vārdu krājumam?
- Kuras vārdšķiras vārdi tiek bieži izmantoti? Kāds ir to lietošanas efekts?
- Kādā laikā tiek lietoti darbības vārdi? Kurās teksta vietās un kāpēc mainās darbības vārdu laiki?
- Kā mainās izteiksmes?
- Atrodiet frazeoloģismus! Kuri ir tie vārdi un izteicieni, kas jāsaprot pārnēstā nozīmē?
- Kā tēlainās izteiksmes līdzekļi ietekmē lasītāja attieksmi?
- Kuri ir atslēgas vārdi?
- Pievērsiet uzmanību leksikai: nedarbi, noziegumi; palaidņi, nerātņi, blēņdari!

♦ 8.2. uzdevums. Atcerieties, kādus nedarbus velniņi pastrādāja saimnieka sētā un kādus noziegumus gribēja pastrādāt burlakas! Papildiniet!

	Velniņu nedarbi	Burlaku noziegumi
	Ko velniņi izdarīja?	Ko burlakas plānoja?
	1.nedarbs	
1.	nojauca tiltiņu _____ (ko?)	nokaut/nodurt _____ (ko?)
2.	sanesa sviestu _____ (kur?)	durt ar dunci _____ (kur?)
3.	pielēja spaiņus ar _____ (ar ko?)	nozagt vē _____ (ko?)
4.	salika spaiņus ar darvu _____ (kur?)	
5.	saķēra _____ (ko?), salasīja _____ (ko?), piesēja tos pie _____ (pie kā?) un ielaida sikspārņus _____ (kur?)	
6.	aiznesa saimnieku uz _____ (uz kurieni?) un noguldīja viņu _____ (kur?)	
7.	ieveda vērsi _____ (kur?) un iegāza to _____ (kur?)	
	2. nedarbs	
8.	apbūra saimnieka _____ (ko?)	nozagt sv _____ (ko?)
9.	apbūra mājas _____ (ko?)	nozagt zi _____ (ko?)
	3. nedarbs	
10.	noplāva _____ (ko?)	
	Citi nedarbi	
11.	pārvērtās par _____ (par ko?)	
12.	pazaudēja burvja _____ (ko?)	
13.	izjokoja _____ (ko?)	

Atbildes. 8.2. uzdevums.

	Velniņu nedarbi	Burlaku noziegumi
	Ko velniņi izdarīja?	Ko burlakas plānoja?
	1.nedarbs	
1.	nojauca tiltiņu	nokaut/nodurt saimnieku
2.	sanesa sviestu grāvī	durt ar dunci sirdī
3.	pielēja spaiņus ar darvu	nozagt vērsi
4.	salika spaiņus ar darvu krāsni	
5.	saķēra sikspārņus, salasīja jāņtārpiņus, piesēja tos pie sikspārņu ausīm un ielaida sikspārņus klētī	
6.	aiznesa saimnieku uz kūti un noguldīja viņu vērsa migā	
7.	ieveda vērsi istabā un iegāza saimnieka gultā	
8.	apbūra saimnieka zirgu	nozagt sviestu
9.	apbūra mājas aku	nozagt zirgu
10.	noplāva zāli	
11.	pārvērtās par jēriem	
12.	pazaudēja burvja naglu	
13.	izjokoja burvi	

♦ 8.3. uzdevums. Darbības vārdu darināšana ar priedēkļiem.

♦ 8.3.1. Izlasiet abus tekstus un nosakiet, kāda ir atšķirība?

a) Velniņi jauca pa detaļām nost tiltiņu, nesa sviestu grāvī, lēja spaiņos darvu, lika spaiņus ar darvu krāsni, ķēra sikspārņus, lasīja jāņtārpiņus, sēja tos pie sikspārņu ausīm, laida tos lidināties klētī, nesa saimnieku uz kūti, guldīja viņu vērsa migā, veda vērsi uz istabu, gāza to saimnieka gultā, 10 minūtes būra saimnieka zirgu, 5 minūtes būra mājas aku, plāva zāli.

b) Velniņi nojauca tiltiņu, sanesa sviestu grāvī, salēja spaiņos darvu, salika spaiņus ar darvu krāsni, saķēra sikspārņus, salasīja jāņtārpiņus, piesēja tos pie sikspārņu ausīm, ielaida tos klētī, aiznesa saimnieku uz kūti, noguldīja viņu vērsa migā, aizveda vērsi uz istabu, iegāza to saimnieka gultā, apbūra saimnieka zirgu, apbūra mājas aku, noplāva zāli.

♦ 8.3.2. Ar krāsainu marķieri atzīmējiet darbības vārdu priedēkļus!

Velniņi nojauca tiltiņu, sanesa sviestu grāvī, salēja spaiņos darvu, salika spaiņus ar darvu krāsni, saķēra sikspārņus, salasīja jāņtārpiņus, piesēja tos pie sikspārņu ausīm, ielaida tos klētī, aiznesa saimnieku uz kūti, noguldīja viņu vērsa migā, aizveda vērsi uz istabu, iegāza to saimnieka gultā, apbūra saimnieka zirgu, apbūra mājas aku, noplāva zāli.

◆ 8.3.3. Kurš variants ir pareizais? Atzīmējiet

Nr.p.k.		
1.	Vecais velns gribēja velniņus	a) sagūstīt b) aizgūstīt c) iegūstīt
2.	Muižas kundze bija	a) noslimusi b) saslimusi c) aizslimusi
3.	Velniņi, plaujot zāli, bija ļoti	a) aizguruši b) noguruši c) pieguruši
4.	Velniņi nolēma, ka rijas krāsni būs vissiltāk. Tie	a) aizkāpa bedrē b) apkāpa bedrē c) nokāpa bedrē
5.	Velniņi izbēga no elles un	a) ieskrēja pļavā b) noskrēja pļavā c) saskrēja pļavā

Atbildes. 8.3.3. uzdevums.

Nr.p.k.	
1.	a) sagūstīt
2.	b) saslimusi
3.	b) noguruši
4.	c) nokāpa bedrē
5.	a) ieskrēja pļavā

Papildu uzdevumi

- Pasvītrojiet tekstā darbības vārdus ar priedēkļiem!
- Izrakstiet darbības vārdus, uzrakstiet to pamatformas!
- Uzrakstiet sarakstu ar nedarbiem!
- Uzzīmējiet velniņu ceļu (nedarbu sērijas)!
- Aprakstiet velniņu ceļu, izmantojot darbības vārdus ar priedēkļiem!

◆ 8.4. uzdevums. Priedēklis ne-

◆ 8.4.1. Pārveidojiet vārdus ar priedēkli 'ne-' bez priedēkļa! Pārdomājiet, kā mainās vārdu nozīmes, ja šie vārdi tiek lietoti bez priedēkļa 'ne-!'

- a) nelūgts (viesis)
- b) negaidīts
- c) nelabs
- d) nerātns
- e) neglīts
- f) nelaime
- g) nedarbs
- h) neveiksme

Papildu uzdevums

◆ 8.4.2. Izveidojiet kāda notikuma aprakstu, iesaistot šos vārdus (daļa grupas veido pozitīvu notikuma aprakstu, daļa – negatīvu.)

◆ 8.5. uzdevums. Frazeoloģismi.

◆ 8.5.1. Pārrunājiet, vai šie frazeoloģismi, parunas un sakāmvārdi tiek lietoti arī citās valodās! Kurās?

- *Pie velna!*
- *Velns nemaz nav tik melns, kā viņu mālē.*
- *nelabais dīda*
- *kāda joda pēc*
- *dzīt velnu*
- *vilks jēra ādā*
- *Kāds darbs, tāda alga!*
- *lēkt no ādas ārā*
- *nomazgāt baltu*
- *cūkas laime*
- *uz labu laimi*
- *laime uzsmaida*

◆ 9. uzdevums. Pētījums.

NB! Pasaka veido labu ierosmes avotu sarunai par dažādiem kultūrvēstures jautājumiem (senie ēdieni, uzvārdu došanas tradīcijas, pirts tradīcijas). Papildus var izmantot LVA vietnē „Māci un mācies latviešu valodu” pieejamos video par latviešu tradīcijām.

◆ 9.1. uzdevums. Izvēlieties vienu no tēmām un izpētiet to! 🗨️ | 🗨️

- Velns cittautu kultūru mitoloģijā
- Pirts simboliskā nozīme latviešu kultūrā
- Pīlādzis latviešu mitoloģijā
- Koku simbolika latviešu folklorā
- Ražību un auglību veicinošie gari latviešu folklorā

◆ 9.2. uzdevums. Sagatavojiet pētījuma prezentāciju! 🗨️ | 🗨️

Uzdevumi teksta apzinātai lasīšanai

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar informāciju par pasakas autoru

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 10. uzdevums. Literārās pasakas autors Rūdolfs Blaumanis.

Sagatavošanās darbs: fonā var uzlikt foto vai video fragmentus no lugas „Skroderdienas Silmačos” iestudējuma vai filmām „Nāves ēnā”, „Purva bridējs”.

◆ 10.1.uzdevums. Atrodiet internetā informāciju par Rūdolfu Blaumani! Aizpildiet R. Blaumaņa vizītkarti un pastāstiet, ko par viņu uzzinājāt! 🗨️

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Rūdolfs Blaumanis	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 11. uzdevums. Atbildiet uz jautājumiem par Rūdolfu Blaumani! 🗨️

1.	Kurā vietā 2004. gadā veiktajā aptaujā par 100 visu laiku ievērojamākajām Latvijas personībām tika ierindots R. Blaumanis?	
2.	Kas tika ierindots 1. vietā un kas 2. vietā?	
3.	R. Blaumanis tiek uzskatīts par pirmo ...	
4.	Kas ir populārākā R. Blaumaņa pasaka?	
5.	Kad, kur un kādu balvu saņēma animācijas filma „Velniņi”?	

Atbildes. 11. uzdevums.

1.	3.vietā
2.	Krišjānis Barons, Kārlis Ulmanis
3.	... latviešu rakstnieku, literārās pasakas autoru.
4.	Velniņi
5.	Skatītāju balvu 2002. gadā organizētajā filmu festivālā „Lielais Kristaps”.

NB! Tā kā lasītājiem varētu nebūt informācijas par latviešu filmu festivālu, tad skolotājam par šo festivālu jāsniedz papildu informācija.

Pēclasišanas uzdevumi

- ◆ 12. uzdevums. Uzvārds Blaumanis. Lasiet tekstu un aizpildiet tabulu!

NB! Lasītājiem interesants varētu būt stāsts par rakstnieka uzvārdu. Lasāmgrāmatas 50. lpp. ir īsi aprakstīta uzvārda rašanās vēsture. Pirms apraksta lasīšanas grupas dalībniekiem var uzdot jautājumu, no kādas valodas, viņuprāt, ir radies uzvārds Blaumanis un ko tas attiecīgajā valodā nozīmē.

1)	Uzvārds 'Blaumanis' rakstos pirmo reizi minēts ...	
2)	Katram zemniekam noteiktā dienā bija jāierodas ...	
3)	Katrs zemnieks tur saņēma ...	
4)	Uzvārdu pierakstīja ...	
5)	Dienas pirmajā pusē viņš visus zemniekus reģistrēja ar vienu ...	
6)	Viņam iepaticies viens stalts vīrs, kam mugurā bija tumši zils uzvalks, tādēļ viņš visus pierēģistrēja ar uzvārdu ...	
7)	Dienas otrajā pusē rakstvedis bija noguris, tādēļ viņš visus, kas nāca pēcpusdienā, pierakstīja ar uzvārdu ...	
8)	Tā Ērgļu pagastā radās vairāki ...	

Atbildes. 12. uzdevums.

1)	1826. gadā.
2)	Ērgļu muižā.
3)	uzvārdu.
4)	muižas kalpotājs.
5)	uzvārdu.
6)	Blaumanis.
7)	Blau.
8)	Blaumaņi un Blai.

4. nodaļa. Darba lapas.

◆ 1.3.1. Maizes cepšana

sēt	kult	žāvēt
plaut	cept	malt
iejaukt (mīklu)	augt	ēst (maizi)

◆ 4.2. uzdevums.

Teksta daļa	Atslēgas vārdi un frāzes
	guļvietas meklēšana nekurinātā, aukstā rijas krāsnī; saimnieka sviests rijas krāsnī; pirmais nedarbs: nojaukts tiltiņš; sviests sanests grāvī, salieta darva spaiņos, sikspārņi ar jāntārpiņiem ausīs salaisti klētī, saimnieks nolikts vērsa migā, bet vērsis – saimnieka gultā
	otrais nedarbs: apburts saimnieka zirgs, apburta mājas aka; burlaku nodoms: nozagt saimnieka zirgu; burlaku gals: nolauzts kakls, noslīkšana; velniņi uz jumta
	saimnieks pakaļ burlakām; burlakas sviestā līdz gurniem; nodarvoti svārki; saimnieka atradums: maks pilns ar zelta naudu; vērsis aizvests atpakaļ kūtī, spaiņi izmazgāti, saimnieks izglābts no nāves
	princese; jēru vadāšana pie pavadas; slinki velniņi, slikti mācījušies: neprot tikt ārā no jēra ādiņām; tikšanās ar burvi; velnu valoda; solījums burvim Bubulniekam dabūt princesi; princeses goda krēsls; veca, sarūsējusi nagla precinieku vērtēšanai
1. daļa	pasauļe aiz elles vārtiem; bēgšana no elles, garā, tumšā ala, kura savieno elli ar pasauli; no tumsas uz gaismu; pasaules košums: zila debess, zaļa zāle; no elles karstuma vēsumā, guļvietas meklēšana
	divi skaisti, melni jēri; jēru pārdošana skaistai princesei; kariete; izlēkt no jēra ādas; samaksa par jēriem: divi simti zelta gabalu; jēru ķeršana, gūstīšana
	divi burlakas saimnieka sētā; burlaku nodoms: nokaut un aplaupīt saimnieku, nozagt vērsi, krietni izēsties sviestu, nozagt zirgu; spaiņi ar darvu, ieogrūst rokas līdz elkoņiem darvā; spainis uz galvas; tukšs stallis; sikspārņi kā velni
	velniņi upē un pie lielmātes pirtī; velniņus ūdenī ar zālītēm nomazgāt baltākus; lielskungs; kārt šūpuli; velns netiek klāt velniņiem, jo daudz zīmju pret lietuvēniem; velniņu pārvēršanās par cilvēkiem; izaugšana par krietniem vīriem
	trešais nedarbs: nopļauta zāle, pārvēršanās par jēriem, aitu vilināšana purvā; brangs siens, priedīgs saimnieks; dusmīgi velniņi
	apburtā zirga atburšana; sērmūkšļa nūja ar trejdeviņiem krustiem; burlakas iemesti akā; aka aizbērtā; dusmīgie velniņi un nedarba domāšana siena kaudzē
	pārvēršanās no jēriem par velniņiem; naglas pazušana no princeses goda krēsla; neglītā burvja izjokošana; burvja un viņa pavadoņu atpazīšana; burvja padzīšana un aizbraukšana uz elli; piktais velns

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> • Latvija, latvieši un nauda • Laika skaitīšana • Attieksme pret naudu 	<ul style="list-style-type: none"> • Seno arodu nosaukumi (uzvārdos u.c.) • Darbības vārdi, kas raksturo seno arodu darītāju darbību • Parunas, teicieni, frazeoloģismi par naudu un laimi • Vēlējuma izteiksme 	<ul style="list-style-type: none"> • Animācijas filma „Pasaka par vērdiņu” • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • LVA video – intervijas ar skursteņslauķi, kalēju, bīskopi • LVA video par zvejniekiem (senie arodi) un par latviešu pirts rituāliem http://maciunmacies.valoda.lv/video-macies/tradicijas • K. Vērdiņš „Pasaka par vērdiņu” • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

Senie arodi, darbarīki un materiāli u.c.

akmeņkalis, kalts, kalt; arājs, art; drēbnieks, šūt; galdnieks, ēvele, koks, skaida, zāģis; maiznieks, cept, maize, maizes ceplis, maiznīca, karaša, kliņģeris, kliņģera radziņš, krāsns, panna; mūrnieks, akmens, ķieģelis, mūrēt, mūris, nams; pirtnieks, berzt muguru, garaiņi, pērt, pirts, pirts slotā, putas, suta, sviedri, ziepes; zvejnieks, zvejot; amatnieks, amats, arods

Nauda

bagāts, mārkā, pusmārka, šiliņš un feniņš, vērdiņš (viena mārkā = 4 vērdiņi), naudas čupa (naudas kā spaļu), naudas gabali, naudas mijējs, netīra nauda, raust naudu, skaitīt vērdiņu pēc vērdiņa (kapeiku pēc kapeikas), skops, strādāt vaiga sviedros, varš, zelts

Pasakas darbības vide

pirts, maiznīca, Anša tumšais kakts, ķieģeļu ceplis (krāsns, ķieģeļu grēdas, ķieģeļnieki, taisīt ķieģeļus), tirgus, naudas mijēju galds, nami, grava un avots aiz pilsētas

Darbojošās personas

Ansis (Bagātais Ansis), Anša māte, Laime, velniņš

Anša raksturojums

pacietīgs, galvu noliecis, gariem smagiem soļiem, izsalcis, priecīgs un laimīgs, zaļā svētdienas kamzoli, nokaunējies, pierē divas, cietas, sausas grumbas, nevaļīgs, bagāts un varens, gara, sirma bārda, bez draugiem, īgns, barga veča seja, pirksti, kuri raduši raust

Laimes raksturojums

noputējušām kājām, ar mazām dāvaniņām, bālu seju, nelaimīga, bēdīga, drusku burve, mazā Laime Laimes ceļi: gar nabaga ļaužu durvīm, kailās, netīrās istabās, kur bērni spiedās kopā no bailēm un aukstuma tumšos, tukšos kaktos

Laimes dāvanas: mazas dāvaniņas, adīta vilnas cepure un silta karašiņa nabagam, maz dāvanu, kāda sēkliņa no Aizsaules dārza, no kuras izauga garā pupa vai zelta ābele, sīks mērs priekš nabaga ļaudīm, izlīdzēties ar smaidu, tukšu cerību

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar pasaku

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

- ◆ 1. uzdevums. Animācijas filmas skatīšanās.
- ◆ 1.1. uzdevums. Informācijas ieguve par seno naudas sistēmu.
- ◆ 1.1.1. uzdevums. Izlasiet lasāmgrāmatas 60. lpp. informāciju par naudas sistēmu Livonijas laikā un atbildiet, kas ir vērdiņš!

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīti vārdi 'eiro', 'centi', 'mārka', 'vērdiņš', 'banknote', 'monēta'. Vārds 'vērdiņš' izcelts citā krāsā.

- ◆ 1.2. uzdevums. Skatieties animācijas filmu „Pasaka par vērdiņu”!

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts pasakas nosaukums.

Nepieciešamie papildmateriāli

Videoieraksts ar animācijas filmu „Pasaka par vērdiņu” (pieejams vietnē <http://youtube.com/>). Filma ir divās daļās (kopējais filmas garums 17 minūtes). NB! Filma ir bez teksta.

Pēc animācijas filmas noskatīšanās

- ◆ 1.2.1. Atstāstiet „Pasakas par vērdiņu” galveno saturu, atbildot uz dotajiem jautājumiem!

NB! Galveno pasakas varoni sauc Ansis.

- Kāda bija Anša profesija?
- Ko Ansis atrada pirtī?
- Ko viņš izdarīja ar atradumu?
- Vai atradums padarīja Ansi laimīgu?

- ◆ 1.3. uzdevums. Izlasiet jautājumus un atbildes uz jautājumiem! Atbildes ir dotas nepareizā secībā. Sakārtojiet tās! |

NB! Ja arī kāds no vārdiem uzdevumā nav zināms, uzdevuma izpildei var palīdzēt latviešu valodas gramatikas zināšanas (piem., lietvārda locījums).

	Jautājums	Atbilde
1.	Kāda ir pasakas galvenā varoņa nodarbošanās (profesija)? Kas viņš ir?	Mazgā kungus, berž kungiem muguras.
2.	Ko Ansis dara pirtī?	Vērdiņu.
3.	Ko Ansim iedod rokā vecais vīrs ar spieķi?	Pirtnieks.
4.	Ko Ansis nopērk par vērdiņu, ko atradis pirtī?	Mātei.
5.	Vai Ansim ir tikai viens vērdiņš?	Anša māte.
6.	Kam Ansis aiznes kliņģerus?	Nē, istabā ir tumšs, jo tā atrodas pagrabā.
7.	Kas ir vecā sieviete, kas dzīvo pagrabā?	Daudz kliņģeru.
8.	Kur māte dzīvo?	Par jaunu, skaistu māju.
9.	Vai mātes istabā ir daudz gaismas?	Aiziet pie drēbnieka un uzšuj sev uzvalku.
10.	Par ko Ansis un viņa māte sapņo?	Vērdiņš iekrīt notekā.
11.	Ko Ansis vēl izdara pēc vērdiņa atrašanas?	Velniņš.
12.	Vai Ansim dzīves beigās ir daudz naudas?	Viņš to krāj. Pērk namus.
13.	Ko Ansis dara ar naudu?	Jā.
14.	Kas filmas beigās notiek ar vērdiņu?	Nē, viņam ir daudz vērdiņu.
15.	Kas filmas beigās par Ansi smejas?	Pagrabā.

Atbildes. 1.3. uzdevums.

	Jautājums	Atbilde
1.	Kāda ir pasakas galvenā varoņa nodarbošanās (profesija)? Kas viņš ir?	Pirtnieks.
2.	Ko Ansis dara pirtī?	Mazgā kungus, berž kungiem muguras.
3.	Ko Ansim iedod rokā vecais vīrs ar spieķi?	Vērdiņu.
4.	Ko Ansis nopērk par vērdiņu, ko atradis pirtī?	Daudz kliņģeru.
5.	Vai Ansim ir tikai viens vērdiņš?	Nē, viņam ir daudz vērdiņu.
6.	Kam Ansis aiznes kliņģerus?	Mātei.
7.	Kas ir vecā sieviete, kas dzīvo pagrabā?	Anša māte.
8.	Kur māte dzīvo?	Pagrabā.
9.	Vai mātes istabā ir daudz gaismas?	Nē, istabā ir tumšs, jo tā atrodas pagrabā.
10.	Par ko Ansis un viņa māte sapņo?	Par jaunu, skaistu māju.
11.	Ko Ansis vēl izdara pēc vērdiņa atrašanas?	Aiziet pie drēbnieka un uzšuj sev uzvalku.
12.	Vai Ansim dzīves beigās ir daudz naudas?	Jā.
13.	Ko Ansis dara ar naudu?	Viņš to krāj. Pērk namus.
14.	Kas filmas beigās notiek ar vērdiņu?	Vērdiņš iekrīt notekā.
15.	Kas filmas beigās par Ansi smejas?	Velniņš.

Uzdevumi lasīšanas laikā

- ◆ 2. uzdevums. Pasakas lasīšana un klausīšanās.

Sagatavošanās darbs: jāatver pasaka vietnē pasakas.net (lasījuma ilgums ir 20 minūtes).

Nepieciešamie papildmateriāli

Pasaka par vērdu pasakas.net

- ◆ 2.1. uzdevums. Lasiet un klausieties pasaku! Sakārtojiet secīgi dotos pasakas virsrakstus!

NB! Skolotājs, ja vēlas, var teksta daļām izdomāt citus, iespējams, precīzākus virsrakstus.

Nr.	Virsraksts
	Bagātais Ansis pie avota un sastapšanās ar velnu
	Ķieģeļu ceplī
	Atradums pie spoguļa
	Īgnaiss, vecais, skopais, vientuļais Bagātais Ansis
	Laime
	Namu celšana par iemainītajiem vērduņiem
	Pēc grūtā pirts darba – no kungiem ne vērduņa
	Atrastais vērduņš un priecīgais atklājums maiznīcā

Atbildes. 2.1. uzdevums.

Nr.	Virsraksts
8.	Bagātais Ansis pie avota un sastapšanās ar velnu
5.	Ķieģeļu ceplī
3.	Atradums pie spoguļa
7.	Īgnaiss, vecais, skopais, vientuļais Bagātais Ansis
2.	Laime
6.	Namu celšana par iemainītajiem vērduņiem
1.	Pēc grūtā pirts darba – no kungiem ne vērduņa
4.	Atrastais vērduņš un priecīgais atklājums maiznīcā

- ◆ 2.2. uzdevums. Pasakas svarīgākā informācija.

- ◆ 2.2.1. Atrodiet atbildes pasakas tekstā!

- Vai Ansis par savu padarīto darbu pirtī saņēma naudu?
- Kas ir Laime? Kā tiek raksturota Laime? Vai tā ir priecīga vai skumja?
- Ko Ansis darītu, ja viņš atrastu zelta gabalu?
- Kāda ir Anša mātes istaba? Kādā viņa dzīvot, ja būtu daudz naudas? Ko Ansis viņai apsola? Vai viņš solījumu vēlāk izpilda?
- Ko Ansis atklāj maiznīcā? Kas notiek ar vērduņa, kad to izdod?
- Vai Ansis namus uzcēla par vērduņiem? Pret ko viņš mainīja vērduņus?
- Vai Ansim bija draugi?
- Ko Ansis visu laiku darīja? Vai viņš tērēja naudu vēl kam citam, izņemot namu celšanai?
- Vai Ansis dzīvi nobeidza laimīgs?

Atbildes. 2.2.1. uzdevums.

60. lpp. 1. rindkopa pēdējais teikums „Visu dienu viņš bij uzcītīgi berzis un locījies, bet neviens viņam nekā nebija devis.”
61. lpp. 2. rindkopa pirmie divi teikumi „Viņa skatījās rūtī, kura bija melna kā tāpele, un smaidīja ar savu bālo seju kā maiga mēnesnīca rīta miglā, kaut pašai sirds lūza aiz sāpēm. Jā, viņa bija ļoti nelaimīga Laime [..]”
61. lpp. pēdējā rindkopa
62. lpp. 1. rindkopa, un 64. lpp. 3. rindkopa „Reiz dēls viņai bija solījis siltu priēžu istabiņu. Bet vai nu viņam bij' vaļas tagad par to domāt!”
62. lpp. 5. rindkopa no beigām „Vai tik tas nav laimes vērduņš, kurš vienmēr paliek kabatā, izdod, cik gribi.”
63. lpp. 2. rindkopa no beigām „Viņš lika un skaitīja vērduņa pēc vērduņa un pirka zeltu un sudrabu.”
64. lpp. 3. rindkopa no beigām „tik Bagātam Ansim nebij' drauga [..]”
64. lpp. 3. rindkopa no beigām „Agri vai vēlu, viņš sēdēja, noliecies pār naudas čupu.”
65. lpp. 3. rindkopa no beigām „Tā nobeidza viņš savu dzīvi ar tukšumu krūtīs.”

- ◆ 2.2.2. Atrodiet tekstā raksturojumu pasaku tēliem! Izrakstiet teikumus! Izveidojiet tēlu portretus!

• Ansis

• Laime

• Māte

◆ 2.3. uzdevums. Tulkotiet pasaku! | |

Sagatavošanās darbs: teksts tiek sadalīts vairākās daļās atbilstīgi pasakas sižetam.

Katram pārim tiek izdalīta viena teksta daļa, kas kopīgi jāiztulko. Pēc darba pabeigšanas visi kopīgi pārrunā rezultātu. Var pārrunāt grupas dalībnieku dzimtajā vai mītnes zemes valodā.

◆ 2.4. uzdevums. Lasiet pasakas fragmentus skaļi (var arī lasīt lomās)!

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 3. uzdevums. Literārās pasakas satura un formas izpēte.

- Ko tekstā bija grūti saprast?
- Ko vajadzētu uzzināt vēl, lai labāk saprastu pasaku?
- Kā ir veidots pasakas sižets (kādos posmos ir sadalīta sižeta līnija)?
- Kā visi notikumi ir savstarpēji saistīti?
- Izpētiet tekstā, kā atspoguļota Anša dzīve pasakas sākumā un beigās! Kur viņš dzīvo? Kas viņu interesē? Ko viņš vēlas sasniegt?
- Mēģiniet izskaidrot teikumu: Viņš mija savu laimi zeltā un sudrabā!
- Uzrakstiet atziņu, ko Kārļa Skalbes pasakā uzskatāt par būtiskāko!

NB! Uzdevums lasāmgrāmatas 66. pp.

- Pārdomājiet un uzrakstiet, ko jūs darītu, ja atrastu zelta gabalu?

NB! Uzdevuma izpildei nepieciešams atkārtot vēlējuma izteiksmi.

- Iesaistieties spēlē lasāmgrāmatas 66. lpp.!

◆ 4. uzdevums. Valodas izpēte.

- Kas raksturīgs pasakas vārdu krājumam?
- Kādi leksikas slāņi ir visvairāk izmantoti?
- Vai ir lietoti novecojuši vārdi (arhaismi)?
- Kuri vārdi un izteicieni ir jāsaprot pārnestā nozīmē?
- Izpildiet lasāmgrāmatas 57. lpp. dotos uzdevumus! Uzziniet, kāda ir simbolu (Aizsaules dārzis, garā pupa u.c.) nozīme!
- Izlasiet rindkopu, kurā raksturota māja, kādu Ansis vēlējās savai mātei! Pasvītrojiet 2.–5. teikumā darbības vārdus! Kādā izteiksmē tie rakstīti?

◆ 4.1. uzdevums. Nauda un laime.

- ◆ 4.1.1. Pievērsiet uzmanību frazeoloģismiem, parunām, vārdiem, kas saistīti ar jēdzieniem „laime” un „nauda”!

◆ 4.1.2. Ko nozīmē šie vārdi / vārdu savienojumi? Savienojiet! |

Par laimi	
1) klauvēt pie viscietākām sirdīm	a) iepriecināt, padarīt laimīgu
2) aplaimot	b) pieticīga laime (piem., nabagam ir svarīgi būt labi paēdušam)
3) nabaga ļaužu laime	c) cerības nepiepildījās
4) laime mani vīla	d) uzrunāt neiejūtīgus cilvēkus
5) dievs daudz devis	e) mainīt laimi pret naudu
6) mīt laimi zeltā un sudrabā	f) laime pazudusi
7) tik tuvu laimei	g) ne liela, bet tomēr veiksmē (piem., laimēti 5 eiro)
8) laime kā ūdenī iekritusi	h) cilvēkam ir dabas dots potenciāls (piem., talanti)
9) lai maza, bet laime	i) gandrīz veikties (piem., gandrīz uzvarēt sacensībās)
10) katra laime esot zemē aprakta: kas protot, tas atrodot	j) pēkšņa, negaidīta veiksmē
11) laime pati iekāpusi rokās	k)veltīgas cerības, ilgas, kas neīstenojas
12) sirds lūza aiz sāpēm	l) domāt, ka viss būs labi
13) tukša cerība	m) katram ir paredzēta laime, tikai jāmekā to atrast.
14) ticēt laimei	n) kāds par kaut ko ļoti skuma

Atbildes. 4.1.2. uzdevums.

Par laimi	
1) klauvēt pie viscietākām sirdīm	d) uzrunāt neiejūtīgus cilvēkus
2) aplaimot	a) iepriecināt, padarīt laimīgu
3) nabaga ļaužu laime	b) pieticīga laime (piem., nabagam ir svarīgi būt labi paēdušam)
4) laime mani vīla	c) cerības nepiepildījās
5) dievs daudz devis	h) cilvēkam ir dabas dots potenciāls (piem., talanti)
6) mīt laimi zeltā un sudrabā	e) mainīt laimi pret naudu
7) tik tuvu laimei	i) gandrīz veikties (piem., gandrīz uzvarēt sacensībās)
8) laime kā ūdenī iekritusi	f) laime pazudusi
9) lai maza, bet laime	g) ne liela, bet tomēr veiksmē (piem., laimēti 5 eiro)
10) katra laime esot zemē aprakta: kas protot, tas atrodot	m) katram ir paredzēta laime, tikai jāmekā to atrast.
11) laime pati iekāpusi rokās	j) pēkšņa, negaidīta veiksmē
12) sirds lūza aiz sāpēm	n) kāds par kaut ko ļoti skuma
13) tukša cerība	k) veltīgas cerības, ilgas, kas neīstenojas
14) ticēt laimei	l) domāt, ka viss būs labi

◆ 4.1.3. uzdevums. Ko nozīmē šie vārdi / vārdu savienojumi? Savienojiet!

Par naudu	
1) pieticīgs	a) cilvēks, kam ir nauda, bet kas to nelabprāt tērē
2) skops	b) anton.: nabadzīgs
3) raust	c) krāt naudu
4) maksāt pa vērdiņam	d) anton.: izdot naudu
5) saņemt naudu	e) alkatīgi krāt naudu un mantu
6) skaitīt vērdiņu pēc vērdiņa	f) maksāt pa vienai monētai
7) saldā devēja vara	g) naudas mainītāji
8) berzt velniņu	h) vēlēties iegūt arvien vairāk naudas
9) svabads mirklis maksā vērdiņu	i) garas runas maksā naudu jeb laiks ir nauda
10) bagāts	j) cilvēks, kam nav augstu prasību (piem., tāds, kam nevajag daudz naudas)
11) ikkatrs vārds maksā vērdiņu	k) laiks ir nauda
12) naudas mijēji	l) apstākļi, kuros kādam ir nauda un iespēja izvēlēties, vai to dot citiem
13) pērkama lieta	m) nauda, kas iegūta negodīgā ceļā
14) netīra nauda	n) daudz naudas (naudas kaudze)
15) naudas čupa	o) lieta, kuru var nopirkt par naudu

Atbildes. 4.1.3. uzdevums.

Par naudu	
1) pieticīgs	j) cilvēks, kam nav augstu prasību (piem., tāds, kam nevajag daudz naudas)
2) skops	a) cilvēks, kam ir nauda, bet kas to nelabprāt tērē
3) raust	e) alkatīgi krāt naudu un mantu
4) maksāt pa vērdiņam	f) maksāt pa vienai monētai
5) saņemt naudu	d) anton.: izdot naudu
6) skaitīt vērdiņu pēc vērdiņa	c) krāt naudu
7) saldā devēja vara	l) apstākļi, kuros kādam ir nauda un iespēja izvēlēties, vai to dot citiem
8) berzt velniņu	h) krist kārdinājumā iegūt arvien vairāk naudas
9) svabads mirklis maksā vērdiņu	k) laiks ir nauda
10) bagāts	b) anton.: nabadzīgs
11) ikkatrs vārds maksā vērdiņu	i) garas runas maksā naudu jeb laiks ir nauda
12) naudas mijēji	g) naudas mainītāji
13) pērkama lieta	o) lieta, kuru var nopirkt par naudu
14) netīra nauda	m) nauda, kas iegūta negodīgā ceļā
15) naudas čupa	n) daudz naudas (naudas kaudze)

Patstāvīgais darbs mājās

◆ 4.2. uzdevums. Sakāmvārdi un parunas par naudu.

◆ 4.2.1. Izlasiet latviešu sakāmvārdus un parunas par naudu un izvēlieties, kam piekrītat un kam nepiekrītat!

Nepieciešamie papildmateriāli

Latviešu sakāmvārdi un parunas par naudu no grāmatas „Latviešu sakāmvārdi un parunas”, apgāds „Zvaigzne ABC”, 2014; interneta vietne http://richmanblog.com/Finansem/Par_naudu/Sakamvardi-un-parunas-par-naudu-un-bagatibu.html u.c.

◆ 4.2.1. Pārrunājiet, kādi sakāmvārdi un parunas par naudu un laimi ir jūsu zemes vai jūsu mītnes zemes valodā!

◆ 4.3. uzdevums. Senie arodi.

◆ 4.3.1. Vai jūs zināt senos arodus? Izlasiet lasāmgrāmatas 58. lpp. informāciju par senajiem arodiem un savienojiet!

1) Akmeņkalis	a) cep kliņģerus un maizi
2) Pirtnieks	b) kaļ akmeņus
3) Maiznieks	c) per pirtī ar slotu kungus un berž muguru kungiem
4) Galdnieks	d) mūrē namus
5) Mūrnieks	e) ēvelē galdus

Atbildes. 4.3.1. uzdevums.

1) Akmeņkalis	b) kaļ akmeņus
2) Pirtnieks	c) per pirtī ar slotu kungus un berž muguru kungiem
3) Maiznieks	a) cep kliņģerus un maizi
4) Galdnieks	e) ēvelē galdus
5) Mūrnieks	d) mūrē namus

◆ 4.3.2. Citi senie arodi. Savienojiet! |

1) Drēbnieks	a) audzē bites, ievāc medu
2) Dravnieks	b) ar, apstrādā lauku, sēj, novāc labību
3) Kalējs	c) pārvadā cilvēkus un mantas ar zirgu
4) Mucenieks	d) gatavo desas, griež, izcērt gaļu
5) Arājs	e) taisa mucas
6) Miesnieks	f) kaļ dzelzi
7) Ormanis	g) šuj drēbes

Atbildes. 4.3.2. uzdevums.

1) Drēbnieks	g) šuj drēbes
2) Dravnieks	a) audzē bites, ievāc medu
3) Kalējs	f) kaļ dzelzi
4) Mucenieks	e) taisa mucas
5) Arājs	b) ar, apstrādā lauku, sēj, novāc labību
6) Miesnieks	d) gatavo desas, griež, izcērt gaļu
7) Ormanis	c) pārvadā cilvēkus un mantas ar zirgu

◆ 4.3.3. Kuri ir lauku, kuri – pilsētas darbi?

◆ 4.3.4. Ko agrāk darīja šo profesiju pārstāvji? Ievietojiet darbības vārdu pagātnē! |

apstrādāt, audzēt, berzt, cept, ēvelēt, gatavot, griezt, ievākt, izcirst, kalt, mūrēt, novākt, pārvadāt, pērt, šūt, sēt, taisīt

1) Akmeņkalis	_____akmeņus.
2) Pirtnieks	_____pirtī ar slotu kungus un _____muguru kungiem.
3) Maiznieks	_____kliņģerus un maizi.
4) Galdnieks	_____galdus.
5) Drēbnieks	_____drēbes.
6) Dravnieks	_____bites, _____medu.
7) Kalējs	_____dzelzi.
8) Arājs	_____lauku, _____, _____labību.
9) Mucenieks	_____mucas.
10) Miesnieks	_____desas, _____, _____gaļu.
11) Mūrnieks	_____namus.
12) Ormanis	_____cilvēkus un mantas ar zirgu

Atbildes. 4.3.4. uzdevums.

1) Akmeņkalis	kala akmeņus.
2) Pirtnieks	pēra pirtī ar slotu kungus un berza muguru kungiem.
3) Maiznieks	cepa kliņģerus un maizi.
4) Galdnieks	ēvelēja galdus.
5) Drēbnieks	šuva drēbes.
6) Dravnieks	audzēja bites, ievāca medu.
7) Kalējs	kala dzelzi.
8) Arājs	apstrādāja lauku, sēja, novāca labību.
9) Mucenieks	taisīja mucas.
10) Miesnieks	gatavoja desas, grieza, izcirta gaļu.
11) Mūrnieks	mūrēja namus.
12) Ormanis	pārvadāja cilvēkus un mantas ar zirgu.

Papildu uzdevums

◆ 4.3.5. Aizpildiet tabulu, ierakstot darbības vārdu konjugāciju un formas! |

Konjugācija	Nenoteiksme	Vienk. tagadnes 2.persona	Vienk. tagadnes 3. persona	Vienk. pagātnes 3. persona
	apstrādāt			
	audzēt			
	berzt			
	cept			
	ēvelēt			
	gatavot			
	griezt			
	ievākt			
	izcirst			
	kalt			
	mūrēt			
	novākt			
	pārvadāt			
	pērt			
	šūt			
	sēt			
	taisīt			

Atbildes. 4.3.5. uzdevums.

Konjugācija	Nenoteiksme	Vienk. tagadnes 2. persona	Vienk. tagadnes 3. persona	Vienk. pagātnes 3. persona
2.	apstrādāt	apstrādā	apstrādā	apstrādāja
2.	audzēt	audzē	audzē	audzēja
1.	berzt	berz	berž	berza
1.	cept	cep	cep	cepa
2.	ēvelēt	ēvelē	ēvelē	ēvelēja
2.	gatavot	gatavo	gatavo	gatavoja
1.	griezt	griez	griež	grieza
1.	ievākt	ievāc	ievāc	ievāca
1.	izcirst	izcērt	izcērt	izcirta
1.	kalt	kal	kaļ	kala
2.	mūrēt	mūrē	mūrē	mūrēja
1.	novākt	novāc	novāc	novāca
2.	pārvadāt	pārvadā	pārvadā	pārvadāja
1.	pērt	per	per	pēra
1.	šūt	šuj	šuj	šuva
1.	sēt	sēj	sēj	sēja
3.	taisīt	taisī	taisa	taisīja

◆ 4.3.6. Spēlējiet bingo! 🗨️

NB! Nodaļas beigās atrodama darba lapa.

◆ 4.4. uzdevums. Seno arodu nosaukumi uzvārdos.

◆ 4.4.1. Pievērsiet uzmanību uzvārdiem! Kas tiem kopīgs? 🗨️

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts *Jānis Kalējs, Thomas Müller, Ted Baker*. Uzvārdi izcelti citā krāsā.

Atbildes. 4.4.1. uzdevums.

Visi ir profesiju nosaukumi.

◆ 4.4.2. Atrodiet piemērus savā valodā! 🗨️

Papildu uzdevums

◆ 4.4.3. Senie arodi.

LVA mājaslapā noskatieties videointervijas ar kalēju, biškopi, skursteņslauķi
<http://maciunmacies.valoda.lv/video-macies/intervijas/281-janis-nimanis>. 🗨️

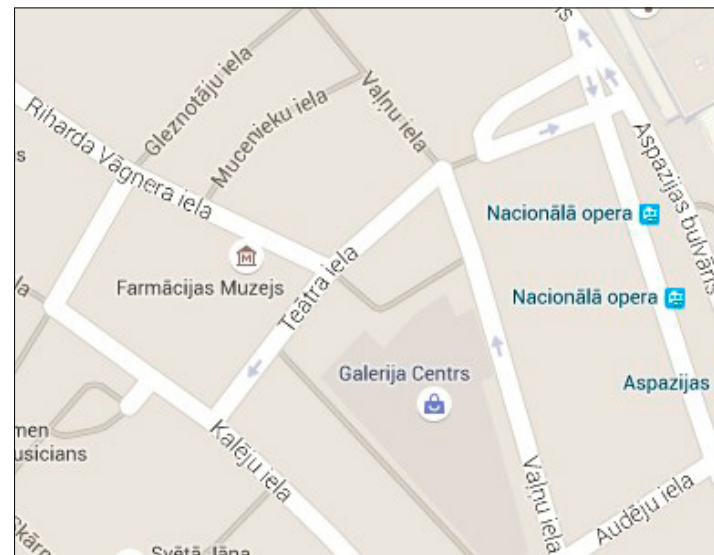
NB! Nodaļas beigās atrodama darba lapa.

Noskatieties videosīzētu par latviešu pirts rituāliem

<http://maciunmacies.valoda.lv/images/speles/Traditions/default.html> Videosīzētu papildina uzdevumi.

◆ 4.4.4. Senie arodi ielu nosaukumos.

Atrodiet Vecrīgas kartē ielas, kuru nosaukumos ir minēti senie arodi! 🗨️ | 🗨️

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar informāciju par pasakas autoru

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

- ◆ 5. uzdevums. Literārās pasakas autors Kārlis Skalbe.
- ◆ 5.1. uzdevums. Atrodiet internetā informāciju par Kārli Skalbi! Aizpildiet K. Skalbes vizītkarti un pastāstiet, ko par viņu uzzinājāt!

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Kārlis Skalbe	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

Uzdevumi lasīšanas laikā

- ◆ 6. uzdevums. Izlasiet informāciju par Kārli Skalbi un atbildiet uz jautājumiem!

1.	Kuru pasaku rakstnieks sarakstīja kā pirmo pasaku?	
2.	Cik pasakas bija iekļautas pasaku krājumā „Ziemas pasakas”?	
3.	Kādas pasakas bija iekļautas pasaku krājumā „Ziemas pasakas”?	
4.	Cik pasakas K. Skalbe ir sarakstījis?	
5.	Kā tiek vērtētas K. Skalbes pasakas?	

Atbildes. 6. uzdevums.

1.	Kuru pasaku rakstnieks sarakstīja kā pirmo pasaku?	„Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties”
2.	Cik pasakas bija iekļautas pasaku krājumā „Ziemas pasakas”?	9
3.	Kādas pasakas bija iekļautas pasaku krājumā „Ziemas pasakas”?	1) „Pasaka par vērdiņu” 2) „Mūžīgais students un viņa pasaka” 3) „Meža balodītis” 4) „Jūras vārava” 5) „Bendes meitiņa” 6) „Ķēniņa dēla trīs dārgumi” 7) „Pelnušķīte” 8) „Milzis” 9) „Kaķīša dzirnavas”
4.	Cik pasakas K. Skalbe ir sarakstījis?	76
5.	Kā tiek vērtētas K. Skalbes pasakas?	Latviskākas par latviešu tautas pasakām

- ◆ 7. uzdevums. Izpildiet 67. lpp. dotos uzdevumus! Pievērsiet uzmanību dzejnieka uzvārdam! Atrodiet internetā informāciju par Kārli Vērđiņu! Aizpildiet K. Vērđiņa vizītkarti!

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Kārlis Vērđiņš	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

Pēclasišanas uzdevumi

- ◆ 8. uzdevums. Sagatavojiet prezentāciju par Kārli Skalbi kā latviešu pasaku ķēniņu un par viņa darbu „Pasaka par vērdiņu”!

Papildu uzdevumi pēc pasakas un informācijas par pasakas autoru lasīšanas – skaitļu mitoloģiskā nozīme

- ◆ 9. uzdevums. Latviešu mītiskie priekšstati par skaitļiem.
- ◆ 9.1. uzdevums. Iepazīstieties ar latviešu mītiskajiem priekšstatiem par skaitļiem un pastāstiet, ko uzzinājāt (lasāmgrāmatas 59. lpp)!
- Kurā pasakā, kas iekļauta lasāmgrāmatā, tie uzskatāmi ir izmantoti?
- ◆ 9.2. uzdevums. Salīdziniet, kādi mītiskie priekšstati par skaitļiem ir citās kultūrās!

5. nodaļa. Darba lapas.

4.3.6. uzdevums. Skolotājs sauc vārdu savienojumus. Katrs students pārbauda, vai nosauktais vārdu savienojums ir viņa kartītē. Ja vārdu savienojums ir kartītē, tas jāizsvītro. Uzvar tas, kurš pirmais aizpildījis vienu rindau vai kollonnu.

Kartītes skolotājam

ievāc ražu	apstrādā zemi	audzē bites	žāvē tēju
berž grīdu	berž muguru	cep kliņģerus	maļ miltus
kuļ graudus	ēvelē solu	gatavo ēdienu	griež zarus
krāj naudu	vāc tējas	izcērt mežu	kaļ naudu
mūrē sienu	ar zemi	šuj uzvalku	per bērņus
sēj zāli	plauj zāli	taisa mucas	taisa desas
per cilvēkus	vāc sēnes	kaļ dzelzi	pārvadā cilvēkus

1.

ievāc ražu	apstrādā zemi	audzē bites	žāvē tēju
berž grīdu	berž muguru	cep kliņģerus	maļ miltus
kuļ graudus	ēvelē solu	gatavo ēdienu	griež zarus
krāj naudu	vāc tējas	izcērt mežu	kaļ naudu

2.

audzē bites	mūrē sienu	ar zemi	šuj uzvalku
per bērņus	sēj zāli	plauj zāli	vāc sienu
kaļ dzelzi	novāc ražu	taisa mucas	per cilvēkus
vāc sēnes	taisa desas	cep kliņģerus	žāvē tēju

3.

izcērt mežu	pārvadā cilvēkus	berž muguru	maļ miltus
ar zemi	gatavo ēdienu	ēvelē solu	audzē bites
audzē bites	apstrādā zemi	žāvē tēju	kaļ naudu

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> • Ziedi • Eponīmi no antīkā līdz mūsdienām • Ziedu laiks • Vasaras saulgrieži 	<ul style="list-style-type: none"> • Vārdu atvasināšana • Personvārdi • Cittautu personvārdu atveide latviešu valodā (piem., Džons) • Eponīmi • Antonīmi un sinonīmi • Īpašības vārdi cilvēka raksturošanai • Īpašības vārda vispārākā pakāpe • Izsaukmes teikumi ar partikulām „lai” un „kaut” 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • Mācību grāmata „Latviešu valoda studentiem”: 3. nodaļa par ziedu dāvināšanu dzimšanas dienā, vārda dienā un 15. nodaļa par gadskārtu svētkiem • Populārākie personvārdi (PMLP mājaslapa http://www.pmlp.gov.lv/lv/) • Ministru kabineta Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju (02.03.2004., Nr.114) • Jaunā eponīmu vārdnīca • LVA filma „Latviešu rakstnieku muzeji”, Barona muzejs un Jāņu svinēšana • LVA mājaslapa www.valoda.lv, sadaļa „Valsts valoda” • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

Ziedi (puķes) un savvaļas augi

āboliņš, asais jānītis, baldriāns, balzamīne, czi-czina, cūkausītis, dadzis, dzegužasara, forsteriāna, gladiola, granātkoks, hiacinte, ieva, jasmīns, kamēlija, ķirsis, karpīte, lilija, lapsaste, lauztā sirds, lotoss, magone, magnolija, mežroze, naktsvijole, narcise, paparde, peonija, persijas ceriņš, pienēnīte, puķuzirnītis, orhideja, saulgrieze, sauziedis, sniegpulkstenīte, tītenis, ūdensroze, vijolīte, zaķakāposti; ziedēšana (ziedēt pilnbriedā), tautas medicīna

Gadskārtas – Jāņu diena

auglības kults, Saules kults; vasaras saulgrieži un svētku dienas: Zāļu vakars vai Zāļu diena (23.06.) un Jāņu diena (24.06.); lomas: Jāņatēvs un Jāņamāte, jāņabērni (visi ciemiņi); rituāli: (ie)līgot, (ap)līgot („līgo liepa ar ozolu”), Jāņu zāļu vākšana, meiju spraušana laukos un tīrumos, pušķošana, dejojšana ap uguni, dziedāšana (līgo dziesmas, līgotnes), lauku aplīgošana, vainagu pīšana, uguns-kura dedzināšana, saules sagaidīšana, zīlēšana; tradicionālais Jāņu cienasts: alus un siers

Rakstura īpašības

apķērīgs, biedrīks, centīgs, darbīgs, enerģisks, fanātisks, greizsirdīgs, haotisks, iedomīgs, jūtīgs, kategorisks, lepns, maigs, neapmierināts, objektīvs, rotaļīgs, satīcīgs, taktisks, uzpūtīgs, vēlīgs

Grieķu mīti

gorgona Medūza, mīlas, skaistuma un auglības dieviete Afrodīte, upes dievs Kēfiss, Narciss, nimfa Eho, nimfa Leiriope

Ūdens pasaule

atspulgs, atvars, delfīns, gliemežvāks, upe, upes krasts, ūdens, ūdensroze, ūdens spogulis, zivtiņas; (ie)nirt, (aiz)peldēt līdz...., paplunčīnāt ūdeni, sakustināt ūdeni, sažūt un saplūst ar zemi, spoguļoties

u.c.

mežs, pļava, sils, (reibinoša) smarža, smaržot, zeme

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar pasaku

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

- ◆ 1. uzdevums. „Pasakas par ziediem” ģeogrāfiskās robežas.
- ◆ 1.1. uzdevums. Izpētiet ziedu pulksteni lasāmgrāmatas 71. lpp.! Kādās zemēs norisinās pasaku sižeti?
- ◆ 1.2. uzdevums. Ziedu pulkstenī pievērsiet uzmanību pasakai „Narcise”! Seciniet, kādā zemē norisinās pasakas sižets!

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts pasakas nosaukums un pasakas galvenā varoņa vārds.

- ◆ 1.2. uzdevums. Pasakas sižets un pasakas galvenais varonis.
- ◆ 2.1. uzdevums. Atbildiet!

- Vai esat dzirdējuši apzīmējumu „narcisms”?
- Kas ir veselīgs/neveselīgs narcisms?
- Vai jūs zināt, kādus cilvēkus dēvē par narcisiem?
- Noskaidrojiet vārda ‘narciss’ nozīmi!
- Kāds sengrieķu mīts varētu būt izmantots pasakā „Narcise”?

Uzdevumi lasīšanas laikā

- ◆ 1.2. uzdevums. Pasakas sižets un pasakas galvenais varonis.
- ◆ 2.1. uzdevums. Atbildiet!

Sagatavošanās darbs: jāatver pasaku vietnē <http://www.pasakas.net> (lasījuma ilgums ir 9,39 minūtes).

Nepieciešamie papildmateriāli

Pasaka „Narcise” <http://www.pasakas.net>

- ◆ 4. uzdevums. Informācija pasakā.
- ◆ 4.1. uzdevums. Pārdomājiet par nozīmīgākajiem sengrieķu mītu tēliem, kas darbojas pasakā! Savienojiet!

1) Kēfiss	a) upes dieva un nimfas skaistais dēls
2) Leiriope	b) kalnu nimfa, Narcisa līgava
3) gorgona Medūza	c) nimfa, Narcisa māte
4) Narciss	d) upes dievs
5) Ēho	e) mītiska briesmone

Atbildes. 4.1. uzdevums.

1) Kēfiss	d) upes dievs
2) Leiriope	c) nimfa, Narcisa māte
3) gorgona Medūza	e) mītiska briesmone
4) Narciss	a) upes dieva un nimfas skaistais dēls
5) Ēho	b) kalnu nimfa, Narcisa līgava

- ◆ 5. uzdevums. Pasakas sižets.
- ◆ 5.1. uzdevums. Seciniet, kā veidots pasakas sižets!

Sagatavošanās darbs: pasakas tekstu sadala vairākās daļās (1.–6. rindkopa par Narcisa dzimšanu, 7.–9. rindkopa par gorgonas Medūzas lāstu, 10.–12. rindkopa par Narcisa bērnību un pieaugšanu, 13.–16. rindkopa par Narcisa atklājumu, 17.–20. rindkopa par Ēho atraidījumu, 21.–23. rindkopa par Narcisa likteni), katru teksta daļu numurējot. Viens grupas dalībnieks (vai pāris) saņem vienu teksta daļu, grupas dalībnieki kopīgi rekonstruē tekstu.

- ◆ 5.1.1. Rekonstruējiet tekstu! Izmantojiet virsrakstus kā palīgus!

Mazais Narciss – ģimenes luteklis	Gorgonas Medūzas lāsts	Narcisa bērnība un jaunība	Narcisa atklājums	Ēho atraidījums	Narcisa liktenis
-----------------------------------	------------------------	----------------------------	-------------------	-----------------	------------------

- ◆ 5.1.2. Seciniet, kādas ir notikumu attīstības īpatnības!
- Kādos posmos tekstu var iedalīt, kur mainās personas, vieta, laiks un darbība?
- Kā tekstu vieno un tā uzbūvi veido kāds simbols?
- ◆ 5.2. uzdevums. Izlasiet kopīgi visu tekstu (katrs lasa secīgi savu daļu)!
- ◆ 5.3. uzdevums. Seciniet!
- Par ko Narciss pārvērtās dzīves beigās?
- Atcerieties: kāds bija gorgonas Medūzas lāsts, ko tā novēlēja? Vai viss, ko izteica Medūza, piepildījās?

◆ 6. uzdevums. Pasakas saturs. |

◆ 6.1. uzdevums. Atbildiet uz jautājumiem! Ierakstiet tabulā atbildes!

1) Kam piedzima Narciss?	
2) Ko visi teica par Narcisu? Kādas uzslavas?	
3) Ko izdarīja gorgona Medūza?	
4) Kādēļ gorgona Medūza nolādēja Narcisu?	
5) Kāds bija gorgonas Medūzas lāsts?	
6) Ko Narcisa tēvs lika sadauzīt un kāpēc?	
7) Ko Narciss nelabprāt deva zivtiņām?	
8) Kādās sacensībās Narciss piedalījās jau kā jauniešs? Kāpēc viņš pārtrauca piedalīties?	
9) Kuru nimfu Narciss izvēlējās par sievu?	
10) Kā Narciss sevi ieraudzīja?	
11) Par ko pārskaitās Echo?	
12) Kas notika ar Narcisu?	

Atbildes. 6.1. uzdevums.

1) Kam piedzima Narciss?	1) Narciss piedzima upes dievam Kēfīsam un nimfai Leiriopei.
2) Ko visi teica par Narcisu? Kādas uzslavas?	2) Kāds skaistulis! Kāds daiļš bērns! Cik viņš labs un gudrs!
3) Ko izdarīja gorgona Medūza?	3) Viņa Narcisu nolādēja.

4) Kādēļ gorgona Medūza nolādēja Narcisu?	4) Viņas pašas dēls bija neglīts, jauns un muļķis, un viņai skauda, ka Kēfīsa dēls tik skaists.
5) Kāds bija gorgonas Medūzas lāsts?	5) Lai Narciss iemīlas sevi un viņa skaistums viņu pazudina!
6) Ko Narcisa tēvs lika sadauzīt un kāpēc?	6) Spoguli, lai Narciss nevar sevi tajā ieraudzīt.
7) Ko Narciss nelabprāt deva zivtiņām?	7) Savu ēdienu.
8) Kādās sacensībās Narciss piedalījās jau kā jauniešs? Kāpēc viņš pārtrauca piedalīties?	8) Poēzijas sacensībās; citi viņu pārspēja.
9) Kuru nimfu Narciss izvēlējās par sievu?	9) Ēho.
10) Kā Narciss sevi ieraudzīja?	10) Viņš pārlicās pār upes krastu plūkt ievu ziedus un savu attēlu ieraudzīja ūdens spogulī.
11) Par ko pārskaitās Echo?	11) Narciss viņu nosauca par neglītu.
12) Kas notika ar Narcisu?	12) Viņš palika krastā, izdīla, sažuva un saplūda ar zemi.

1. Alternatīvs uzdevums

Skolotājs var dot atbildes, grupas dalībniekiem jāizveido jautājumi.

◆ 6.2. uzdevums. Narcisa raksturojums. | |

- 1) Pasvītrotiet tekstā teikumus, kas raksturo Narcisu!
- 2) Kā Narcisa raksturojums atbilst šiem apzīmējumiem: skaists, stalts, gudrs, pašreizējais, devīgs, vispusīgs (vārdi uz tāfeles)? Pamatojiet ar atbilstošiem teikumiem no teksta!

(Atbildes: pasvītrotie teikumi)

- 3) Lasiet un klausieties pasakas fragmentu, kurā sniegts Narcisa apraksts bērniņā un jaunekļa gados (10.–12. rindkopa).

Nepieciešamie papildmateriāli

Pasaka „Narcise” <http://www.pasakas.net>

- Kā Narcisu raksturo citi?
- Kāds viņš bija patiesībā? Kādas īpašības viņam piemita, atbildiet un sameklējiet tekstā, kas to pamato! Pievērsiet uzmanību lasāmgrāmatas 74. lpp. sniegtajam īpašību uzskaitījumam. Kuras trīs īpašības, jūsuprāt, vislabāk atbilst Narcisa raksturojumam?
- 4) Kā Narciss izmainās? Kāpēc viņš izmainās?

◆ 6.3. uzdevums. Tulkojiet pasaku! | |

NB! Pēc darba pabeigšanas visi kopīgi pārrunā rezultātu. Var pārrunāt grupas dalībnieku dzimtajā vai mītnes zemes valodā.

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 7. uzdevums. Literārā pasaka un lasītājs.

◆ 7.1. uzdevums. Analizējiet pieredzi, ko guvāt, lasot A. Sakses pasaku!

- Kā piepildījās gaidas par pasaku?
- Kuras lasīšanas pieejas palīdzēja saprast pasaku?
- Kā izveidojās teksta kopējā sapratne?

◆ 7.2. uzdevums. Pārdomājiet, kā pasaka atbilst literārās pasakas žanram!

◆ 8. uzdevums. Literārās pasakas satura un formas izpēte.

- Kāda problēma vai jautājums tiek izvirzīts?
- Kā problēma tiek atainota?
- Kāda ir pasakas saikne ar realitāti?
- Kas ir pasakas tēma?
- Kādu iespaidu uz lasītāju atstāj teksts?
- Nosauciet literatūras, teātra vai kino varoņus, kas līdzinās Narcisam! Izpildiet uzdevumu lasāmgrāmatas 75. lpp.!

NB! Uzdevumā papildus pievērsta uzmanība personvārdu došanas tradīcijai Latvijā. Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes mājaslapā pieejamajā datubāzē var pārbaudīt, cik bieži Latvijā sastopami grāmatā norādītie vārdi. Daļai personvārdu ir sniegts arī Gunnara Treimaņa novērojums par vārda nēsātāja rakstura īpašībām. Var uzdot veikt mājās individuālu izpēti (uzdevums atrast viena vārda biežuma rādītāju un G. Treimaņa vārda nozīmes skaidrojumu).

◆ 9. uzdevums. Valodas izpēte.

◆ 9.1. uzdevums. Izpētiet raksturīgo pasakas valodā!

- Kas raksturīgs pasakas vārdu krājumam?
- Kuras vārdšķiras vārdi tiek bieži izmantoti? Kāds ir to lietošanas efekts?
- Kādi apzīmētāji tiek izmantoti Narcisa raksturošanai?
- Kādā laikā tiek lietoti darbības vārdi? Kurās teksta vietās un kāpēc mainās darbības vārdu laiki?

- Kā mainās izteiksmes?
- Atrodiet metaforas un salīdzinājumus! Kuri ir tie vārdi un izteicieni, kas jāsaprot pārnestā nozīmē?
- Kā tēlainās izteiksmes līdzekļi ietekmē lasītāja attieksmi?
- Kuri ir atslēgas vārdi?
- Pievērsiet uzmanību leksikai: slavēt, uzslavēt, slavināt, slavas dziesmas, uzslavas; lādēt, nolādēt, izteikt lāstu, lāsts!
- Kā pasakā izmantoti izsaukuma teikumi?

◆ 9.2. uzdevums. Izsaukuma un vēlējuma teikumi.

Kuri teikumi atspoguļo uzslavas, kuri – lāstu? Ierakstiet tabulā! |

...	...
Ak, kāds skaistulis! Kāds neredzēti gudrs bērns! Tas gan būs siržu laužējs! Baltvaidsītis, spulgačītis, sproggalvītis! Cik viņš labs un gudrs! Cik viņam laba sirds! Cik gudrs un vispusīgs jauneklis!	Lai tavs skaistums, tavs labums un tavs gudrums tevi pazudina! Lai tu iemīlies pats savā skaistumā, lai tu dari labu tikai slavas dēļ, lai tu tiecies pēc gudrības, gribēdams būt pārāks par citiem! Ar to brīdi, kad tu ieraudzīsi sevi spogulī, sāksies tava bojāeja!

Papildu uzdevumi

◆ 9.2.1. Izsaukuma teikums. Savienojiet izsaukmes teikumus ar attēliem! |

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts pasakas nosaukums un pasakas galvenā varoņa vārds.

- Cik spilgtas krāsas!
- Kāds sarežģīts raksts!
- Cik skaista diena!
- Kā smaržo liepas!
- Kāds pasakains skaistums!
- Cik auksts!
- Kāds smieklīgs suns!

◆ 9.2.2. Vēlējuma teikums ar partikulu *lai*. Vēlējuma teikumus ar partikulu *lai* bieži izmanto apsveikumos. Atrodiet piemērus un uzrakstiet novēlējumu savam kolēģim!

Piemērs. *Lai piepildās Tavi lielākie sapņi!*

◆ 9.2.3. Vēlējuma teikums ar partikulu *kaut*. Vēlējuma teikumus ar partikulu *kaut* bieži izmanto, lai izteiktu cerību. Ievietojiet darbības vārdu vēlējuma izteiksmē!

Piemērs. Kaut tu tik daudz nestrādātu un vairāk atpūstos!

- 1) Kaut tu _____ (zināt), cik daudz spēka man vajag!
- 2) Kaut tu _____ (ticēt) man!
- 3) Kaut tu _____ (varēt) atnākt!
- 4) Kaut tu _____ (palikt) pie manis!
- 5) Kaut tu _____ (palīdzēt) man!
- 6) Kaut tu (nedusmoties) _____, bet _____ (priecāties) par mani!

Atbildes. 9.2.3. uzdevums.

1)	zinātu
2)	ticētu
3)	varētu
4)	paliktu
5)	palīdzētu
6)	nedusmotos, priecātos

◆ 9.3. uzdevums. Antonīmi.

◆ 9.3.1. Ievietojiet atbilstošo antonīmu! Viens vārds ir lieks.

gudrs, dāsns, biedrīgs, labvēlīgs, labsirdīgs, lepns

- 1) ļauns – _____
- 2) egoistisks – _____
- 3) skops – _____
- 4) skaudīgs, greizsirdīgs – _____
- 5) dumjš – _____

Atbildes. 9.3.1. uzdevums.

1)	ļauns – labsirdīgs
2)	egoistisks – biedrīgs
3)	skops – dāsns
4)	skaudīgs, greizsirdīgs – labvēlīgs
5)	dumjš – gudrs

◆ 9.4. uzdevums. Sinonīmi.

◆ 9.4.1. Ievietojiet atbilstošo antonīmu! Viens vārds ir lieks.

iedomīgs, dāsns, enerģisks, attapīgs, zinātkārs, nenovīdīgs, jūtīgs

- 1) darbīgs – _____
- 2) uzpūtīgs – _____
- 3) emocionāls – _____
- 4) skaudīgs – _____
- 5) apķērīgs – _____
- 6) devīgs – _____

Atbildes. 9.4.1. uzdevums.

1)	darbīgs – enerģisks
2)	uzpūtīgs – iedomīgs
3)	emocionāls – jūtīgs
4)	skaudīgs – nenovīdīgs
5)	apķērīgs – attapīgs
6)	devīgs – dāsns

◆ 9.5. uzdevums. Īpašības vārda vispārākā pakāpe.

◆ 9.5.1. Sameklējiet un pasvītrojiet tekstā raksturojumus, kas izteikti vispārākajā pakāpē!

Atbildes. 9.5.1. uzdevums.

skaistākā, vispiemērotākā, vislabākais, visgudrākais, visskaistākais

◆ 9.5.2. Sagatavojiet viktorīnu, izmantojot vārdus *vissenākais (-ā)*, *visjaunākais (-ā)*, *visskaistākais/viskrāšņākais(-ā)*, *visspilgtākais (-ā)*, *visaugstākais (-ā)*, *visdziļākais (-ā)*, *vissekļākais (-ā)*, *visbīstamākais (-ā)*!

◆ 9.6. uzdevums. Vārdu atvasināšana. Vārdu nozīmes

◆ 9.6.1. Iesaistiet dotos vārdus / frazeoloģismus teikumos!

- *spogulis, atspoguļot, spoguļoties, atspulgs, ūdens spogulis*
- *laba sirds, ar grūtu sirdi, neatraut sev ne kumosa, kā apburts*

◆ 9.7. uzdevums. Eponīmi.

◆ 9.7.1. Atrodiet skaidrojuma atbilstošo eponīmu!

Sagatavošanās darbs: no „Jaunās eponīmu vārdnīcas” jāizvēlas eponīmus atbilstoši tematikai (sengrieķu mīti). Jāizveido darba lapa ar eponīmu skaidrojumiem. Lapas ar skaidrojumiem jāsadala daļās un jāizdala grupas dalībniekiem. Grupas uzdevums ir katram skaidrojumam atrast atbilstošo eponīmu (eponīmi var būt uzrakstīti uz tāfeles, vai arī, ja grupas lielums pieļauj, tad daļai grupas tiek izdalītas eponīmu kartītes, bet daļai – skaidrojumi). Ja nav pieejama vārdnīca, skolotājs var izmantot nodaļas beigās atrodamo darba lapu.

- ◆ 10. uzdevums. Pasakas atstāstīšana vai sacerēšana.
- ◆ 10.1. uzdevums. Izvēlieties kādu no Annas Sakses pasakām par ziediem, izlasiet un pastāstiet!
- ◆ 11. uzdevums. Ziedi citu tautu pasakās – atrodiet piemērus! Pastāstiet par izpētes rezultātiem!
- ◆ 12. uzdevums. Pasakas rakstīšana.
- ◆ 12.1. uzdevums. Uzrakstiet savu pasaku par kādu ziedu vai augu!

Uzdevumi teksta apzinātai lasīšanai

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar informāciju par pasakas autori

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

- ◆ 13. uzdevums. Literārās pasakas autore Anna Sakse.
- ◆ 13.1. uzdevums. Atrodiet internetā informāciju par Annu Saksi! Aizpildiet A. Sakses vizītkarti un pastāstiet, ko par viņu uzzinājāt!

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Anna Sakse	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

Uzdevumi lasīšanas laikā

- ◆ 14. uzdevums. Atbildiet uz jautājumiem par Annu Saksi!

1.	Cik reizes izdots pasaku krājums „Pasakas par ziediem”?	
2.	Kādās valodās pasaku krājums tulkots?	
3.	Uz kuriem rakstnieciem brauc Jāņu priekšvakarā? Pie kā viņa brauc? Ar ko viņa brauc? Kurā stacijā viņa izkāpj? Cauri kuriem viņa dodas? Kas mežā zied un ļoti stipri smaržo?	
4.	Kad rakstniece ierodas vecāku mājās? Vai tajā pašā vakarā?	
5.	Kāpēc viņa gāja tik ilgi?	
6.	Kā sauc pasaku, ko rakstniece pēc šī gājiena saraksta? Vai tā ir pēdējā pasaka, ko viņa saraksta?	
7.	Kas ir vadītājs?	
8.	Kas ir Lauzas?	

Atbildes. 14. uzdevums.

1.	Cik reizes izdots pasaku krājums „Pasakas par ziediem”?	7
2.	Kādās valodās pasaku krājums tulkots?	Angļu, krievu, vācu, lietuviešu u.c.

3.	Uz kurieni rakstniece brauc Jāņu priekšvakarā? Pie kā viņa brauc? Ar ko viņa brauc? Kurā stacijā viņa izkāpj? Cauri kurieni viņa dodas? Kas mežā zied un ļoti stipri smaržo?	Uz Lejasciemu. Pie vecākiem. Ar vilcienu. Galgauskas dzelzceļa stacijā. Cauri mežam. Naktsvijoles.
4.	Kad rakstniece ierodas vecāku mājās? Vai tajā pašā vakarā?	Nē, viņa ierodas nākamās dienas pēcpusdienā (launaglaikā).
5.	Kāpēc viņa gāja tik ilgi?	Tādēļ, ka viņa gāja līkumiem. Naktsvijoles smarža viņu vilināja tā iet.
6.	Kā sauc pasaku, ko rakstniece pēc šī gājiena saraksta? Vai tā ir pēdējā pasaka, ko viņa saraksta?	Naktsvijole. Nē, pirmā.
7.	Kas ir vadātājs?	Mitoloģiska būtne, kas liek cilvēkiem ilgāku laiku maldīties, novirza tos uz nepareiza ceļa. Mēdz teikt: piemeties vadātājs. Piemēram, var iet 10 reizes pa vienu un to pašu ceļu un neatrast pareizo ceļu mežā, pilsētā.
8.	Kas ir Lauzas?	Rakstnieces vecāku māju nosaukums.

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 15. uzdevums. Pastāstiet!

- Rakstnieci dziļāk mežā ievada vadātājs. Vai jums kādreiz ir piemeties vadātājs?
- Latvijā mājām bieži ir nosaukumi: vai jūs valstī mājām arī ir nosaukumi?

Papildu uzdevumi pēc informācijas par pasakas autori un pasakas lasīšanas – gadskārtu svētki

◆ 16. uzdevums. Informācija par Jāņu dienu Latvijā un citiem gadskārtu svētkiem.

NB! Jautājumu laikā var pievērst uzmanību zīmējumiem lasāmgrāmatas 69. lpp.

Nepieciešamie papildmateriāli

Attēli ar Jāņu svinēšanu

◆ 16.1. uzdevums. Rakstniece savu pirmo pasaku uzraksta Jāņos. Uzziniet papildu informāciju par Jāņu dienu!

- Ko jūs zināt par šiem svētkiem?
- Kad tos svin?
- Kas ir tradicionālie Jāņu ēdieni? Kas ir tradicionālais Jāņu dzēriens?
- Kā tos Latvijā svin? (Ko dara Jāņos?)

◆ 16.2. uzdevums. Ievietojiet darbības vārdu pareizajā formā!

- 1) 23. jūnijā _____ (būt) Līgo vakars.
- 2) 24. jūnijā Latvijā _____ (svinēt) Jāņu dienu.
- 3) Līgo vakarā māju saimnieki _____ (pušķot) savas sētas ar meijām, sievas _____ (vākt) pļavā Jāņu zāles, _____ (pīt) ziedu un ozollapu vainagus.
- 4) Jāņatēvs un Jāņamāte _____ (uzņemt) ciemiņus.
- 5) Jāņos _____ (ēst) Jāņu sieru un _____ (dzert) alu.
- 6) Visi _____ (dziedāt) Līgo dziesmas, _____ (dejojot), _____ (dedzināt) ugunsroku, _____ (lekt) pār ugunsroku, daži _____ (iet) kailli peldēties.
- 7) Vārds 'līgot' cēlies no darbības vārda 'līgot', kas _____ (nozīmēt) 'šūpoties'.
- 8) Jāņu naktī Jāņu svinētāji parasti _____ (negulēt), bet svētkus _____ (svin) un _____, _____ (prieccāties, lustēties) līdz saullēktam.
- 9) Daži mežā _____ (meklēt) papardes ziedu.
- 10) Jāņi _____ (būt) auglības svinēšanas un saules pielūgšanas svētki.

Atbildes. 16.2. uzdevums.

1.	ir
2.	svin
3.	pušķo, vāc, pin
4.	uzņem
5.	ēd, dzer
6.	dzied, dejo, dedzina, lec, iet
7.	nozīmē
8.	negul, svin, prieccājas, lustējas
9.	meklē
10.	ir

- ◆ 16.3. uzdevums. Gadskārtu svētki Latvijā un citur. Izpildiet uzdevumu, kas dots lasāmgrāmatas 70. lpp.! Izveidojiet savas valsts svētku attēlu!

NB! Grupā var veikt papildu uzdevumus no Nikoles Nauas un Ingas Klēveres-Velhli grāmatas „Latviešu valoda studentiem”. Grāmatas 15. nodaļā ir gan informācija, gan virkne uzdevumi par gadskārtu svētkiem, tradīcijām.

- ◆ 17. uzdevums. Zieda simbolika.
- ◆ 17.1. uzdevums. Uzziniet par narcises-zieda simboliku!

Atbildes. 17.1. uzdevums.

Narcise kā simbols

Senākās zināmās atsaucēs par narcisēm atrodamas Pravieša Muhameda pierakstos m. ē. 6. gs. Tiek uzskatīts, ka šie jaukie pavasara ziedi simbolizē draudzību un cerību, taču Viktorijas laikmetā narcises bija bruņniecības simbols. Kāda sena leģenda vēsta, ka narcises ir veiksmes simbols.

<http://ainasziedi.lv/en/fakti-par-ziediem-393041>

- ◆ 17.2. uzdevums. Noskaidrojiet ziedu nozīmi dažādās kultūrās un pastāstiet, ko uzzinājāt! |

6. nodaļa. Darba lapas.

◆ 9.7.1.

Eponīms	Skaidrojums
fauna	Noteiktā teritorijā vai ģeoloģiskā periodā vēsturiski izveidojies dzīvnieku sugu kopums; dzīvnieku valsts.
	No seno romiešu mitoloģijas kalnu, mežu un lauku dievietes Faunas vārda.
haoss	Liela nekārtība, juceklis; pilnīgs sistēmas trūkums.
	Sengrieķu mitoloģijā – tumšs, dziļš bezdibenis; bezgalīga pirmatnējā masa Haoss, no kura cēlies viss, kas eksistē pasaulē.
fortūna	Laimīgs gadījums, veiksmē cilvēka dzīvē, liktenis.
	No seno romiešu laimes, likteņa un veiksmes dievietes Fortūnas vārda. Fortūnu parasti attēloja ar aizsietām acīm un pilnības ragu rokās.
panika	Neparedzētas situācijas, ārkārtēja notikuma izraisīts psihisks stāvoklis, kam raksturīgas nepārvaramas bailes un to radīta nespēja saprātīgi lemt un mērķtiecīgi rīkoties.
	No sengrieķu meža dieva Pāna vārda. Pāns ar savu izskatu biedējis cilvēkus.
harmonija	Saskaņa, samērīgums; pretrunu tūkums.
	No sengrieķu mitoloģijas saskaņas un satiecības dievietes Harmonijas vārda.

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> • Krāsu izjūta un krāsu daudzveidība latviešu tautas tērpos • Krāsošana ar dabas krāsām • Saules kults • Ziedu nosaukumi 	<ul style="list-style-type: none"> • Īpašības vārdi • Pagātnes divdabji • Salīdzinājumi • Dialektismi 	<ul style="list-style-type: none"> • Audiopasaka http://www.pasakas.net/pasakas/literaras_pasakas/p/ • LVA video par suitu sievietēm http://maciunmacies.valoda.lv/video-macies/tradicijas • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

<p>Dzeltenā pasaka vista, cālis, cālēni, dzelteni ķeksīši sānos spārnu vietā lauki un pļavas, putekšņi</p> <p>Krāsas balts, brūns, dzeltens, dzelteni sarkans, dzintarains, lillā, melns, pelēks, raibs, sarkans, sarkani dzeltens, smilšu dzeltens, zaļš, zelta dzeltens, zils (vizbuļu, hiacintu, neaizmirstuļu zils)</p> <p>Krāsošana iededzināt, kodināt, mērcēt, skalot, žāvēt</p> <p>Zirgi ābolaini, balti, bērī, dūkani, melni, sirmi, zilie cerību zirgi</p>	<p>Ziedi ceriņi, cūkpiene, dzeltenā ilzīte, gaiļpiesīši, hiacintes, neaizmirstules, pumpuri, purva purene, piene, putekšņi, pūpoli, vizbules</p> <p>u.c. brikšņi, debesis, dzintara gabals, lauks, ligzda, mežs, migla, pļava, putekļi, saule, Saules kults, saules stari, smaržot, smaka, skujas, spalvas, sūna, zari, zāle, zeme</p> <p>Putni, dzīvnieki, kukaiņi dzenis, ķīvīte, vista (cālis); govys, kurmis, lapsa, vāvere, zirgs; bites (medus rāmīši, stropi), tauriņi</p> <p>Frazeoloģismi acīs ugunij iegailēties; iet raibi; lillā deguns; melna mute; neviena balta/melna plankumiņa; raibs kā dzeņa vēders</p>
--	--

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar pasaku

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

- ◆ 1. uzdevums. Autora spēles prieks un rotaļīgums literārajās pasakās.

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts

- piens melns
- noķēpājies netīrs
- netīras baltas ausis
- zils zirgs zirņos
- aizsusies benzīna smaka

- ◆ 1.1. uzdevums. Diskutējiet, ko neparastu saskatāt dotajos piemēros?
- ◆ 1.2. uzdevums. Paspēlējieties arī jūs – izveidojiet savus piemērus!

- ◆ 2. uzdevums. „Dzeltenās pasakas” satura prognozēšana.

- ◆ 2.1. uzdevums. Pārdomājiet un uzrakstiet,

- kas dzeltenā krāsā ir sastopams dabā!
- ko simbolizē dzeltenā krāsa!

- ◆ 2.2. uzdevums. Diskutējiet, par ko varētu būt „Dzeltenā pasaka” un kādi būs galvenie notikumi!

- ◆ 2.3. uzdevums. Izlasiet lasāmgrāmatas 80. lpp. par to, kā radusies „Dzeltenā pasaka”!

NB! Skolotājam jāpievērš uzmanību, lai studenti vēl nelasītu „Dzelteno pasaku”.

Uzdevumi lasīšanas laikā

- ◆ 3. uzdevums. Pasakas lasīšana un klausīšanās.

- ◆ 3.1. uzdevums. Lasiet un klausieties pasaku pirmo reizi!

Sagatavošanās darbs: jāatver pasaka vietnē <http://www.pasakas.net> (lasījuma ilgums ir 3 minūtes).

Nepieciešams sameklēt pieneses attēlu, jo vārds un pats augs varētu būt nezināms.

Nepieciešamie papildmateriāli

„Dzeltenā pasaka” <http://www.pasakas.net>. Pieneses attēls.

- ◆ 3.1.1. Seciniet, kā ir piepildījušās prognozes par pasakas notikumiem un atbildiet,

- kur notiek pasakas darbība?
- kādā gadalaikā, pēc jūsu domām, notiek pasakas darbība?

- ◆ 3.2. uzdevums. Lasiet pasaku un izvītrojiet vārdu, kura nav pasakā!

- 1) bites, tauriņi, skudras
- 2) vista, suns, cālis, govys
- 3) medus, šūniņas, strops, biškopis
- 4) vizbulji, pīmulas, cūkpienes, gaiļpieši

Atbildes. 3.2. uzdevums.

- 1) skudras
- 2) suns
- 3) gailis
- 4) biškopis
- 5) gaiļpieši

- ◆ 3.3. uzdevums. Pasakas galvenie tēli.

- 1) Pasvītrojiet tekstā to, kas ir apzīmēts dzeltenā krāsā!
- 2) Izrakstiet galvenos pasakas „dzeltenos tēlus”!

- Atbildiet, kas ir pasakas galvenie tēli? Kā šie atslēgas vārdi ļauj saprast pasakas ideju!

- ◆ 3.4. uzdevums. Tulkojiet pasaku!

NB! Pēc darba pabeigšanas visi kopīgi pārrunā rezultātu. Ja grupas latviešu valodas prasmes līmenis nav pietiekams, diskusiju var veikt bilingvāli, t.i., to var veikt gan latviešu valodā, gan grupas dalībnieku dzimtajā vai ikdienas saziņā lietotajā valodā.

Papildu uzdevums

◆ 3.4.1. Izveidot pasakas animāciju! 🗨️

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 4. uzdevums. Literārās pasakas saturs un formas izpēte. 🗨️

- Kā ir veidots pasakas sākums un beigas?
- Vai pasakas noslēgums ir pārsteidzošs?
- Kādi notikumi stāstījumam tiek izvēlēti?
- Kādos posmos ir sadalīta sižeta līnija?
- Kā visi notikumi ir savstarpēji saistīti?
- Kas ir pasakā darbojošās personas?
- Kas raksturīgs stāstītāja tēlam?

◆ 5. uzdevums. Valodas izpēte. 🗨️

- Kas raksturīgs pasakas vārdu krājumam?
- Kādas vārdšķiras, kādus izteiksmes līdzekļus autors daudz izmanto?
- Kā autors panāk tēlainību?
- Kuri vārdi un izteicieni, jāsaprot pārnestā nozīmē?

◆ 5.1. uzdevums. Salīdzinājumi. Atrodiet pasakas tekstā salīdzinājumus! 🗨️

	?
a) saule kā	
b) tādi paši	
c) saule mirdzēja pie debesīm kā	
d) bites skrēja kā	
e) strops izskatījās kā	
f) medus rāmīši kā	
g) šūniņas izskatījās kā	
h) izskatījās pati kā	

Atbildes. 5.1. uzdevums.

- a) kā olas dzeltenums
- b) kā es
- c) kā dzeltena pankūka
- d) kā mazas dzeltenas plastilīna bumbiņas
- e) kā milzīga dzeltena bibliotēka
- f) kā lieli plaukti līdz griestiem
- g) kā mazi dzeltenī sešstūrīgi televizori
- h) kā nupat te kalna galā gulējusi

◆ 5.2. uzdevums. Vārddarināšana.

◆ 5.2.1. Izpētiet, kādi dzelteno ziedu nosaukumi izmantoti „Dzeltenajā pasakā”! 🗨️

◆ 5.2.2. Uzziniet, vai šie ziedi sastopami jūsu mītnes zemē un kādi ir to nosaukumi! 🗨️

◆ 5.2.3. Uzziniet, kā varētu būt veidojušies šo ziedu nosaukumi latviešu valodā! Izlasiet informāciju lasāmgrāmatas 81. lpp.! 🗨️

- Izpētiet savvaļas auga „gaiļbiksīte” nosaukumus!
- Seciniet, kā šie nosaukumi darināti!
- Seciniet, vai citās valodās ir līdzīgi augu nosaukumu darināšanas principi! Miniēt piemērus!

◆ 6. uzdevums. Citu „Krāsaino pasaku” saturs izpēte.

◆ 6.1. uzdevums. Lasiet lasāmgrāmatā ievietotos pasaku fragmentus un atpazīstiet pasaku! 🗨️

- 1) Pasaka, kurā ir atspoguļots gadalaiks, ir Baltā pasaka.
- 2) Pasaka, kurā uzzinām par dzeņa vēderu, ir...
- 3) Pasaka, kurā smaržo mežs, ir...
- 4) Pasaka, kurā zirgam ir spārni, ir...
- 5) Pasaka, kurā brīnums rodas tikai uz pannas...
- 6) Pasaka, kurā spēlējas pat deguns, ir...
- 7) Pasaka, kurā var uzzināt par velniem, ir...
- 8) Pasaka, kurā uzzinām par mīlestību, ir...
- 9) Pasaka, kurā patieso var saskatīt tikai acīs...
- 10) Pasaka, kurā ir iespēja izcelties, ir...

Atbildes. 6.1. uzdevums.

- 1) Baltā pasaka
- 2) Raibā pasaka
- 3) Zaļā pasaka
- 4) Zilā pasaka
- 5) Brūnā pasaka
- 6) Lillā pasaka
- 7) Melnā pasaka
- 8) Dzintarainā pasaka
- 9) Sarkanā pasaka
- 10) Pelēkā pasaka

◆ 6.2. Izvēlieties vienu no pasaku fragmentiem, kurā pētīsiet autora valodas spēles ar krāsām! 🗨️ | 🗨️

- Pasvītrojiet, kur tekstā minēta krāsa un kas tiek raksturots šajā krāsā!
- Mēģiniet secināt, kā tas attiecināms uz cilvēka īpašību vai darbībām, ko veic cilvēks vai arī kā tas saistīts ar norisēm dabā!
- Seciniet, kāda nozīme ir izvēlētajai krāsai konkrētajā pasakas fragmentā?
- Seciniet, kāda nozīme ir autora spēlēm ar krāsām!

Kas pasakā minēts noteiktā krāsā?	Kā tas attiecināms uz cilvēka īpašību vai darbību?	Kā tas saistīts ar norisēm dabā?

◆ 6.2.1. Sagrupējiet, kur krāsa lietota pārnestā nozīmē, kur – tiešā!

◆ 6.3. uzdevums. Lasiet vienu no pasakas fragmentiem skaļi (lasa pēc kārtas 10 studenti)! 🗨️

Patstāvīgais darbs mājās

◆ 6.4. uzdevums. Noklausieties pilnībā to I. Ziedoņa pasaku, kas ieinteresēja visvairāk! Uzrakstiet, kāpēc jums šī pasaka patika! 🗨️

Man patika šī pasaka, jo...

◆ 7. uzdevums. Citu „Krāsaino pasaku” valodas izpēte.

◆ 7.1. uzdevums. Īpašības vārdi ar noteikto un nenoteikto galotni.

◆ 7.1. Atcerieties, kas raksturīgs īpašības vārdiem ar noteikto un nenoteikto galotni! 🗨️

- 1) Atrodiet īpašības vārdus Imanta Ziedoņa „Baltajā pasakā”!
- 2) Pasvītrojiet ar dažādas krāsas marķieriem īpašības vārdus ar noteikto galotni un īpašības vārdus ar nenoteikto galotni!
- 3) Seciniet, kāda ir nozīme tekstā īpašības vārdu lietošanai ar noteikto galotni!
- 4) Izpētiet pasaku nosaukumus! Seciniet, kādas ir īpašības vārdu galotnes!

◆ 7.2. Īpašības vārdu saskaņošana dzimtē, skaitlī un locījumā.

◆ 7.2.1. Nosakiet izcelto vārdu dzimti un locījumu! 🗨️

- 1) Visi atnāk dzeltenī.
- 2) Bite arī bija dzeltena.
- 3) Pienu viņi dzer melnu.
- 4) Velna puika bija noķēpājies balts.
- 5) Deguns sāka krāsoties sarkans.

◆ 7.3. uzdevums. Pagātnes divdabji. Atrodiet Imanta Ziedoņa „Melnajā pasakā” velna puikas aprakstu!

◆ 7.3.1. Atcerieties, ko velna puika bija vai nebija izdarījis! Ierakstiet trūkstošo vārdu! 🗨️

- a) Velna puika nebija _____ ausis.
- b) Velna puika bija _____ pasaulē.
- c) Velna puika bija _____ netīrs balts.
- d) Velna puika bija _____ ellē.
- e) Velna puika bija _____, bet _____ izmazgāt ausis.

Atbildes. 7.3.1. uzdevums.

- a) izmazgājis
- b) izgājis
- c) noķēpājies
- d) pārnācis
- e) notīrījis, aizmirsis

◆ 7.3.2. Seciniet, kāda ir ierakstīto vārdu dzimte!

NB! Skolotājs var atkārtot pagātnes divdabju formu veidošanu.

◆ 7.3.3. Pārveidojiet divdabjus sieviešu dzimtē!

Atbildes. 7.3.3. uzdevums.

- a) izmazgājusi
- b) izgājusi
- c) noķēpājusies
- d) pārnākusi
- e) notīrījiesies, aizmirsusi

Papildu uzdevums

◆ 7.3.4. Atzīmējiet pareizo variantu!

a) Puika bija pavisam	1) aizelsies 2) aizelsusies
b) Meitene bija	1) noķēpājies netīrs 2) noķēpājusies netīra
c) Kamēr kāds sameklēja salvetes, sieviete jau bija	1) notīrījiesies 2) notīrījies
d) Savu naudas maku viņa bija	1) aizmirsusi mājās 2) aizmirsis mājās
e) Brālis jau bija	1) pārnākusi mājās 2) pārnācis mājās
f) Sen viņš nebija tik labi	1) atpūtusies 2) atpūties
g) Pēc triju stundu garā pārgājiena viņi bija	1) pārgurušas 2) pārguruši
h) Jautrā kompānija bija	1) apstājušās pie Brēmenes muzikantiem 2) apstājusies pie Brēmenes muzikantiem
i) Mušas bija	1) izraibinājušas virtuves logu 2) izraibinājuši virtuves logu
j) Toreiz, kad dzīvoju laukos, biju	1) noskatījies filmas „Robins Huds” visas sērijas 2) noskatījusies filmas „Robins Huds” visas sērijas

Atbildes. 7.3.4. uzdevums.

- a) aizelsies
- b) noķēpājusies
- c) notīrījiesies
- d) aizmirsusi
- e) pārnācis
- f) atpūties
- g) pārguruši
- h) apstājusies
- i) izraibinājušas
- j) noskatījies

◆ 8. uzdevums. Pasakas sacerēšana.

- 1) Izvēlieties savu vismīļāko krāsu!
- 2) Uzziniet par savas mīļākās krāsas simboliku, ja vien tas iespējams!
- 3) Saceriet savu krāsaino pasaku!

Ja vēlaties, galvenos elementus savai pasakai jūs varat izvēlieties no tabulas.

Ierosmei!	
Personas	No ikdienas, literatūras, politikas, sociālajiem slāņiem
Situācijas	Dzimšana, nāve, mīlestība, karjera, sociālā stāvokļa zaudēšana, vecums, atsvešināšanās, apmātība
Emocijas	Mīlestība, prieks, bailes, naidis, greisirdība, nemiers, skumjas
Problēmas	Bērni – vecāki, skolotāji – skolēni, bezdarbs, narkotikas, lielpilsēta, sekss
Fantāzijas	Visvarenība, kļūt par zvaigzni, pasaules izmaiņšana, jauna sabiedrība, iznīcināšana, pasaules bojāeja, būt bagātam, skaistam, mīlētam

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar informāciju par pasakas autoru

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 9. uzdevums. Literārās pasakas autors Imants Ziedonis.

◆ 9.1. uzdevums. Atrodiet internetā informāciju par Imantu Ziedoni! Aizpildiet I Ziedoņa vizitkarti un pastāstiet, ko par viņu uzzinājāt!

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Imants Ziedonis	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 10. uzdevums. Atbildiet uz jautājumiem Imantu Ziedoni!

1.	Vai rakstnieks rakstījis grāmatas arī bērniem?	
2.	Kad publicēta pasaku grāmata „Krāsainās pasakas”?	
3.	Kādu godalgu, kad un kur rakstnieks saņēma?	

4.	Cik un kādās valodās pasaku krājums tulkots?	
5.	Atrodiet grāmatā informāciju, cik pasaku ir pasaku krājumā?	

Atbildes. 10. uzdevums.

1.	Vai rakstnieks rakstījis grāmatas arī bērniem?	Jā
2.	Kad publicēta pasaku grāmata „Krāsainās pasakas”?	1973. gadā.
3.	Kādu godalgu, kad un kur rakstnieks saņēma?	1976. gadā Atēnās Starptautiskajā bērnu un jaunatnes literatūras padomes 15. kongresā Atēnās rakstnieks saņēma Hansa Kristiana Andersena diplomu.
4.	Cik un kādās valodās pasaku krājums tulkots?	14; armēņu, bulgāru, franču, gruzīnu, igauņu, kirgīzu, krievu, lietuviešu, moldāvu, poļu, rumāņu, ukraiņu, ungāru, un vācu, valodā.
5.	Atrodiet grāmatā informāciju, cik pasaku ir pasaku krājumā?	11

Papildu uzdevumi pēc informācijas par pasakas autoru un pasakas lasīšanas – krāsu, saules simboliskā nozīme

◆ 11. uzdevums. Krāsu simboli kultūrās.

◆ 11.1. uzdevums. Uzziniet, kāda ir dzeltenās krāsas nozīme latviešu kultūrā!

◆ 11.2. uzdevums. Seciniet, vai „Dzeltenajā pasakā” izmantota dzeltenās krāsas simboliskā nozīme!

(dzeltenais kā Saules un gaismas dievību krāsa, kas vienlaikus simbolizē dievišķo enerģiju)

◆ 11.3. uzdevums. Uzziniet par savvaļas augu nozīmi latviešu kultūrā!

• Kur izmanto savvaļas augus?

- ◆ 11.4. uzdevums. Izpētiet lasāmgrāmatas 82. lpp. informāciju par dzijas krāsošanu dzeltenās nokrāsās!

Atrodiet, kādus augus vai kādu sulu, izmanto lai iegūtu:

- a) dzeltenīgi sarkanu krāsu;
- b) sarkani dzeltenu krāsu;
- c) smilšu dzeltenu krāsu;
- d) zelta dzeltenu krāsu.

Atbildes. 11.4. uzdevums.

- a) ābolu sulu
- b) dzeltenās ilzītes ziedus
- c) kumelītes vai purva purenes ziedus
- d) mežābeles lapas

- ◆ 11.5. uzdevums. Izpētiet krāsas latviešu tautas tērpos!

- Kādas ir raksturīgās latviešu tautas tērpu krāsas?
- Kas līdzīgs un kas atšķirīgs krāsu uztverē latviešiem un citām tautām?

- ◆ 11.6. uzdevums. Sagatavojiet prezentāciju par krāsām un to nozīmi mītnes zemes kultūrā!

- ◆ 12. uzdevums. Saules kults.

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

- ◆ 12.1. uzdevums. Atminiet mīklu!

Sagatavošanās darbs: skolotājs izdala visiem Raiņa dzejoļa „Mīkla” kopiju (darba lapa nodaļas beigās).

- ◆ 12.2. uzdevums. Sameklējiet dažādos informācijas avotos un uzziniet, ko senajiem latviešiem nozīmēja saule! Kā latvieši atzīmēja sējas un pļaujas laiku! |

NB! Informāciju var meklēt, piemēram,

- 10.klasei paredzētajos uzdevumos
<http://www.uzdevumi.lv/p/kulturologija/10-klase/aizvesture-latvijas-teritorija-7361/re-e427ae61-2ae3-429b-a30f-68ae34b126f3>
- nodibinājuma „Māras loks” mājaslapā
<http://www.marasloks.lv/public/?id=19&ln=lv>
<http://www.marasloks.lv/public/?id=43&ln=lv> (Saules gada kalendārs)

- ◆ 12.2.1. Noskaidrojiet, kā saules simbols attēlots latvju rakstos! |

- ◆ 12.2.2. Kā latvieši atzīmēja sējas un pļaujas laiku! Uzziniet par latviešu saulgriežu svinībām! |

Papildu jautājums: vai citās zemēs arī tiek svinēti saulgrieži?

- ◆ 12.2.3. Izlasiet latviešu tautasdziesmu par sauli un atbildiet, kāda simboliskā saules nozīme tautasdziesmā uzsvērtā! Kā saule raksturota? Kas ir saules uzdevums?

33734-1

*Ei, Saulīt, māmuliņ,
Ko tie tavi kalpi dara?
Zelta kalni nearami,
Ziedu pļavas nepļaujamas.*

<http://www.dainuskapis.lv/katalogs/7.4.-Saule-Meness-Auseklis-zvaigznes-Dieva-deli-un-Saules-meitas>

Patstāvīgais darbs mājās

- ◆ 12.2.4. uzdevums. Atrodiet latviešu tautasdziesmu elektroniskajā krātuvē (Dainu skapī) citu tautasdziesmu par sauli!

- ◆ 12.3. uzdevums. Saules nozīme citu zemju kultūrā. Uzziniet, kāds ir saules kults citās kultūrās!

Papildu informācija skolotājam. Saules kults Ēģiptē. 1300 gadu pirms Kristus faraons Akhenatens pirmais pasaulē atzina viendievību – sauli. Pēc viņa nāves atkal pielūdza dažādas dievības, no kurām tikai viena bija saules dievs Rā.

Saules kults Havajas salās. Saules uzlēkšana ir tik krāšņa kā dievietes parādīšanās. Lielāko vulkāna krāteri pasaulē, kas atrodas vienā no Havaju salām, sauc Haliakla – tas nozīmē saules nams. Ledzimtie, kas pārtikuši no zvejniecības, salasījušies agri no rīta vēl tumsā un izpildījuši savu rituālu, tas ir, lūgušies, lai saule dara dienu garāku, lai var vairāk zvejoj.

Saules kults Tibetā. Hašā sādžā, kas ir augstākā sādža pasaulē, jo atrodas divi ar pusi kilometru virs jūras līmeņa, atrodas klosteris. Vēl tagad tur ir dzīva 900 gadu vecā paraža: ik rītus saules lēktā divi mūki pūš ragā, kas ir sens tibetiešu mūzikas instruments.

(Avots: Irina Ozoliņa, raksts „Saule un saules koks latviešu literatūrā”, žurnāls „Jaunā gaita” 31. gadagājums, 1986. gada februāris, 1. (156.) numurs)

- ◆ 12.4. uzdevums. Saules nozīme mītnes zemes / savas zemes kultūrā. Sagatavojiet stāstījumu par saules nozīmi mītnes zemes / savas zemes kultūrā!

7. nodaļa. Darba lapas.

12.1. uzdevums.

MĪKLA

Mini, mini mīkliņu,
Mazo bērniņu:

Bij manai māmiņai
Zelta kamolītis –
Agri no rītus
Pasvieda gaisā.

Ritēja kamolīts
Mākoņiem pāri
Visu cauru dienu
Pa debess jumu.

Vakarā nokrita
Jūras vidū –
Visa jūra laistījās
Vienā zeltā.

Atbildes. 12.1. uzdevums.

ATMINĒJUMS

Es to mīklu minu,
Zelta kamolīti zinu:
Saule ir tas kamolīts, –
Atminēja mazulīts.

Nodaļas saturs		
Kultūras jautājumi	Valodas jautājumi	Papildu materiāli
<ul style="list-style-type: none"> • Valodas nozīme savstarpējā saziņā • Valodas iespējas • Baltu valodas, kaimiņu valodas • Sargājamas valodas • Valodas likums 	<ul style="list-style-type: none"> • Sinonīmi un antonīmi darbības vārdam ‘runāt’ • Darbības vārda ‘runāt’ atvasināšana ar priedēkļiem un atvasināto vārdu nozīmju atšķirības • Frazoloģismi par runāšanu, klusēšanu • Internacionālismi • Metaforas • Vārdu spēles • Pied. vietniekvārds ‘savējais’ 	<ul style="list-style-type: none"> • Grāmata „Lībieši 44 atbildēs” • Grāmata „Lībiešu rakstu valoda” • Grāmata „Mēs – balti” • LVA valodas viktorīna http://webwork.brokaweb.lv/quiz/lv • LVA mājaslapa www.valoda.lv, sadaļa „Valsts valoda” http://www.valoda.lv/Valsts_valoda/Dialekti/mid_558 • LVA mājaslapa • Elektroniskā vārdnīca „e-PUPA”http://epupa.valoda.lv/

Svarīgākā leksika un atslēgas vārdi

Valodas un valodu paveidi

dialekti, izloksnes, latgaliešu valoda, lībiešu valoda

Literatūra

žanri: biogrāfija, eseja, literārā / tautas pasaka, romāns, stāsts; profesijas: dzejnieks, rakstnieks, zinātniskais / literārais redaktors; prozas / dzejas lasījumi; scenārijs, sižets filoloģija, proza,

Valodas prasme

justies brīvi valodā, valodas izjūta, valodas kompetence

Pasakas darbības vide

cieminieku sētas, būdas; pirtiņa, krogs, baznīca; cieminieku apsēsti kaimiņu ciemi tuvākā un tālākā apkārtnē; debesis bez saules; dīvainā sērga; vārdi, kas gāžas no mājām ārā; sasaluši vārdi gaisā, kas aizsedz debesis; neredzēts aukstums; tumšais Mēmais ciems; vārdu lietūs, kas radīja vārdu plūdus un aiznesa ciemu uz svešu, skaistu zemi

Darbojošās personas

ciemnieki/ļaudis (ļautiņi): ciema vecākais, cienīgtēvs, krodzinieks, sargi, vīri un sievas, veci un jauni, bērni

Cieminieku darbības

Runāšana

ar savu runu jaukties pa vidu; aizbildināties, bilst (vārdu), bļautīties, gvelzt, izteikties, kurnēt, mēle niez; muldēt, nosmakt vārdos; pakulstīt mēli; pasacīt, paust, runu plūdi; sabļautīties, stāstīt visu, kas

uz sirds; skaitīt tēvreizi; stāstīt pasakas; sūdzēt grēkus; teikt, tenkot, tērgāt, vārīties kā putas katlam runāt: aizrunāt, aprunāt, izrunāt, izrunāties (no sirds), norunāt, parunāt, sarunāt, pārrunāt; runātāji: plāpu kules, tenku vāceles; vārds: ļauns, rūgts, salds vārds; vārdu spēle; vārdu (runu) plūdi

Cieminieku runas

čuksti, draudi, glaimi, grēksūdze, jāvārdiņi, lāsti, meli, mīļvārdiņi, ņirgas, solījumi, sprediķis, sūdzības, zaimi, zvēresti, žēlabas; runas par ražu, viena netiklo meitu un cita tiklo dēlu, naudu, ko viens kārtīs paspēlējis, bet cits zeķē noglabājis

Klausīšanās

klausīties, saprast

Klusēšana

klusēt, noklusēt, neklusēt; turēt muti (ciet); mēms

Citas cieminieku darbības

vēdināt mājas no vārdiem; apsēst kaimiņus; aptuities pie kaimiņu sētas parunāt; cits citu izsekot, izspiegot, izvārgt

Kaimiņi

bultēt vārtus un durvis ciet

Sodi

ciema vecākā noteikts sods: ierobežots vārdu skaits dienā; būdiņa, kurā ietupināti pieķertie un ar mēmumu

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar pasaku

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 1. uzdevums. Pasakas temats.

◆ 1.1. uzdevums. Saruna par savu valodas kompetenci: brīvi justies valodā.

NB! Ja grupas latviešu valodas prasmes līmenis nav pietiekams, diskusiju var veikt bilingvāli, t.i., to var veikt gan latviešu valodā, gan grupas dalībnieku dzimtajā vai ikdienas saziņā lietotajā valodā.

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts vārdu savienojums „brīvi justies valodā”.

- Ar ko jums asociējas "brīvi justies valodā"?
- Just valodu, justies valodā brīvi, valodas izjūta – ko nozīmē 'laba valodas izjūta'?
- Cik brīvi jūs jūtaties savā valodā?
- Kurā valodā varat uzrakstīt dzejoli vai stāstu?
- Kādās valodās varat (par kādām tēmām) varat izteikties visbrīvāk?
- Valodas izjūtas pārbaude – vai latviešu valodas vārdi 'pļāpāt' un 'runāt' atšķiras?

◆ 1.2. uzdevums. Pļāpa vai klusētājs.

Kāds cilvēks jums patīk labāk, tāds, kurš daudz runā, vai tāds, kurš runā maz?

◆ 1.3. uzdevums. Literārās pasakas nosaukums.

- Kādas asociācijas man izraisa teksta nosaukums?
- Par ko varētu būt šī pasaka, ja tās nosaukums ir „Ciems, kurā vārdi sasala gaisā”?

◆ 1.4. uzdevums. Informācijas ieguve.

- Raksturojiet, kas ir ciems!
- Kāds varētu izskatīties mazs Latvijas ciems 19. gadsimtā?
- Kas raksturīgs ciema iedzīvotājiem?
- Kāda ir viņu ikdienas dzīve?
- Kuras bija ciema iedzīvotāju **tikšanās** vietas? Ko viņi **tur** darīja?

◆ 1.5. uzdevums. Pasakas valoda.

1.5.1. Uzziniet, ko nozīmē katrs frazeoloģisms? Savienojiet!

1) jaukties pa vidu	a) parunāties, papļāpāt
2) pakulstīt mēli	b) attaisnoties
3) vārīties kā putras katlam	c) klusēt, nerunāt, neko neteikt
4) turēt muti ciet	d) ļoti daudz, nepārtraukti runāt
5) sirds pilna	e) garas runas, daudz runu
6) pļāpu kules	f) runāt muļķības, melot
7) mēle niez	g) situācija, kurā ir spriedze, nokaitēta atmosfēra
8) mēms	h) stāstīt atklāti par savām emocijām, domām
9) runu plūdi	i) daudz pārdzīvojumu, emociju
10) stāstīt pasakas	j) cilvēki, kas daudz runā
11) aizbildināties	k) traucēt sarunā
12) sabiezējis gaiss	l) gribas kaut ko pateikt, arī: atklāt kādu noslēpumu
13) stāstīt visu, kas ir uz sirds	m) tāds, kas negrib vai nevar runāt

Atbildes. 5.1. uzdevums.

1) jaukties pa vidu	k) traucēt sarunā
2) pakulstīt mēli	a) parunāties, papļāpāt
3) vārīties kā putras katlam	d) ļoti daudz, nepārtraukti runāt
4) turēt muti ciet	c) klusēt, nerunāt, neko neteikt
5) sirds pilna	i) daudz pārdzīvojumu, emociju
6) pļāpu kules	j) cilvēki, kas daudz runā
7) mēle niez	l) gribas kaut ko pateikt, arī: atklāt kādu noslēpumu
8) mēms	m) tāds, kas negrib vai nevar runāt
9) runu plūdi	e) garas runas, daudz runu
10) stāstīt pasakas	f) runāt muļķības, melot
11) aizbildināties	b) attaisnoties
12) sabiezējis gaiss	g) situācija, kurā ir spriedze, nokaitēta atmosfēra
13) stāstīt visu, kas ir uz sirds	h) stāstīt atklāti par savām emocijām, domām

◆ 1.5.2. Izpētiet, kādas ir vārda 'runāt' dažādās nozīmes! Izpildiet uzdevumu par darbības vārdu 'runāt' lasāmgrāmatas 85. lpp.

◆ 1.5.3. Izpētiet darbības vārda 'runāt' sinonīmus, t.i., 'pļāpāt, paust, muldēt, gvelzt, tērgāt...!

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 2. uzdevums. Izlasiet pirmo reizi pasaku un atbildiet uz jautājumiem!

- Vai kaut kas šajā tekstā ir pretrunā ar maniem uzskatiem?
- Kuri ir tie tēli, frāzes, kurus gribētu atcerēties?
- Kurus vārdus un tēlus ir grūti saprast?
- Kuri no vārdiem un tēliem ir tādi, kas īpaši pārsteidz?

◆ 3. uzdevums. Lasiet pasaku otru reizi un izpētiet pasakas sižetu, darbību un notikumus!

Sagatavošanās darbs:

Ja grupas lielums pieļauj, tad var veikt šādu uzdevumu:

1. Vispirms visiem tiek izdalīta viena teksta daļa (viens rindkopa).
2. Grupas dalībnieki tiek sadalīti pa lomām – A, B, C un D.
3. Visi lasa tekstu.
4. Grupas dalībnieks, kam iedalīta A loma, nolasa tekstu skaļi un uzdod pārējiem jautājumus. B dalībnieks īsi pastāsta galveno informāciju. C dalībnieks uzdod jautājumus par teksta daļu un vārdiem, kas nav saprotami. Kopīgās diskusijās tiek noskaidrota vārdu nozīme. Ja nepieciešams, var izmantot vārdnīcu u.c. avotus, kā arī skolotāja palīdzību. D izsaka pieņēmumus par iespējamo teksta turpinājumu. Pārējie papildina.
5. Pirms darba ar teksta otro daļu grupas dalībnieki pulksteņrādītāja virzienā mainās lomām un atkal veic 3.–4.soli.

1. Alternatīvs uzdevums

Sagatavošanās darbs: Pasakas teksts tiek nokopēts un sadalīts vairākās loģiskās daļās. Skolotājs katrai teksta daļai izdomā virsrakstu un sagatavo kartītes ar virsrakstiem. Grupas dalībnieku pirmais uzdevums ir atrast katrai daļai atbilstošo virsrakstu, bet otrais uzdevums – sakārtot teksta daļas pasakas sižeta secībā.

◆ 4. uzdevums. Informācija tekstā.

4.1. uzdevums. Atrodiet tekstā atbildes!

1.	Par ko cieminieki runāja?	
2.	Ko mācītājs baznīcā bija spiests sastādīt?	
3.	Ko darīja kaimiņu ciema iedzīvotāji, kad viņu ciemam tuvojās Mēmā ciema iemītnieki?	
4.	Ko noteica ciema vecākais?	
5.	Kā cieminieki pārkāpa aizliegumu runāt vairāk par noteikto vārdu skaitu?	
6.	Vai cietumā ietupinātie cieminieki klusēja?	
7.	Debesis arvien vairāk aizklājās ar sasalušajiem vārdiem – kas pamazām notika ar cieminiekiem?	
8.	Kas notika ar sasalušajiem vārdiem, kad to mākonis bija samilzis ļoti liels?	
9.	Kas sāka no debesīm līt lejā uz zemes un veidoja plūdus?	
10.	Kas notika ar ciemu?	

Atbildes. 4.1. uzdevums.

1.	Par ko cieminieki runāja?	Par ražu, par viena netiklo meitu, par cita tiklo dēlu, par naudu, ko viens kārtīs nospēlējis, bet cits zeķē aiz sīpolu virtinēm noglabājis.
2.	Ko mācītājs baznīcā bija spiests sastādīt?	Rindu uz grēksūdzi.
3.	Ko darīja kaimiņu ciema iedzīvotāji, kad viņu ciemam tuvojās Mēmā ciema iemītnieki?	Bultēja durvis un logus ciet.
4.	Ko noteica ciema vecākais?	Ciema vecākais noteica, cik vārdus dienā katrs drīkst pasacīt.
5.	Kā cieminieki pārkāpa aizliegumu runāt vairāk par noteikto vārdu skaitu?	Viņi aptupās pie kaimiņu mājas izrunāties.
6.	Vai cietumā ietupinātie cieminieki klusēja?	Nē.
7.	Debesis arvien vairāk aizklājās ar sasalušajiem vārdiem – kas pamazām notika ar cieminiekiem?	Viņi izvārga.
8.	Kas notika ar sasalušajiem vārdiem, kad to mākonis bija samilzis ļoti liels?	Tie pārvērtās lietū.
9.	Kas sāka no debesīm līt lejā uz zemes un veidoja plūdus?	Vārdi (glaimi, solījumi, meli, čuksti, žēlabas, zaimi, mīļvārdiņi, lāsti, sūdzības, zvērestī, draudi, jāvārdiņi, ņirgas).
10.	Kas notika ar ciemu?	To vārdu plūdi aiznesa uz jūru un pēc tam uz svešu, skaistu zemi, kur cieminieki sāka jaunu, laimīgu dzīvi.

- ◆ 4.1.1. Pasvītrojiet tos teikumus, kas vislabāk raksturo ciema iedzīvotājus! 🗨️ | 🗨️
- ◆ 4.1.2. Pasvītrojiet tos teikumus, kas raksturo valodu – vārdus, kas sasilst gaisā! 🗨️ | 🗨️
- ◆ 4.1.3. Izveidojiet visām teksta daļām virsrakstus! 🗨️ | 🗨️

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 5. uzdevums. Literārās pasakas satura un formas izpēte. 🗨️

- Kuras lasīšanas pieejas palīdzēja saprast pasaku?
- Kuri aspekti vēl joprojām ir neskaidri un vajadzētu uz tiem meklēt atbildes?
- Kā pasaka sākas?
- Kā pasaka beidzas?
- Vai pasakas noslēgums ir pārsteidzošs?
- Kādi notikumi izvēlēti stāstījumam?
- Kādos posmos ir sadalīta sižeta līnija?
- Kā visi notikumi ir savstarpēji saistīti?
- Kādas personas darbojas pasakā?
- Kā pasakā raksturoti ciema iedzīvotāji?
- Vai ciema iedzīvotāju raksturs ir viegli izprotams?
- Vai pasakā ciema iedzīvotāju domu un rīcības motīvi tiek atklāti?
- Kā ir raksturota ciema iedzīvotāju dzīve?
- Vai var noteikt, kādā vēsturiskā laikā notiek pasakas darbība?

◆ 6. uzdevums. Valodas izpēte. 🗨️

- Kas raksturīgs pasakas vārdu krājumam?
- Kādi leksikas slāņi ir visvairāk izmantoti?
- Vai ir lietoti novecojuši vārdi (arhaismi)?
- Kuri vārdi un izteicieni jāsaprot pārnestā nozīmē?
- Kā jūs raksturotu pasakā lietoto pārfrāzēto sakāmvārdu „parunājušais neparunājušo nesaprot” jeb „paēdušais nepaēdušo nesaprot”?
- Kādas ir vārdu 'tarkšķēt', 'tēgāt', 'tenkot', 'aprunāt', 'plāpāt', 'kulstīt mēli' lietošanas nozīmes nianšes?
- Ko nozīmē „tukša plāpāšana”?
- Kādu valodas situāciju dzīvē apraksta autore – no ļaužu izrunātajiem vārdiem gaisis ir sabiezējis. Tas pārvēršas mākonī, kas pārsprāgst un nolīst pār cieminieku galvām, radot vārdu plūdus?

◆ 6.1. uzdevums. Pasakas leksika. Ievietojiet brīvajās vietās trūkstošo vārdu / vārdu savienojumu no teksta! 🗨️ | 🗨️

Pestītājam, noskaidrīt tēvreizi, nestāstot pasakas, trakus pataisīja, nebija izturami, kārtīs nospēlējis, atmeta ar roku, Pār ļaužu galvām, izplatījās ziņa, turēja muti ciet, jaucās, pilna, grēkus sūdzēt, zeķē noglabājis, nolaidās rokas, mēle niezēja, sirds, cienīgtēva sprediķi

1. Baznīcā vairs neviens neklausījās _____.
2. Visi tikai runāja par naudu, ko viens _____, bet cits _____.
3. Cienīgtēvs _____ un sāka stāstīt _____, visu, kas uz _____.
4. Tagad visi, cik nu varēja, _____.
5. Cik ilgi klusēsi, ja sirds _____!
6. Plāpu kulēm _____ tā, ka ik palaikam vajadzēja to pakasīt.
7. Cienīgtēvs noteica laiku, cik ilgi vienam atļauts _____.
8. Cienīgtēvs pats nez kāpēc, vairāk ar savām runām _____ grēksūdzei pa vidu.
9. Cieminiekus vai _____ noteikums, ka nav brīv' runāt, cik patīk.
10. Drīz vien visur _____ par dīvaino vārdu sasalšanas sērgu.
11. Runu plūdi, kas gāzās no ikkatra, kas nāca no Mēmā ciema, _____.
12. Ciema vecākajam zuda padoms un _____.
13. _____ sāka gāzties glaimi, solījumi, meli.
14. Neviens ļautiņš nepaguva _____, kad ciems piestāja kādā svešā, skaistā zemē.
15. Neviens vairs brīnumam neticēja – teica, lai _____!

Atbildes. 6.1. uzdevums.

1. Baznīcā vairs neviens neklausījās **cienīgtēva sprediķi**.
2. Visi tikai runāja par naudu, ko viens **kārtīs nospēlējis**, bet cits **zeķē noglabājis**.
3. Cienīgtēvs **atmeta ar roku** un sāka stāstīt **Pestītājam** visu, kas uz **sirds**.
4. Tagad visi, cik nu varēja, **turēja muti ciet**.
5. Cik ilgi klusēsi, ja sirds **pilna**!
6. Plāpu kulēm **mēle niezēja** tā, ka ik palaikam vajadzēja to pakasīt.
7. Cienīgtēvs noteica laiku, cik ilgi vienam atļauts **grēkus sūdzēt**.
8. Cienīgtēvs pats nez kāpēc, vairāk ar savām runām **jaucās** grēksūdzei pa vidu.
9. Cieminiekus vai **trakus pataisīja** noteikums, ka nav brīv' runāt, cik patīk.
10. Drīz vien visur **izplatījās ziņa**, par dīvaino vārdu sasalšanas sērgu.
11. Runu plūdi, kas gāzās no ikkatra, kas nāca no Mēmā ciema, **nebija izturami**.
12. Ciema vecākajam zuda padoms un **nolaidās rokas**.
13. **Pār ļaužu galvām** sāka gāzties glaimi, solījumi, meli.
14. Neviens ļautiņš nepaguva **noskaidrīt tēvreizi**, kad ciems piestāja kādā svešā, skaistā zemē.
15. Neviens vairs brīnumam neticēja – teica, lai **nestāstot pasakas**!

◆ 6.1.1. Prasme lietot apgūtos vārdus un frazeoloģismus jaunā kontekstā.

levietojiet brīvajās vietās trūkstošo vārdu / vārdu savienojumu no teksta!

nav izturams, uz sirds, izsūdzēt grēkus, nospēlējis kārtīs, padarīja traku, izplatījās ziņa, Sprediķis, pār manu galvu, Nejaucies, glabā zeķē, nestāsta pasakas, mēle niez, nolaižas rokas, atmetis ar roku, Pestītājs, turēsi muti ciet, sirds pilna, noskaita tēvreizi

1. Vai esi dzirdējis, ka Kaspars visu savu naudu ir _____?
2. Daudzi pensionāri savu naudu _____.
3. Egīls ir _____ cīņai ar parādniekiem.
4. Nu ko tu gribi teikt, kas tev _____?
5. _____, lūdzu, pa vidu, kad pieaugušie runā!
6. Man vienreiz pietiek! Šis troksnis vairs _____!
7. Es Annai jau simtiem reižu esmu teikusi par nekārtību istabā, bet nekādas reakcijas! Man vienkārši _____!
8. Lai viņš _____! Naudu man viņš joprojām nav atdevis!
9. Man _____ pastāstīt draudzenei par jaunumiem mūsu priekšnieka dzīvē.
10. Jums šodien _____ dzimis, kas ir Kristus, tas Kungs.
11. Apsoli man, ka _____ un nevienam par šo gadījumu neko nestāstīsi!
12. Vecmamma pirms gulētiešanas katru reizi _____.
13. Dzejnieks Aleksandrs Čaks par Piņķu baznīcu grāmatā „Mūžības skartie” rakstījis balādi „_____ Piņķu baznīcā”, kas veltīta varonīgajiem strēlniekiem 1. pasaules karā.
14. Kad _____, noteikti vajag atrast kādu, ar kuru izrunāties.
15. Tikko es gribēju vērt muti vaļā un paskaidrot savu prombūtni, _____gāzās pārmetumu gūzma.
16. Viņu _____ vīra ilgā klusēšana.
17. Es tev iesaku _____ mācītājam.
18. Ļaužu vidū vēja spārniem _____, ka kāzas ir atceltas.

Atbildes. 6.1.1. uzdevums.

1. Vai esi dzirdējis, ka Kaspars visu savu naudu ir nospēlējis kārtīs?
2. Daudzi pensionāri savu naudu glabā zeķē.
3. Egīls ir atmetis ar roku cīņai ar parādniekiem.
4. Nu ko tu gribi teikt, kas tev uz sirds?
5. Nejaucies, lūdzu, pa vidu, kad pieaugušie runā!
6. Man vienreiz pietiek! Šis troksnis vairs nav izturams!
7. Es Annai jau simtiem reižu esmu teikusi par nekārtību istabā, bet nekādas reakcijas! Man vienkārši nolaižas rokas!
8. Lai viņš nestāsta pasakas! Naudu man viņš joprojām nav atdevis!

9. Man mēle niez pastāstīt draudzenei par jaunumiem mūsu priekšnieka dzīvē.
10. Jums šodien Pestītājs dzimis, kas ir Kristus, tas Kungs.
11. Apsoli man, ka turēsi muti ciet un nevienam par šo gadījumu neko nestāstīsi!
12. Vecmamma pirms gulētiešanas katru reizi noskaita tēvreizi.
13. Dzejnieks Aleksandrs Čaks par Piņķu baznīcu grāmatā „Mūžības skartie” rakstījis balādi „Sprediķis Piņķu baznīcā”, kas veltīta varonīgajiem strēlniekiem 1. pasaules karā.
14. Kad sirds pilna, noteikti vajag atrast kādu, ar kuru izrunāties.
15. Tikko es gribēju vērt muti vaļā un paskaidrot savu prombūtni, pār manu galvu gāzās pārmetumu gūzma.
16. Viņu padarīja traku vīra ilgā klusēšana.
17. Es tev iesaku izsūdzēt grēkus mācītājam.
18. Ļaužu vidū vēja spārniem izplatījās ziņa, ka kāzas ir atceltas.

Patstāvīgais darbs mājās

◆ 6.2. uzdevums. Frazeoloģismi ar vārdu 'runāt'. Izpētiet frazeoloģismu nozīmes!

Sagatavošanās darbs. Darba lapa dota nodaļas beigās.

Atbildes. 6.2. uzdevums.

runāt baltu patiesību — runāt neapšaubāmu patiesību
 runāt atklātu valodu — būt par pierādījumu; atspoguļot patiesību
 runāt (arī runāties) pašam ar sevi — runāt pie sevis, arī vienatnē runas valodā izteikt savas domas, pārdzīvojumus
 runāts (biežāk sacīts), darīts — saka, ja nekavējoties tiek izpildīts apsolītais, norunātais
 nerunāt ne vārda — klusēt
 nerunājot (nemaz) par (ko) — saka, norādot uz ko līdzīgu iepriekš minētajam
 saldi runāt — pieglaimīgi runāt
 runāt uz (kādu) novec. — runāt ar (kādu)
 sirds runā — saka, ja izjūt kādu emocionālu noskaņojumu
 runāt visi ir gudri — saka, — ja citi dod tikai padomus
 runāt aiz muguras — runāt (parasti ko negatīvu) par kādu, tam neesot klāt
 pa kaktiem runāt (arī stāstīt, čukstēties) sar. — tenkot
 runāt caur puķēm — runāt netieši, aplinkus, salīdzinājumos
 runāt mīklās — runāt netieši, aplinkus, neizsakot domu skaidri, līdz galam
 runāt vējā — veltīgi runāt

runāt caur zobiem — negribīgi runāt
 runāt dažādās valodās — sarunās nesaprast, pārprast vienam otru, citam citu
 runā, kā karstu kartupeli mutē ieņēmis sar. — saka, ja (kāds) runā ļoti ātri un neskaidri
 runāt pilnā mutē, arī runāt ar pilnu (arī platu) muti sar. — saka, ja kāds daudz, arī skaļi vai nekaunīgi runā
 runāt (arī muldēt vien.) par deviņiem (arī septiņiem) mēmiem sar. — ļoti daudz runāt, pļāpāt
 runāt (kā) pa mākoņiem (arī pa gaisu, retāk gaisiem) sar. — runāt ko nepamatotu, muļķīgu; runāt nenoteikti, vieglprātīgi

◆ 7. uzdevums. Pasakas pārveide.

◆ 7.1. uzdevums. Iestudējiet lugu! 🗨️

◆ 8. uzdevums. Pasakas sacerēšana.

◆ 8.1. uzdevums. Saceriet savu pasaku par klusēšanu! 🗨️ | 🗨️ | 🗨️

Uzdevumi teksta apzinātai lasīšanai

Lasīšanas un valodas uzdevumi darbam ar informāciju par pasakas autori

Pirmslasīšanas uzdevumi: lasītāja priekšzināšanu aktivizēšana

◆ 9. uzdevums. Literārās pasakas autore Nora Ikstena.

◆ 9.1. uzdevums. Atrodiet internetā informāciju par Noru Ikstenu! Aizpildiet N. Ikstenas vizītkarti un pastāstiet, ko par viņu uzzinājāt! 🗨️

Sagatavošanās darbs: nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu.

Nora Ikstena	
Vārds, uzvārds	
Dzimšanas gads	
Nodarbošanās	
Nozīmīgākie darbi	
Citi interesanti fakti	

◆ 10. uzdevums. Diskusija par valodu. 🗨️

• Kas, jūsuprāt, ir labs rakstnieks?

• Kas jāprot un jāzina labam rakstniekam?

• Vai pietiek ar labu valodas izjūtu, talantu, dotībām, lai kļūtu par labu rakstnieku?

Uzdevumi lasīšanas laikā

◆ 11. uzdevums. Literārās pasakas autore Nora Ikstena.

◆ 11.1. uzdevums. Izlasiet grāmatā informāciju par Noru Ikstenu un atbildiet uz jautājumiem! 🗨️

1) Vai Nora Ikstena valodā vienmēr jutusies brīvi?

2) Vai rakstniece uzskata, ka labam rakstniekam pietiek ar valodas dotībām?

3) Kas ir vajadzīgs, lai uzrakstītu stāstu, romānu?

Atbildes. 11.1. uzdevums.

a)	nē
b)	nē
c)	bagāts vārdu krājums, valodas izjūta, valodas dotības

Pēclasišanas uzdevumi

◆ 12. uzdevums. Citiem vārdiem par Noras Ikstena literāro pieredzi.

◆ 12.1. uzdevums. Savienojiet! 🗨️ | 🗨️

1. bez grūtībām izteikties	a)	rakstīšana sagādā grūtības
2. rakstīšana rada problēmas, mocības	b)	bagāts vārdu krājums
3. liels vārdu krājums	c)	brīvi runāt, rakstīt

Atbildes. 12.1. uzdevums.

1.	c)
2.	a)
3.	b)

◆ 12.2. Mēģiniet izstāstīt par Noras Ikstenas literāro pieredzi saviem vārdiem, atbildot uz jautājumiem!

- Kā rakstniece jutās agrāk?
- Kā viņa jūtas tagad?
- Ko viņa saka par rakstnieka darbu?
- Kādi ir viņas uzskati? Kas rakstniekam jāzina un jādara? Kas rakstniekam vajadzīgs?

◆ 12.3. Lasiet!

Nora Ikstena uzskata, ka rakstniekam vajadzīgs bagāts vārdu krājums un laba valodas izjūta. Viņa uzsver, ka rakstīšana ir darbs. Rakstniece, kad sāka rakstīt, valodā nejutās tik brīvi. Rakstīt nebija viegli. Rakstīšana sagādāja grūtības, bet tagad rakstniece var brīvi rakstīt par dažādām tēmām.

Papildu uzdevumi pēc pasakas un informācijas par pasakas autori lasīšanas – valodas

◆ 13. uzdevums. Valodu situācija pasaulē un latviešu valoda.

◆ 13.1. uzdevums. Iepazīstieties ar datiem, kas raksturo valodu situāciju pasaulē! Izlasiet!

NB! Skolotājs var uzdot dažādus jautājumus. Uzdevums palīdz nostiprināt skaitļa vārdu pareizu izrunu.

Runātāju skaits	Valodu skaits	% no pasaules valodām
Vairāk par 100 miljoniem	8	0,1
10-100 miljoni	82	1,2
1-10 miljoni	304	5,5
100 000 – 1 miljons	943	13,3
10 000 – 100 000	1822	25,7
1000 – 10 000	1982	27,9
100 - 1000	1065	15,0
Mazāk par 100	684	9,7
Nav zināms	212	3,0
Kopā	7102	100,0

Papildu informācija skolotājam. 2015. gada jūlijā Latvijā ir 1 miljons 979,4 tūkstoši iedzīvotāju, tiek lēsts, ka aptuveni 370 000 latviešu mīt diasporas valstīs. Tātad latviešu valodā runā vismaz 2 miljoni cilvēku. Pēc *Ethnologue 2015* datiem, pasaulē tikai 394 valodās jeb 6,8% no 7102 dzīvajām valodām runā vairāk nekā miljons cilvēku.

Pēc Izvērstās ranžētā paaudžu lingvistiskās pēctecības skalas (EGIDS) latviešu valoda raksturojama kā 1. līmeņa nacionālā valoda. Šāds statuss ir tikai 104 pasaules valodām (1,4% no valodu kopskaita).

◆ 14. uzdevums. Sarunas par Latvijas teritorijā dzīvojošām tautām un to valodām, arī par dialektiem.

Sagatavošanās darbs: Latviešu valodas aģentūras mājaslapā ir pieejama dialektu karte un audiofaili, kas atspoguļo dialektu atšķirības http://www.valoda.lv/Valsts_valoda/Dialekti/mid_558

◆ 14.1. uzdevums. Nosakiet, kurš no teikumiem ir vidus dialektā, lībiskajā dialektā, augšzemnieku dialektā! Lasiet!

- Ganes gāj, krekal šuj, pe ozal mēr jēm.
- Ganos gāju, kreklu šuvu, pie ozola mēru ņēmu.
- Gonūs goju, kraklu šyvu, pī ūzula māru jiemu.

Atbildes. 14.1. uzdevums.

- Lībiskais dialekts
- Vidus dialekts
- Augšzemnieku dialekts

◆ 14.2. uzdevums. Kur runā:

- lībiskajā dialektā – _____
- vidus dialektā – _____
- augšzemnieku dialektā – _____

Iespējamie atbilžu varianti:

- Latvijas vidienē un Kurzemes dienvidos;
- Vidzemes austrumos, Augšzemē un Latgalē;
- Vidzemes ziemeļrietumos un Kurzemes rietumos, ziemeļos.

Atbildes. 14.2. uzdevums.

- lībiskajā dialektā – 3)
- vidus dialektā – 1)
- augšzemnieku dialektā – 2)

◆ 14.3. uzdevums. Uz kura dialekta pamata ir veidojusies latviešu literārā valoda?

Atbildes. 14.3. uzdevums.

Vidus dialekta

◆ 15. uzdevums. Sarunas par valodu grupām.

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts vārds 'lasis' dažādās valodās.

◆ 15.1. uzdevums. Kāds vārds un kādās valodās ir uzrakstīts uz tāfeles?

- lohi
- lōhe
- lāšis
- lasasso
- Lachs

Atbildes. 15.1. uzdevums.

- lohi (somu)
- lōhe (igauņu)
- lāšis lietuviešu
- lasasso (prūšu)
- Lachs (vācu)

◆ 15.2. uzdevums. Internetā atrodiet un izpētiet valodu kokus!

- Kādai valodu saimei pieder latviešu, lietuviešu, prūšu valoda?
- Kādai valodu saimei igauņu, lībiešu valoda?

Atbildes. 15.2. uzdevums.

- indoeiropiešu
- somugru

◆ 15.3. uzdevums. Tabulā ir dota darbības vārda 'būt' locīšana divās valodās – latviešu un ...?

Vienskaitlis	Daudzskaitlis
Es esmu – Āš esū	Mēs esam – Mēs ēsame
Tu esi – Tū esi	Jūs esat – Jūs ēsate
Viņš / viņa ir – Jis / jì yrà	Viņi / viņas ir – Jiē / jōs yrà

Atbildes. 15.3. uzdevums.

lietuviešu

Patstāvīgais darbs mājās

Izlasīt nodaļas „Pirmā lietuviešu valodas stunda” un „Otrā lietuviešu valodas stunda” no grāmatas A. Sabaļauska „Mēs – balti” un sagatavot ziņojumu par izlasīto.

Alternatīvs uzdevums

Atrast, no kurām valodām latviešu valodā aizgūti vārdi 'puika', 'laiva', 'šalle', 'blogs', 'parfīms', 'bērns'.

◆ 16. uzdevums. Lībiešu valoda.

◆ 16.1. uzdevums. Ko jūs zināt par lībiešiem un lībiešu valodu? Apskatiet valodu koku, izlasiet tekstu lasāmgrāmatas 90. lpp. un atbildiet uz jautājumiem!

- 1) Pie kuras valodu saimes pieder lībiešu valoda?
- 2) Cik lībiešu dzīvo Latvijā?
- 3) Kura ļoti populāra latviešu tautasdziesma patiesībā ir līvu tautasdziesma?
- 4) Kurā N. Ikstenas grāmatā ir iekļauti teksti lībiešu valodā?
- 5) Kur interese par lībiešiem ir plašāka – Latvijā vai Igaunijā?
- 6) Vai katram latvietim senčos ir lībieši?

Atbildes. 16.1. uzdevums.

- 1) somugru
- 2) ap 200
- 3) „Pūt vējiņi”
- 4) „Jaunavas mācība”
- 5) Latvijā
- 6) nē

◆ 17. uzdevums. Valodas spēles.

Pēc pasakas izlasīšanas un uzdevumu izpildes var pievērsties vārdu spēlēm, iepazīstoties ar vārdu līdzībām, ko radījis dzejnieks Viks (skat. lasāmgrāmatas 86. lpp.), vai vārdu līdzībām starp valodām (lasāmgrāmatas 91. lpp.).

- ◆ 17.1. uzdevums. Aplūkojiet attēlu un izlasiet grupas „Prāta vētra” dziesmas fragmentu! Kas ir ‘savējie’? Kā jūs saprotat šo vārdu?

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīts vārds 'savējie'.

...Katru dienu starp savējiem, bet nu gadās būt kādreiz citur un nevar pārkliegt vienatnē kori, tad sāpi klusībā noriju un tiecos būt te-starp savējiem.
Kur???

Te, starp savējiem!!!...

(Prāta Vētra. Albums „Tur kaut kam ir jābūt”. Dziesma „Ai nu lai”)

Atbildes. 17.1. uzdevums.

viētn.

1. adj. nozīmē. Tāds, kas kādam pieder, piemīt; savs.

2. lietv. nozīmē. Ģimenes, dzimtas u. tml. loceklis (no šīs ģimenes, dzimtas u. tml. locekļu viedokļa); kolektīva, cilvēku grupas loceklis (no šī kolektīva, šīs grupas locekļa viedokļa).

<http://tezaurs.lv/>

- ◆ 17.2. uzdevums. Izlasiet informāciju par latviešu dzejnieka Vika pasaku grāmatu „Kā es meklēju savējos jeb Pāru pasakas pieaugušajiem”!

- ◆ 17.3. uzdevums. Katram tēlam autors ir meklējis 'savējo' jeb pāri. Izlasiet pārus (viens no grupas lasa skaļi)! Pēc kāda principa pāri pārsvarā ir veidoti?

Atbildes. 17.3. uzdevums.

- kā pāra vārds izmantots tas pats vārds, bet mainot dzimti, dažos gadījumos piemeklēts līdzīgas formas vārds pretējā dzimtē **NB!** Izņēmumi ir *pļīsis*, *atkal* un *atkala*, *solo* un *sols*

- ◆ 17.4. uzdevums. Izpētiet pārus! Izveidojiet savus savējo pārus! |

- ◆ 17.5. uzdevums. Lokiet vārdus ‘savējais, ‘mēmais’ !

- ◆ 17.6. uzdevums. Izveidojiet teikumus /stāstiņu ar vārdiem ‘savējais, ‘mēmais’!

- ◆ 18. uzdevums. Vārdu līdzības latviešu valodā un citās valodās

Sagatavošanās darbs: uz tāfeles ir uzrakstīti vārdi 'café', 'coffee', 'kava', 'kohvik', 'Kaffee'.

- ◆ 18.1. uzdevums. Ko nozīmē uz tāfeles uzrakstītie vārdi? Kādās valodās tie ir uzrakstīti?

Atbildes. 18.1. uzdevums.

kafija;
franču, angļu, lietuviešu, igauņu un vācu

- ◆ 18.2. uzdevums. Salīdziniet savu valodu ar latviešu valodu! Atrodiet līdzīgus piemērus!

8. nodaļa. Darba lapas.

◆ 6.2. uzdevums.

<p>runāt baltu patiesību runāt atklātu valodu runāt (arī runāties) pašam ar sevi runāts (biežāk sacīts), darīts nerunāt ne vārda nerunājot (nemaz) par (ko) runā, kā karstu kartupeli mutē ieņēmis runāt pilnā mutē, arī runāt ar pilnu (arī platu) muti saldi runāt runāt uz (kādu) sirds runā runāt visi ir gudri runāt aiz muguras pa kaktiem runāt (arī stāstīt, čukstēties) runāt par deviņiem (arī septiņiem) mēmiem runāt (kā) pa mākoņiem (arī pa gaisu, retāk gaisiem) runāt caur puķēm runāt mīklās runāt vējā runāt caur zobiem runāt dažādās valodās</p>	
--	--